broj 101 cijena 60d

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

Theodore R. Cogswell i Theodore L. Thomas:

RANA PTICA

i druge najljepše sf pripovijetke

Henry Kuttner: RAZI, NE [illegible]

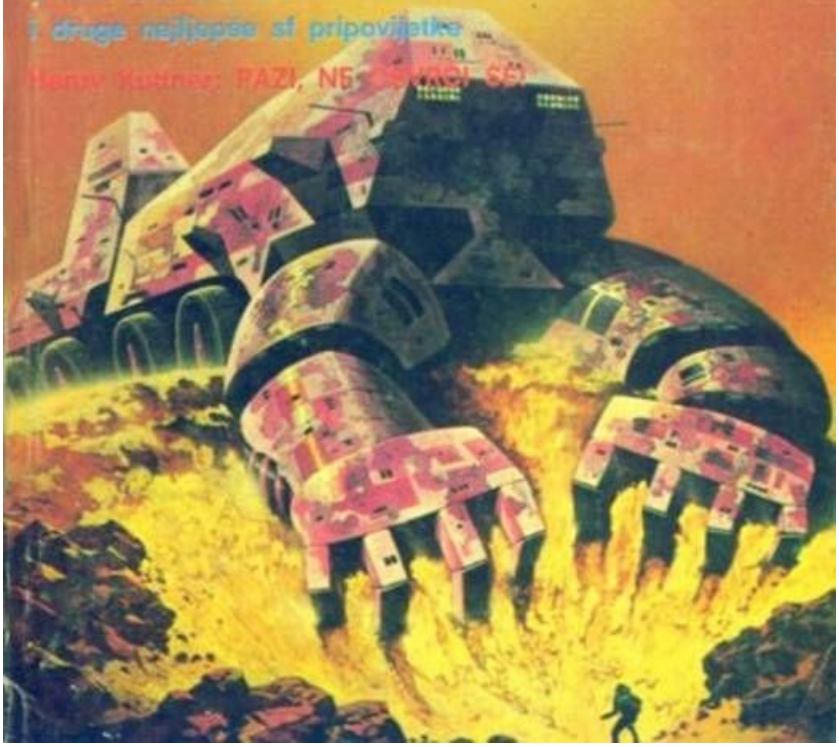

Sadržaj

Sirius 101

Riječ urednika

Theodore R. Cogswell, Theodore L. Thomas:: Rana ptica

Arthur Jean Cox: Slučaj u staračkom domu Owl Creek

Milko Kiš: Povratak ratnika

Lino Aldani: Druga obala

Miroslav Bagarić: Tko mi krade moje snove

Robert Sheckley: Pitaj bez veze

Dragan R. Filipović: Mašnica za Margaretinu lutku

Kurt Vonnegut Jr: Velika svemirska ševa

Richard Matheson: Posljednji dan

Henry Kuttner: Pazi, ne osvrći se!

Pierre Marison: Sofijini ljubavni odnosi

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Za Sirius...nije za Sirius

SIRIUS broj 101,

Studeni 1984.

● SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, prof. dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Ana Hrastović, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 60 dinara. Pretplata: za godinu dana 648 dinara, za šest mjeseci 324 dinara (u cijenu je uračunan popust). Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● Cijena oglasa. crno-bijela stranica 10.000 dinara; posljednja omotna stranica 15.000 dinara

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzenti domaćih priča: Darije Đokić i (pisanih na slovenskome) Žiga Leskovšek. – Grafička oprema: Ivica Bartolić (omotna stranica) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: MasterYoda

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

= Već odavno nismo sjeli i lijepo porazgovarali u četiri oka. Da nastavimo taj naš stari, lijepi običaj:

= VI: Mislim da je u SIRIUSU vrlo neujednačena kvaliteta stranih i domaćih priča. Možda je greška što većina domaćih autora inzistira na kratkoj priči, s takozvanim vicem na kraiu, koji je prije žalostan nego duhovit. — JA: Uzeli ste mi riječ iz usta, draga čitateljice (i suradnice)! Ipak, čini se da i »mini YU» ima svoju publiku; za nju će već u idućem SIRIUSU biti štiva u 18. mini-YU SIRIUSU, nadam se bez žalosnih viceva.

= VI: Čestitam Vam na naslovnoj stranici SIRIUSA 99 (Freasov Satir). Već je bilo i vrijeme. Iveziću, Sinovčiću, Skozretu, Paheku (pa i onom sretniku iz Barcelone koji je nacrtao dosad najviše naslovnih stranica) svaka čast, no najbolji SF časopis u Evropi treba imati i nešto više od solidnih, ali bez ideje i umjetničke snage nacrtanih ilustracija domaćih i vrlo često kičastih radova stranih autora. Zar jedan stalan natječaj za SF ilustraciju, sličan onome za priču, ne bi bio rješenje? — JA: Prvo, SIRIUS nikada nije raspisao nikakav natječaj za priču; drugo, kao što su stranice SIRIUSA otvorene SVIMA autorima kvalitenih priča, tako su i njegove naslovne stranice otvorene SVIMA autorima kvalitetnih naslovnih stranica, a u oba ta slučaja nastojim da među onim čime raspolažem odaberem za objavljivanje ono što mi se čini najkvalitetnijim. Tako se i dogodi da moram postupiti po formuli: bolje i kič koji IMAM nego umjetnina koju NEMAM. Inače, natječaj za naslovnu stranicu izložio bi autore golemim troškovima i trudu s nesigurnim ishodom (treba znati da su originali naslovnih stranica rađeni slikarskom tehnikom na velikom formatu, 3—5 puta većem od naslovne stranice SIRIUSA).

= VI: Uspoređujući starije brojeve SIRIUSA s novijima, zapazio sam da su ovi posljednji malo preozbiljni, dojam poslije čitanja ostaje morbidniji, tamniji. Čini mi se da je razlog tome potpuni nedostatak space-opera, karakterističnih za prve brojeve. — JA: Možda i nije sve tako crno (kao, recimo, Mathesonova priča u ovome broju). Space-opera će opet biti čim se SIRIUSU vrati nekadašnji broj stranica (slatka mala tajna: to će, čini se, biti već od prvoga broja u 1985.)

= VI: Zanima me da li objavljujete prevedene tekstove o istraživanju Marsa sondama »Viking«? Također, da li primate SF fotografije izrezane iz časopisa? — JA: Mene zanima da li Vi čitate SIRIUS? Ako ga čitate, znate i odgovor na svoja pitanja. Ako ga ne čitate, počnite ga čitati i opet ćete znati

= VI: Da li bi SIRIUS mogao objaviti imena svih satelita u Sunčevom sistemu, kao i podatke o njima (veličina, orbita itd). — JA: Te podatke možete naći u Atlasu JLZ, a još detaljnije možete o tome saznati ako se obratite svakoj boljoj zvjezdarnici. U SIRIUSU čitajte priče o tim satelitima.

= Na kraju, najprije JA, pa tek onda VI, tj. nešto o meni za Vas: Možda Vam nije promakla vijest objavljena u dnevnim listovima da je Borivoj Jurković imenovan za glavnog i odgovornog urednika enigmatskih listova Kviz i Sfinga. Dakako, time prestaje moja dužnost glavnog i odgovornog urednika Redakcije Romani i stripovi, u čijem je sastavu i SIRIUS. Prestaje čim se imenuje novi glavni i odgovorni urednik, a to će biti ovih dana. Stoga o svemu tome više idući put — kao i o mojim budućim vezama sa SIRIUSOM.

= Srdačan i engimatičan pozdrav **Vas Borivoj Jurković**

Theodore R. Cogswell, Theodore L. Thomas:

Early Bird

Prevela Vesna Mahečić

Rana ptica

U trenutku kad se vođa izviđačke patrole razbolio dvu sata prije polijetanja i kad je zbog toga komanda predana Kurtu Dlxonu, ovaj je bio oduševljen. Prošlo je više od godinu dana otkad su Imperijski svemirski marinci očistili ostatke starog Galaktičkog protektorata. Unatoč tome što je uživao u tek dobivenom Ordenu hrastova lista, bilo mu je već dosadilo da glumi proslavljenog oficirčića u uredu Generalnog inspektora. Jer Kierijci su i dalje nekažnjeno pljačkali na trgovačkim putovima Imperija. Međutim, taj osjećaj olakšanja počeo se pomalo gubiti kad je poslije nekoliko sati otkrio da u svemiru nema mogućnosti da isključi Zeldinu glasovnu kutiju.

Zelda je bila prototip nove vrste upravljačkog kompjutera, plod jednog maštovitog psihologa iz baze, koji je zaključio da će — dajući brodskom, kibernetičkom kontrolnom centru osobine neke ličnosti, krojene prema pilotovu poimanju idealnog pratioca — na neki način olakšati osamljeničku dosadu čovjeka skupljenog tjednima u majušnom izviđačkom brodu. Na Kurtovu žalost, njegov prethodnik, vođa leta Osaki, bio je sklon samovoljnim ženama, pa je prema tome i kompjuter bio ugođen. Vremena prije polijetanja nije bilo, pa se taj model nije mogao zamijeniti konvencionalnim.

Kierijski napadi na imperijsko brodovlje počeli su tek prije šest mjeseci, a Imperij je već bio na velikoj muci. Kierijci su se množili poput muha, izgledali su poput mutiranih ličinki a hranili su se — ljudima. Nitko nije znao odakle su polazili u pljačkaške pohode. Isto tako nitko nije znao kamo su nestajali sa svojim plijenom. Poznato je bilo samo to da imaju nepobjedivo oružje, kao i da je svaki pokušaj da im se slijedi trag do baze nekoristan, gotovo ravan samoubojstvu. Brodovi koji su to pokušali nikad se nisu vratili.

Činilo se međutim, da bi se sreća ovaj put mogla osmjehnuti Imperiju. Kurt je veselo zviždukao dok se približavao, činilo se oštećenom kierijskom razaraču, čekajući da mu se pridruže ostali izviđački brodovi iz

njegove ekipe.

Zzzzzum!

Maglena zraka stranoga porijekla pogodi ravno u njega već po treći put. Na ovoj bi se blizini od toga trenutačno onesvijestio, međutim, djelovala je kao da netko žestoko pili po njegovu živčanom sustavu.

Flik! Šest se crvenih točaka pojavilo na njegovom ekranu kad su se brodovi-pratioci povukli iz hiperprostora i priključili mu se, stotine kilometara iza njega.

Iz interkoma se začu zabrinuti glas:

— Kurte! Jesi li zamagljen?

— Nisam. Dođite ovamo, pa ćemo na piknik, djeco. Čini se da ćemo mi, rane ptice, imati neke crve za doručak.

— Pogodi li te svojim bacačem magle, ti ćeš postati njihov doručak. Nestani brzo odatle dok još ima vremena!

Kurt se nasmija:

— Ovaj kao da nema baš neke zube. Čini se da je imao nešto kao kratki spoj u stroju jer je snaga bacača magle pala za devedeset posto. Gađao me nekoliko puta, a od svega toga dobio sam samo malu glavobolju.

— Onda mu dobaci nekoliko torpeda, prije nego što se sabere dovoljno za svoj zvjezdani hop.

— Ah, ah! Mi grizemo na veću ribu. Sigurno sam mu uhvatio trag, a imam osjećaj da će ovako osakaćen pobjeći kući. Ako bude tako, a mi mu uspijemo ostati na tragu, možda ćemo otkriti matičnu bazu tih gadova. Neka se samo jedan od nas vrati s točnim koordinatama, teškaši mogu doći i dovući razarača planeta. Zakvačite se za mene i slijedite me. Mislim da se baš sprema, za skok.

Flik! Dok je čvrsta formacija strelice skakala natrag u normalni prostor, alarmni gongovi počeše udarati u svakom od majušnih brodova. Kurt se zaprepašteno zabuljio u sliku na ekranu, zvižduknuvši ispod glasa. Izašli su na devedeset kilometara od kierijske baze! Nije to bio planet. Bijaše to matični brod, tako velik da bi najveća imperijska krstarica pokraj njega izgledala kao komarac. A iz broda su, kao iz uznemirene košnice izlijetali

rojevi i rojevi kierijskih razarača.

— Vođa ptica poletarcima! Crvena uzbuna! Crvena uzbuna! Visina otprilike 360. Jedan od nas neka bude po strani dok ne pribere dovoljno navoja za skok. Zelda će preuzeti komandu ako me pogode bacačem magle! Ja... — Glas vođe leta počeo se gubiti u konusu vibracija usmjerenom na njegov brod, kojima je izazvan nervni grč, od čega se Kurt onesvijestio. Drugi brodovi-izviđači razvili su se u formaciju nalik na let uplašene prepelice, bježeći u cik-cak liniji pred kierijskim napadačima, pokušavajući očjaničkim trzajima da se spasu od nadirućih maglenih zraka.

Jedan po jedan, i drugi piloti bijahu onesviješteni. Priključivši sve brodove na mrežu, Zelda uključi program leta za nuždu. Iz pilotskih sjedala izvukle su se injekcijske igle, i uštrcale onesviještenim pilotima dozu antilijeka.

Kratki proračun je pokazao da se s ove pozicije ne može u sub-prostor. Bili su tako blizu divovskog sunca, da bi njegovo gravitacijsko polje oslabilo čvorišta navoja. Preostalo je jedino bježati i tražiti skrovište dok se piloti ne osvijeste. Poslije, dok bi ostali napadali, jedan bi možda i uspio pobjeći. Kompjuter je sumnjao da bi se ijedan bojni brod imperijske flote mogao suprotstaviti kierijskom matičnom brodu, ali na komandi flote je bilo da donese odluku, njen je zadatak da spasi let. Bilo je pet planeta u sistemu, ali je jedino onaj najbliži suncu, oblacima umotani div, bio dovoljno blizu da može pružiti utočište.

Namjestivši smjer leta u spiralnu formaciju bijega, ne hajući za maglene zrake kojima su je probadali brodovi-gonitelji, Zelda je jurila prema zaštitničkim oblacima planeta programirajući kompjutere brodova za spuštanje na vrlo udaljenim, nasumce odabranim položajima. Kierijske tragačke zrake bit će onemogućene kada letači uđu u snažno, duboko magnetsko polje divovskog planeta.

Kad su se našli pod zaštitničkim pokrovom oblaka, brodovi se razdvojiše, svaki na svojoj putanji, napuštajući Zeldu i njenoga komandanta, još omamljenoga i u koml, da sama potraži svoje sklonište. Tada, na 10.000 metara, brodski detektor upali na kontrolnoj ploči tucet signalnih žaruljica za crvenu uzbunu. Negdje odozdo, žareći konus ubojite snage pokušavao je pogoditi brod. Nakon gotovo trenutačne analize ove prijetnje, Zelda baci zaštitni sloj za poništavanje valova i tako stvori štit za maleni brod. Zatim uključi putanju za bijeg, po kojoj će brod izvesti iz opasnosti čim ga retrorakete uspore dovoljno da se omogući drastična

promjena smjera, bez opasnosti za njegova onesviještenog komandanta.

• • •

Kao da je stiglo pravo vrijeme za Gog. Nevoljko ona izvuče svoje cjevasto rilo iz sloja bogatog kobaltom, pedesetak metara ispod površine. Rasplodni pritisak u njezinoj utrobi postao je prejak da bi mogla dokrajčiti žilu, a ni potražiti drugu. Živčani korijen u rilu uvuče se u tijelo, praćen vodom za kiselinu i nadzvučnim svrdlom. Zatim Gog poče s naporom vući svoje gravidno tijelo prema obližnjoj klisuri. Zastala je na trenutak, usmjerivši svoj stražnji, kratkodometni projektor na skrivenog strvinara koji je smjerao na njezin nedokrajčeni obrok. Jedan pucanj i njegovih sedamdeset metara eksplodira u hrpu metalnog i organskog krša. Mamilo ju je da se okrene — ta njegovi bi ostaci bili ukusna mrvica — ali su je porođajne muke tjerale dalje. Stigavši konačno do klisure, ona čučnu nad njom. Polagano joj se između skvrčenih, ljuskavih nogu pojavi ovipozitor. Gog se napregnu a zatim pomakne naprijed ostavljajući za sobom sjajno, više od sto metara dugačko jaje.

Sada olakšano, tijelo joj se brzo prilagodi za aktivnosti poslije polaganja jajeta, dok su joj se iz uleknuća na čeličnoj koži izvlačili senzori i projektori. Njezin je poluorganski mozak prešao u stanje mirovanja dok su se organsko-metalni bojni naboji kalkulatora, kao i proizvođači energije, aktivirali i udružili u jednu mrežu s onima na njezinoj površini. Glavni kompjuter, smješten negdje na polovici grotesknog, petsto metara dugačkog tijela, aktivirao se i preuzeo kontrolu nad golemim obrambenim sposobnostima. Zatim, sasvim spremna, ona je potaknula jaje.

Jaje je reagiralo mikrovalnim pulsom takva intenziteta da su se osjetljive antene nekolicine obližnjih stvorenja usijale, dovodeći takav napon struje u njihovu mrežu da su im unutarnji organi bili pougljenili a metalne se veze rastalile.

Dvjesta kilometara dalje, Magog se probudi iz sna poslije obilna jela jer je osjetio prodoran, pulsirajući zov za parenjem. Naglo se uspravi, visok cijeli kilometar. Dok je uvlačio stanjenu atmosferu duboko u lanac pećnica, koje su mu služile kao pluća, metar široki živčani centri uz stup njegove kralješnice pulsirali su naponom i energijom dostatnom da napoji trolejbusne vodove s presjekom od nekoliko centimetara. Bacač sperme, nalik na top, pojavi se na njegovu čelu ukrutivši se dok je u njemu previrao pakao. Zatim se golema masa trznu, izbacujući prve spermatozoe, praćene

strujom, što je postajala slabijom i konačno presahla. Ispražnjen, Magog se spusti na tlo i osjetivši iznenadnu glad, poče trgati velike gromade eruptivne stijene nastojeći da dopre do bogate žile željezne rude što su je njegovi senzori otkrili u dubini. Daleko na istoku, Gog se povukla na razumnu udaljenost od jajeta i čučnuvši čekala na rezultate poziva za parenje.

Spermatozoe su dosegle visinu od jednog i po kilometra prije no što su postale sposobne da se usmjere prema cilju. Kružile su gubeći visinu, dok im novoaktivirani mehanizmi nisu uhvatili visoko-frekventne emisije udaljenog jajeta. Zatim su sitni mlažnjaci počeli ispuštati ugljični dioksid, a prednje dijelove tijela, stanjivši ih, isturili u atmosferu i poletjeli u luku prema cilju.

Svaki od njih bijaše cilindar, dug dvadeset metara, sa senzorskim dijelom nalik na kosu, što je stršala iz plosnate glave, svaki je imao par dugih repova kojih su tanki krajevi bili povezani trakom. Predstavljali su zastrašujuću armadu, što je orući po nemirnoj atmosferi slijedila svoj daleki pozivni znak.

Kad su se na horizontu pojavili predvodnici jata spermatozoa, Gog uključi svoj senzor. Bližio se trenutak selekcije. Ona ubaci rezerve energije i konverteri goriva počeše vreti pripremajući se za zahtjeve aktiviranog oružanog sistema. Na dvadeset kilometara, zraka dugog dometa bijaše poslana na vodećega spermatozoa. Zbog pomanjkanja sposobnosti izmicanja pogođen otprve, on se rastali. Njegovi ostaci spustili su se u spirali na tlo — hrpa pougljenjelih otpadaka s ponekom kapljicom blistava metala.

Šok zbog njegove propasti preplavi armadu i potaknu ostale na mahniti, panični okret u pokušaju bijega. Međutim Gogini kalkulatori predviđali su putanju jednog po jednog, a gromovi energije spaljivali bi ih na nebu. Ni jedan nije pokazao sposobnost da preživi. Iznenada, u njezinoj kompliujjanoj živčanoj mreži nastade zabuna. Neki se uljez približavao iz krivog smjera. Svi su se njezini rezervni projektori centrirali i ona ispljunu usmjereni konus ubojite snage na bitanga od gameta, što je parala dolje kroz atmosferu. Prije nego što je zraka mogla djelovati, mliječni oblak ovio je stranca što se približavao i on neozlijeđen nastavi svojim putem. I nova je munja bila isto tako nedjelotvorna kao i prethodna. Val uzbuđenja prijeđe golemim tijelom. To je onaj na kojeg je čekala!

Gog nije bila misaona jedinka u uobičajenom smislu, ali je bila

opremljena sistemom instinktivnih reakcija što su joj davale na znanje kako je gameta što je šištala kroz gornje slojeve atmosfere imala nešto dragocjeno u svojoj oružanoj opremi, potrebno njezinim primjercima da bi preživjeli. Mutacije uzrokovane snažnom radijacijom nedalekog divovskog sunca stvarale su sve strašnije nove generacije neprijatelja. Samo u slučaju da joj jaje oplodi sperma s izuzetnim defenzivnim, te ofenzivnim sposobnostima, njezin će potomak imati šansu da preživi.

Opustila je svoje obrambene sisteme čekajući da stranac dopre do njezina jajeta. Međutim, zbog nekog neobjašnjivog razloga on je usporio i počeo odmicati u stranu. Istog su se trenutka njezini konverteri energije i projektori povezali u novoj zraci, konusom kojim je pokrila gametu u bijegu, suzivši zatim i koncentrirajući svu energiju u jedinstveni, čvrsti, titanski vlačnik. Stranac je iskušavao jednu tehniku bijega za drugom, ali bijaše neraskidivo vođen prema jajetu što je čekalo. Zatim, reagirajući na njezinu komandu, neprobojna ljuska jajeta oslabi na proračunanom mjestu dodira. Trenutak poslije stranac probi jajčanu stijenku i zaustavi se u samom središtu jajeta. Gogini računari su brzo prešifrirali njegove komponente i podesili gene u jezgri jajeta.

Oplođeno jaje odmah se poče razvijati — planet su nastavali i mnogi žderači jaja. Crpilo je bogatu zalihu teških metala, što ju je sadržavala vrećica žumanca, ugrađujući u rastući embrio kako nasljeđe čudne gamete, tako i tvorevine Gogine vrste, postignute neprestanom borbom za opstanak u neprijateljskoj sredini. Kada je hrana iz vrećice žumanca bila sasvim iskorištena, Gog zrakom vibracija razbi ljusku u sitne komadiće oslobodivši mlado što se razvilo. Ostavivši neobični, novi hibrid da se sam brine o sebi, ona otpuza do napuštenog nalazišta da se nahrani i pripremi za sljedeće nošenje jajeta. Za četiri sata bit će spremna za novo polaganje.

• • •

Dolazeći polagano k svijesti, dok mu je u glavi još bučilo bd kierijske maglene zrake, Kurt s naporom otvori oči.

— Ma nemoj mi reći — javi se glasovna kutija kompjutera.

— Što to? — promumlja on.

— Javljaš se pitanjem »Gdje sam«? Ne bi vjerovao da ti kažem.

Kurt strese glavu pokušavajući da je razbistri. Prednji je ekran bio

uključen i on vidje da se događaju čudne stvari. Zelda je očito uspjela sigurno spustiti brod, ali je bilo otvoreno pitanje koliko će trajati to stanje.

Krajolik na ekranu bio je otjelovljenje sna strave i užasa. Bijaše to uzano dno udoline, ispesijecano raspucalim pukotinama iz kojih se dimilo. Niski, vreli oblaci bijahu ružni, crvenkasti od vatre koju su bljuvala grotla zbijenih vulkana, što su okrunili gadnu sliku. Bila je to slika paklenoga vrta, nastanjenoga đavolskim oblicima. Čudne pojave, naoko od živućeg metala, puzahu, gegahu ili se micahu klateći se. Bjesnjele su borbe golijata, pobjednici su pobijeđene halapljivo gutali brojnim ždrijelima nalik na strojeve za mrvljenje željezne rude, da bi trenutak poslije bili nadjačani i progutani od neke druge divovske žive pojave, svake drugačije od ostalih.

Čudna bitka u jednom uglu ekrana privuče Kurtovu pažnju i on pokrenu ručicu ža uvećanje. Pola tenk, pola dinosaur, zdepasto stvorenje veličine imperijske svemirske krstarice, stjerano je od nekoliko sitnijih, ali bržih strašila u zatvoreni usjek na lijevoj strmini. Kratko, debelo ispupčenje niknu između njegovih ramena, sagibajući se do kuta od 45 stupnjeva, kao kod prastarih haubica. Dok je Kurt to promatrao, ispupčenje iznenada ispali plameni hitac. Crna pakugla poleti u luku, pade među napadače, eksplodiravši snagom od koje se potresao i udaljeni brod-izviđač. Kad se dim razišao, pokazao se krater dubok pet metara, na mjestu gdje je pala kugla. Dvije manje zvijeri bile su izbačene iz stroja, ali su ostali navaljivali, nevjerojatno pokretni, nalik na žabe, ali dvostruko većih dimenzija od zemaljskih slonova, izbacujući mlazove neke plamteće materije i zatim hitro odskačući unatrag. .

Spektakl je iznenada prekinuo staloženi glas kompjutera:

— Ako misliš da je to nešto, pogledaj stražnji ekran.

Kurt posluša i strese se od užasa, iako protiv volje.

Puzući po tlu iza broda bližilo se nešto nalik na stonogu sa zdepastim nogama, veličine lunarnog čamca. Prednja mu strana bijaše istočkana višestaničnim očima, što su se okretale poput radarskih tanjura.

— Što je ovo, do vraga?

— Pojma nemam — reče Zelda — ali bih rekla da želi od nas da napravi svoj obrok.

Kurt uključi bojne komande centrirajući zvijer na ukrštenim linijama.

— Nekoliko takvih niz grlo da ga obeshrabre.

— Moglo bi biti i tako — nato će Zelda — ali imaš jedan mali problem. Naše naoružanje još nije operativno. Živčani vezovi za novu robu nisu još spojeni.

— Slušaj ti, mudra gusko — reče Kurt očajno — nije vrijeme za šalu. Ako se ne možemo suprotstaviti, dižimo se odavde. Ta je stvar dovoljno velika da nas cijele proguta.

— Ni dizanje ne dolazi u obzir. Pretvaračima je potrebno još materije, da bi mogli istisnuti dovoljno soka za aktiviranje antigrava. Nemamo više od pet kilomega u akumulatorima.

— Pet! — zaurla Kurt. — Mogao bih cijelu četu podići s tri. Ja se dižem odavde!

Prsti su mu plesali po komandnoj ploči namještajući slijed za polijetanje u slučaju nužde. Brod zadrhti ali se ništa ne dogodi. Na zadnjem se ekranu vidjelo da je zvijer udaljena jedva dvjesta metara, razjapljenih usta nalik na pećinu obrubljenu zupcima poput kiparskih dlijeta.

Zelda se zacereka:

— Drugi put poslušaj majku. Čudne su se stvari zbivale sa svima nama dok si ti bio u zemlji snova. — Nekoliko svjetlosnih signala na komandnoj ploči prebaci se iz crvenog u zeleno. — Znala sam da ne može još dugo trajati. Nego, znaš što, zašto se ne odjeneš i izađeš van da gledaš kako ću se pobrinuti za onog juniora iza nas? Ti nećeš vjerovati u ono što ćeš vidjeti, ali strpi se još malo. Sve ću ti objasniti kad se vratiš. Dotle ću ja paziti na tebe.

Kurt pojuri prema svom svemirskom odijelu i brzo umigolji u njega.

— Nije da te ostavljam u nevolji, luče, ali čini se da u ovom koritu ništa ne radi. Ako je neko od brodova-izviđača u blizini, možda ću uspjeti da ga dobijem preko radiofona u skalandru i da ga pozovem da požuri ovamo u pomoć. Ali što ćemo s tobom?

— Oh — Zelda će nehajno. — Ako od lošega bude gore, ja uvijek mogu i pobjeći. Sada imamo i noge. Po trideset sa svake strane.

Kurt samo frknu nosom dok je otvarao unutarnju zračnu komoru. Vani se Kurt dade u najbrži bijeg ikad u povijesti čovjeka. Međutim, brod je

doista imao noge. Mnoštvo nogu. Kao i druge stvari. Najprije, premda su opće konture ostale nepromijenjene, narastao je od četrdeset metara na dvjesta metara dužine. Torpedne cijevi povećale su se četiri puta i postale mnogo puta brojnije. Među njima, u ispruganim tornjićima bijahu smješteni uređaji, namjenu kojih nije shvaćao. Jedan od njih se iznenada izvi, nacilja u mjesto negdje iza njegovih leđa i ispljunu jednu blistavu zraku. Okrenuo se upravo na vrijeme da opazi nešto poput tektonskog krokodila kako se ruši u rastaljenu baricu.

— Rekla sam da ću paziti na tebe — začu vedar glas u svome skafanderu. — Sve centralne veze spojile su se dok si ti izlazio. Dobili smo i zube.

— Kao i naš prijatelj, tamo. Pazi, otraga! — Što bilo da bilo, stvorenje je odlučno glodalo jednu od stražnjih cijevi.

— On samo žulja. Uz našu novu kožu, stara podsjeća na kožu meduze. Gledaj samo kako ću ga pritisnuti. Ali prije navuci svoj filtar za sunce. Inače ćeš oslijepjeti.

Kurt poslušno spusti polarizacijski štitnik. Jedan od tornjića na brodu zamahnu i tlo zadrhta prodornim vibracijama dok je purpurna zraka, nimalo deblja od obične olovke, smrvila napadača u komadiće veličine glasovira. Tada postade očito čemu su služili novi, nožni ekstremiteti broda-izviđača, jer on brzo potrči u krugu. Hvatajući ono što je preostalo od napadača, ispruži klinastu glavu iz jednog uleknuća u pregibu i poče se hraniti.

— Baš toliko mase, koliko nam je bilo potrebno — reče Zelda. Iz skrovitog se luka iznenada izvuče pipac, omota se oko Kurtova struka i povuče ga u unutrašnjost broda.

— Dobrodošao na svoju novu komandu. A sada, želiš li znati što se događalo s nama?

Kad je dovršila priču, Kurt nije mogao prozboriti ni riječi. Njegove glasnice nisu radile.

Brijanje, tuš, odrezak i nakon tri šalice kave on zadovoljno odahnu.

— Hajde da potražimo kakve crve i iskušamo našu novu opremu — predloži Zelda.

— Dok bih ja bio zamagljen?

— Nećeš biti. Čekaj i uvjeri se sam.

Kurt s nevjericom slegnu ramenima i ponovo namjesti slijed komandi za polijetanje. Ovaj put, kad je pritisnuo aktivator, brod tutnjeći poleti kroz atmosferu. Gog, zaposlena polaganjem novog jajeta ne obrati pažnju na svog novog potomka. Ali Kurt je pažljivo promotri.

Iznad zaštitnih oblaka njegovi detektori otkriše tri kierijska broda u stratosferskom letu. Činilo se da u sistematskom traženju pokrivaju svaki pedalj sunčane strane planeta. Zatim, kao da su otkrili jedan od brodova-izviđača, krenuše u strmo, usmjereno obaranje. Brigu oko vlastite sigurnosti trenutačno je potisnula očigledna prijetnja što se nadvila nad nezaštićeni brod iz njegove ekipe. Kurt, pritisnut nuždom, poleti prema stranim brodovima. G-kazaljka popela se na dvadeset, ali umjesto da se zbog ubrzanja smrvi u organsku kašu, osjetio je tek lagani pritisak na naslon stolice.

Kierijci se zaustaviše i okrenuše da ga dočekaju. Usprkos veličini neobičnog broda što je hujao prema njima, nisu djelovali zabrinuto. Nisu imali razloga za strah. Njihovi bacači magle mogli su onesvijestiti pilota mnogo prije nego što bi on za njih postao zaista opasan.

Kurt je osjetio lagano vibriranje broda kad ga je pogodila neprijateljska zraka, ali nije izgubio svijest.

— Namjesti laser na onog što te upravo pogodio — predloži Zelda. — On sadrži i nešto od naše nove opreme.

Kurt učini tako i munja bjesomučne energije poleti niz stazu maglene zrake i pretvori prvog napadača u kuglu ioniziranog plina.

— Pokušaj torpedima na drugu dvojicu.

— To nikad ne ide. Kierijci se izbace prije nego što torpeda stignu do njih.

— Hoćeš li okladu? Daj pokušaj.

— A što da ne? — reče Kurt. — Ispali tri i sedam. Osjetio je drhtaj kad su torpeda izletjela iz cijevi, ali im nije mogao otkriti tragove u svome vidokrugu.

— Kamo su nestala?

— Sub-prostor. Pripazi što će biti sa crvima kad torpeda iskoče.

Iznenada, dvije točke, što su označavale neprijatelja, nestadoše rasprsnuvši se.

— Oho — izusti Kurt zaprepašten — mi smo sila i po! Ali kako to da me onaj bacač magle nije onesvijestio? Nova vrst štitnika?

— Ne, nego nova vrst pilota. Nije se izmijenio samo brod. A ni to nije sve. Imaš svakojakih novih elemenata u svojoj glavi, o kojima još ništa i ne znaš.

— Kao što, na primjer?

— Prvo i prvo — reče ona — kad jednom naučiš kako da se time služiš, tvoj će mozak djelovati devedesetpostotnom efikasnošću, umjesto nekadašnjih deset posto. Ni to još nije sve; tvoja memorija ima dvostruki kapacitet standardnog brodskog kompjutera, a možeš računati četiri puta brže od njega. Ali ne napuhavaj se, momče. Nisi još savladao tehniku rukovanja. Trajat će mjesecima dok dosegneš pun potencijal. U međuvremenu, ja ću te čuvati kao i dosad.

Kurte iznenada zaželi da prebroji prste na rukama i na nogama da se uvjeri jesu li još svi na broju.

— Lice mi nije bilo drukčije dok sam se brijao. Jesam li još čovjek?

— Pa, naravno — umirujući će Zelda. — Samo si sada mnogo bolji, to je sve. Kad je brod oplodio to jaje, počela je djelovati njegova citoplazma ugrađujući najbolje elemente obiju roditeljskih strana. Naša je oprema bila pojačana, a dodana je i majčina. Nije bilo načina da te se izdvoji od stalih brodskih komponenti, pa si i ti također poboljšan. Dakle, opusti se.

— Što da radimo s kierijskim matičnim brodom?

— Još nismo dovoljno snažni da se hvatamo u koštac s takvom veličinom. Međutim, ono dolje tamo je još nosilo jaja kad smo polijetali. Ako svi brodovi leta... — glas joj se sugestivno stišavao.

Kurt se upravi na sjedalu, a lice mu se iznenada razdvoji u širokom smiješku.

• • •

— Vođa ptica poletarcima. Možete slobodno izaaći ispod tih stijena, djeco. Zrak je čist, i tata će vas povesti u lov na jaja.

Žagor zbunjenih glasova čuo se iz pojačala komunikatora.

— Jedan po jedan!

— A što s tim bacačima magle?

Kurt se nasmija.

— Reci im životne činjenice, Zelda.

— Činjenica je — ona će ujednačenim, bezličnim glasom — da ćete vrlo skoro vi moći dohvatiti crve, prije nego što oni dohvate vas.

• • •

Major Kurt Dixon, nekadašnji narednik u 427. lakom obrambenom bataljonu Imperijske svemirske flote cerio se sretno gledajući rastući oblak svemirskih otpadaka od onoga što je ostalo od kierijskog matičnog broda. Zatim gurnu ručicu kojom je odaslao komunikacijsku zraku kroz nadprostor do Imperijskog glavnog štaba.

— Komandanta Krogsona, molim. Zove Dixon.

— Trenutak, majore. — Granitne crte Generalnog inspektora pojaviše se na Kurtovu komunikacijskom ekranu. — Gdje ste vi, do đavola, bili?

— Štucao sam Kierijce — reče Kurt samozadovoljno — ali prije no što prijeđemo na to, molio bih vas da uputite nekoliko nepristojnih riječi čudaku koji je sastavio govorni stroj za moj kontrolni kompjuter.

— Oh, žao mi je zbog toga, Kurte. Znate, bio je skiciran za Osakija, a on ima dosta čudan ukus što se tiče žena. Kad se vratite, uklonit ćemo stari uređaj za ličnost i nadomjestiti ga drugim, krojenim prema vašim specifikacijama.

Kurt strese glavom:

— Ne, hvala. Stara je cura samnom preturila svašta preko glave, i mada je ponekad dosadna kao uš, radije bih je zadržao takvu kakva jest. — On ispuži ruku i nježno potapša zdepasti kompjuter na stolu.

— To je lijepo — reče Krogson — Ali što se događa tamo vani? Što je

značilo ono o štucanju Kierijaca?

— Oni su uništeni. Gotovi. Zahvaljujući Zeldi.

— Kome?

— Moje kompjuteru.

— Što se dogodilo?

Kurt se lijeno naceri.

— Kao prvo, bio sam izležen...

Arthur Jean Cox:

An Occurrence at the Owl Creek Rest Home

Preveo Aleksandar Gvoić

Slučaj u staračkom domu Owl Creek

George Clay je sedamdeset dvije godine mučno životario, da bi naposljetku dogurao do neizbježnog kraja... i tada, poslije svih proživjelih nedaća, obavijesti ga jedan revnosni službenik da je njegova dozvola za odlazak u Konačnicu poništena.

— Ali — prosvjedovao je on — moj slučaj nije ni po čemu izuzetan.

— To je točno — suglasio se službenik dok se ravnodušno poigravao s kalendarom na pisaćem stolu. — Da, da, Komesarova je odluka... neobična. Ali, naravno, ona je konačna. Nema mjesta ni žalbi, a ne dolazi u obzir ni obnova postupka. Pokušajte ponovo za pola stoljeća — doda on, doduše uljudno, ali istovremeno baci prema vratima prilično nestrpliv pogled. — Možda ćemo tada moći nešto učiniti za vas. No, znajte da ništa ne obećavamo! — istakne na kraju službenik.

— Oče!

Umorno uzdahnuvši, George se okrene u stranu i ostane ležati zureći u okvir na donjem dijelu dobro mu poznate željezne postelje. Zurio je tako duže vremena, dok nije shvatio: njegov je malopređašnji uzbudljiv razgovor bio samo san...

— Oče!

Zar se sada, kad se probudio, osjeća išta bolje? Pogled mu je nehajno lutao. A nije ni imao vidjeti nešto posebno, osim ovoga svakodnevnog prizora. Da... On dopusti mislima da se malo priberu i srede: Ah..-, da, da, ipak se osjeća bolje. Pa naposljetku postoji samo jedan siguran bijeg iz ovih okolnosti. Prije ili poslije on će svakako umrijeti.

George okrenu glavu udesno. Jastuk mu omogući da pogled mimoiđe dva niza postelja i da se izvan prozorskog okvira zaustavi na kraju dvorišta, zatim produži i dalje. Sudeći po sjenkama, bilo je popodne. Vidio je

prostrani travnjak što je zelenilom okruživala staračkі dom »Owl Creek«, Sovin potok. Tamo dalje protezala se crna zmijurina, kako mu je odavde izgledala asfaltirana cesta, a s njezine se druge strane u sumaglici nazirao drvored. Dok je to promatrao, cestom je prošlo nekakvo vozilo dolazeći tko zna odakle i odlazeći tko zna kamo. Ah! Prizor mu se pred očima odjednom zamagli.

Ah, za ime svijeta, što bi on sve dao kad bi sad mogao biti zdrav i snažan; kad bi se mogao kretati po zelenom travnjaku u susret vanjskom svijetu; kretati se po svježem zraku pod toplim sunčevim zracima! Što sve ne bi dao! A što uopće ima, da bi mogao dati? Ništa. Gledao je sada u taj svijet koji bi želio ponovo gledati izbliza, ponovo biti u njemu. Ali, možda neće više nikada ustati s ove postelje.

— Oče!

Postade svjestan da je malo prije tu riječ čuo nekoliko puta, svaki put izgovorenu upornije. S naporom okrene glavu ulijevo i ugleda, bez osobitog iznenađenja, svoju kćerku. Sjedila je na drvenom stolcu između njegove postelje i zida. Iznenadio se kad je ugledao i njezina supruga. Stajao je pokraj nje osmjehujući mu se zatvorenih usana, a što je možda trebalo djelovati umirujući. Kći mu je bila uredna mala žena u četrdeset petoj godini, odjevena u tamnu haljinu koja joj lijepo pristaje uz kosu i crne oči. Hugh je također bio odjeven u crno odijelo. George se nije mogao sjetiti da je Hugha već vidio u tom odijelu; ali, on zapravo nije svog zeta vidio već pune dvije godine. Bilo mu je lakše kad je ugledao i njegovateljicu Mildred Paine. Stajala je kraj vrata i promatrala ih. Bit će da je oko četiri sata poslije podne kad je još u službi. Izraz njezina ljupkog lica (činilo mu se ono uvijek preuskim i ispijenim) djelovao je utješiteljski. To je značilo da on nije sam s Neprijateljem.

Znao je što oni sad gledaju: jednog starog, izgubljenog čovjeka što leži u postelji veličine groba, i na čijoj je lubanji još ostala samo koža. Nategnuta je tako da se čini kao da bi se ispod nje, kad bi se negdje malo razderala, vidjela bijela kost.

— Kome... — zausti on, ali glas mu se neočekivano prelomi kao da je slomljen u dva dijela, od kojih je jedan bio krik sove, a drugi zvučan kao žablji kreket. Oba zvuka bila su primjerena staračkome domu »Owl Creeek«. — Kome — javi se on opet — kome mogu zahvaliti za ovaj posjet?

— Oče, mi smo te jednostavno željeli vidjeti — odgovori Edith gotovo prijekorno. Možda je njegovo pitanje zvučalo podrugljivije no što je namjeravao. — Moraš znati, oče, da si se bio razbolio. Bio si teško obolio, a Hugh i ja došli smo te u znak pažnje posjetiti.

— Tako? — on pogleda sestru Mildred.

— Da, da, George, bili ste se razboljeii. Ležali ste u nesvijesti do jučer u podne. Imali ste jaku groznicu. Da vam se stanje nije poboljšalo, doktor Murray bi vas otpremio u Opću bolnicu. Međutim, sada to više nije potrebno. Vaše bilo kuca normalno i snažno. Uskoro će opet biti sve kako valja.

—... privremeno — doda on umorno. Promatrajući s novim razumijevanjem kćer i njezina supruga, reče: — Možda vam ova tamna odjeća neće još neko vrijeme biti potrebna, ali imajte je ipak pri ruci. Jer, tko zna... Možda se u ormaru neće stići ni zgužvati prije no što ćete ju ponovo odjenuti.

Edith podigne obrve. Bila je to gesta koliko nestrpljiva toliko i podrugljiva. Međutim, Hugh se pretvarao da nije shvatio tasta.

— Oče, ti izgledaš sasvim dobro — primijeti Edith s takvim prizvukom u glasu, koji je starac i protiv svoje volje protumačio kao njezino neodobravanje. George ipak nije želio biti neugodan. Pa naposljetku, Edith nije bila kadra sasvim zatomiti svoje nezadovoljstvo. To je kod nje nešto već uobičajeno.

— Da, čini mi se da se dobro osjećam... iako nisam baš sasvim siguran da je tako. — On umukne, i kao da se nekoliko trenutaka samoispituje. — Nešto ipak ne valja. Imam osjećaj koji ne mogu točno... Aha, znam! — usklikne skoro slavodobitno. — Jest, to je ono! Ja sam... gladan ! — poviče iznenađeno. — Već godinama nisam osjećao glad! — On se obraduje svom osjećaju gladi kao kakvome starom i dragom prijatelju za kojega je mislio da ga više nikada neće sresti. Nasmijao se s tolikim zadovoljstvom da su posjetioci izmijenili začuđene poglede.

— Jeste li mi donijeli kakve slatkiše — upita, pogledavši ono dvoje. — Niste? Dakle... — George se zagleda pohlepno u pol tuceta ruža položenih na prozorsku dasku —... toliko sam gladan da bih mogao i njih pojesti.

— Donijet ću vam nešto za jelo — javi se sestra Mildred i ode u kuhinju.

Edith isprati tu priliku u bijeloj halji pogledom punim neshvatljiva gađenja.

— Mildred Paine! — izgovori s gnušanjem. — Kakvog li imena za jednu njegovateljicu! — Ona ustade sa stolca. — Ali, dosta je tog beskorisnog brbljanja. Neki od nas moraju na posao, premda — ona se pokuša osmjehnuti i našaliti — premda neki cio dan jednostavno leže. A ti se, supruže, sjeti da se moraš vratiti u ured.

Edith priđe ocu i dotakne mu čelo cjelovom, hladnim poput ledene vode. Poslije toga žurno izađe.

Hugh se neprirodnim i širokim pokretima maši novčanika, izvadi dvije banknote po jedan dolar i baci ih na široku prozorsku dasku koja je Georgeu služila i kao stolić i kao noćni ormarić.

— Evo ti, stari momče moj — reče, nagnuvši obijesno glavu na jednu stranu. — Kupi si koju cigaretu.

— Ja ne pušim — odvrati George pomalo uvrijeđeno. — Nikad nisam pušio.

— Sjajno! Sjajno! Na taj ćeš način živjeti do zrele starosti — na to će Hugh i potapše ga po uskome i mršavom ramenu. Tada krene prema vratima, ali zastane na pragu i okrene glavu. — Pa, u svakom slučaju, oče, ti si živio punim životom.

• • •

Ispunjeni život...?

Georgeu se nije činilo da je imao baš takav život. Ne, ali ipak nije bio ni sasvim prazan. Imao je sretno djetinjstvo i stekao je solidno obrazovanje. Bio se i zaljubio, oženio, osnovao obitelj, a bio je i zaposlen. Kako je samo radio! Usprkos tome nije uspio uraditi podosta od onoga što je namjeravao. Želio je i putovati, vidjeti Evropu, Afriku i Orijent, razgledati bogatu riznicu svjetske umjetnosti (bio je i sam nedjeljni slikar: i to prilično uspješan, te su mu preporučivali da slika i ostalih dana u tjednu). Bio je to njegov, i njegove žene životni san. Ali on ga je neprestano odgađao. Pričekajmo, govorio je supruzi, dok nam djeca završe školovanje. Imali su Edith i sina Tommyja. Poslije je navodio kao razlog za odlaganje, da pričekaju da se Tommy zaposli, a još kasnije je trebalo tobože pričekati dok se sredi stanje u braku njihove kćeri. Obećavao je svojoj već pomalo

prosjedoj ženi da će nakon toga vidjeti svijet...

Međutim, nije ispalo onako kako je predviđao. Tommy je neprekidno zapadao u nevolje i trebala mu je stalna roditeljska pomoć. Jednom je čak krivotvorio očev potpis na čeku od tisuću dolara, i poslije toga jednostavno nestao. Vratio se poslije dvije godine izbivanja. Bio je u mornarskoj odjeći i vladao se tako iskreno pokajnički da ga je George dočekao objeručke. Primio ga je u kuću i ponovo zaposlio kod sebe. Njihova kći Edith imala je teškoća s mužem pijanicom; nikad mu nije bilo dovoljno ni pića ni novaca. Često se obraćala ocu da im pomogne kako bi »stali na noge«. Kad joj je muž na kraju završio u grabi kao žrtva alkoholizma, Edith ga nije dugo oplakivala. Poslije šest mjeseci udala se za Hugha Gatesa, mladog službenika zaposlenog kod njezina oca.

Poslije toga, život je neko vrijeme tekao prilično sređeno. U glavi oca, Georgea, opet se probudila ona misao o putovanju po svijetu. Ali odjednom dođe do sloma. Tommy je opet krivotvorio očev potpis. Ovaj put na mnogo veći iznos. Naravno, opet je pobjegao, ali sad je svog starca ostavio upropaštenog. George je bio novčano slomljen. Morao je krenuti sasvim od početka. Osnovao je novo poduzeće, a kao marljiv i sposoban čovjek ubrzo se opet sredio. Ali ne prije no što je podmirio svoje zajmodavce do posljednjeg novčića. Baš kao i Walter Scott, junak iz njegovih dječačkih dana. I taj se bio pod sličnim okolnostima izvukao iz teškoća. Od tog vremena sina Tommvja nije više nikad vidio.

U međuvremenu bio je uposlio mladića, koji je potom oženio njegovom kćerkom, i koji je postao nekom vrstom njegova poslovnog ortaka. Hugh nije imao ni jedan od Tommyjevih poroka. Nije pio niti, se kockao, ali nije imao ni Tommyjevu bistrinu. Čudno je kod Hugha bilo i to, da ga nije baš ništa posebno zanimalo. Nije ga privlačio nikakav sport, pa čak ni kinematograf. Nije imao nikakvih zbirki niti ikakva hobija — ako se gomilanje kapitala nije moglo nazvati hobijem.

I tako, jednog dana George reče svojoj supruzi Violeti: — Mi nemamo veće ušteđevine, ali to ne smeta. Povjerit ću Hughu naše poslovanje, kako bismo nas dvoje mogli krenuti na put.

Sredio je sve, na svoje i Hughovo zadovoljstvo, ali tada Violeta umre.

Nekoliko mjeseci poslije toga George ponovo prione poslu. Sad, kao posebni savjetnik Hughu, ali i njegova desna ruka. Naime, mladić se bolje snalazio kao prodavač nego uredski službenik.

Uskoro se George razboli od opake gripe, koja ga mjesecima prikuje za postelju. Bila mu je tek šezdeset peta, ali kad se pridigao nakon bolesti, u ogledalu vidje — starca! Nikakav odmor ili primjena kakvih tjelovježbi ne bi mu vratili snagu. Budućnost mu je bila prilično obeshrabrujuća. Putovanje je bilo odgođeno na neodređeno vrijeme. A možda i zanavijek, pomislio je on. To je, doduše, velik gubitak, ali naposljetku, zašto bi zbog toga očajavao? Još ima stvari kojima se u životu može radovati. Mogao bi svoje posljednje godine proživjeti u miru, a ima i dovoljno novaca. To mu omogućuje da svoj život učini ugodnim. Ima dom i obitelj. U ovoj kući predugo vlada tišina, pomisli on. Stoga će pozvati kćer Edith da se iz svog stana u gradu presele k njemu. Bit će mu ugodno živjeti u takvoj zajednici.

I djeca se doseliše k ocu.

Iako je, naravno, mislio da oni žive kod njega, postupno je postajao svjestan da on, zapravo, živi kod njih. Ubrzo mu postade jasno i to, da Hugh gleda kivnim okom na starčevo trošenje iz blagajne poduzeća. Smatrao je da starac već odavno ne privređuje. Hugh je već nekoliko puta za objeda glasno umovao, kako u životu moraju svi privređivati ako ne žele pasti u zasjenak, te postati ovisni ili obespravljeni. Edith se počela sve češće obraćati ocu nazivajući ga potrošačem, a što je očito željela prikazati kao šalu. I jednog dana, kad se George zdravstveno osjećao vrlo loše, Hugh mu donese na potpis nekakave dokumente. Naknadno mu je sinulo da je potpisao kako se odriče svoje rente.

— Ali gledaj, oče... zašto si se uzbudio? Poduzeću je potreban novac za podmirenje raznih obaveza. To je samo privremeno. Osim toga — Hugh će zlovoljno — rekao sam ti što ti dajem na potpis. Tvoje te pamćenje pomalo napušta, oče.

— Ti si lažac, Hugh! reče mu George turobno. — Ti govoriš ružne laži. Znam da više nikad nećeš obnoviti moje pravo na rentu.

Poslije tih riječi George se povuče u svoju sobu. Naime, još je imao zasebnu sobu u kući koju je podigao. Razmišljao je što mu je činiti kako bi opet vratio svoja prava, ali nije našao rješenje. Njegov stari prijatelj, inače vrstan pravnik, Stanley Abrans nedavno je umro. Sam je prestar i preslab da bi se borio. Umoran je... vrlo umoran. On se toliko brinuo o svojoj djeci i toliko im pomagao, a oni ga sad smatraju teretom i smetnjom. Njegove slike za njih su »obično brljanje«, oglušuju se na njegova pitanja, s ironijom odmahuju rukom na njegove šale, a kad imaju goste, otpreme ga da jede sam u svojoj sobi.

Jednoga dana Hugh ga je poveo sa sobom na vožnju. Nisu dugo putovali, ali George se odande više nije vratio. Tako se našao u staračkome domu »Owl Creek«.

• • •

Sestra Mildred Paine se vrati noseći,jelo. Prazna govedska juha, komadić puričina bijelog mesa i čaša voćnog soka.

— To je sve što sam iskamčila za vas, George. Dijetetičarka se protivila čak i zbog ove količine. Smatra da je to poslije vaše bolesti previše jela. Možda se boji da vas ne spopadne mučnina.

Ali o nekakvoj mučini nije bilo ni govora. Halapljivo je progutao sve što je donijela sestra, i potomke uzalud ogledavao da dobije još.

Obično je nakon posjeta kćeri i zeta bivao potišten. Njihov mu je dolazak donosio premalo vedrine i radosti. No, ovaj put nije baš osjećao potištenost. I bez svoje volje postajao je sve raspoloženiji. Možda je to zbog komadića mesa koji je danas pojeo. Bilo što mu drago, on se iznenada osjećao dobro.

Ali ubrzo se pojavio i jedan čudan znak. Georgea zasvrbi ruka od ramena do šake. Kad se počešao, koža se počela ljuštiti otprilike kao u zmije kad odbacuje staru kožu. Malo zatim osjeti svrbež po cijelom tijelu. Sestra Mildred raširi paravan i poče ga trti vlažnom spužvom. Dok je to obavljala, Georgeu se zguli sva koža. On spazi sestrin zabrinut izraz. Ovo što se dogodilo moglo je značiti da hranjive tvari nisu doprle do površine tijela, što se ponekad događa u posljednjem stadiju bolesti.

No, ispod sasušene i otpale stare kože sjajila se nova, ružičasta!

Sestra Mildred pozove Truckyja da starca podigne i posadi na stolac, kako bi mu promijenila posteljinu. Međutim, George se pridigne i skoro se bez bolničareve pomoći premjesti u svoj pokretni stolac. Sjedio je tamo i šalio se s Truckyjem jer se i dalje osjećao vrlo dobro. Uz to se veselo ljuljao na stolcu. Mildred je već pomislila da sa starcem nešto nije u redu, i da mu »koze nisu na broju«, ali kad mu je dlanom opipala čelo ustanovila je da nema povišenu temperaturu.

Legao je na čistu postelju i osjećao se ugodno osvježen.

Kad se nešto poslije pojavila sestra Buena Valdez, koja radi u drugoj

smjeni, on joj lukavo zataji da je već jeo. Tako je prilikom dijeljenja hrane na odjelu dobio još jedan obrok. Naravno, jedan od tih — Zorbedian, druga postelja na suprotnoj strana odjela — izdao ga je. Ali kad je sestra Buena prišla prijeteći mu prstom, kao kakva djevojčica kad kara svoju lutku, George je već bio smazao prijevarom dobiveni obrok: ribu, prženi krumpir, grašak, pecivo s maslacem, puding i razrijeđenu kavu.

Te noći nije mogao zaspati od gladi. Naposljetku, George sjedne u postelji i poče promatrati. Pravokutnik mjesečine ležao je dijelom na njegovoj postelji, a dijelom na tlu njemu s desne strane. Osluškivao je. Osim uobičajenih noćnih zvukova, bilo je uglavnom tiho. Inače su se mogli čuti samo uzdasi, hrkanje, mumljanje, a Horace Hendershot, na postelji do njegove, mrmljao je odgovor nekome tko ga je nešto bio upitao još prije pedeset godina.

George ispruži noge preko posteljne ograde, tako da ih je osvijetlila mjesečina. Pitao se, da li bi pao ako bi pokušao ustati? Ne! Ne bi pao. A da pokuša hodati? Također ne bi. On oprezno priđe vratima odjela i proviri u hodnik.

Poslužila ga je sreća. Sestra Ruth Hoskins trenutno nije bila za svojim pisaćim stolom, na kojemu je stajala mala stolna svjetiljka. Ovaj hodnik dijelio je ženski od muškog odjela, a sad usred noći bio je jedina osvijetljena oaza usred zamračene pustinje staračkog doma. Na stolu je bio pisaći pribor, bilježnice i razni službeni papiri. No, pažnju mu je najviše privukao pladanj na jednom kraju stola. Na njegovu radost, pladanj nije bio prazan. Iz šalice se širio primamljiv miris tople kave, a do nje na tanjuriću kao da mu se osmjehuju dva oveća kolača. S bademom! George je bio toliko gladan da je izgubio kontrolu nad sobom. Pladanj je u rekordnom vremenu ostao čist. Tada dohvati i zdjelicu sa šećerom s kojim bi sestra Hoskins u slučaju potrehe dosladila kavu. To mu je došlo kao poseban poklon. I zdjelica ostade u tren oka prazna. Osjetivši malu grižnju savjesti, izvadi iz džepa svoje pidžame dolar koji mu je ostavio Hugh, i tutne ga ispod prazne šalice. Umirivši donekle savjest, George se pred sobom opravda i istinom, da će sestra mnogo lakše doći do hrane i nadoknaditi ovo što je nestalo, nego što bi to on uspio. Požurivši natrag u postelju, osmjehnuo se pri pomisli kako će se sestra Hoskins zaprepastiti kad ustanovi da nema njezine zakuske.

• • •

— Jesmo li svi ovdje na broju? — upita ujutro sestra Hoskins. Bila je visoka i snažna poput kakva profesionalnog rvača, a lice je imala tako ružno da ne bi pristajalo čak ni rvaču.

— Noćas se na ovom odjelu dogodila krađa! — objavi ona kružeći bijesnim pogledom po sobi. — Netko je pokupio nešto s moga pisaćeg stola i ostavio jedan pišljivi dolar kako bi platio ukradeno. A sad znajte ga lopov neće ostati nekažnjen. Taj sam dolar predala ustanovi FBI, a oni su ga posuli praškom za otkrivanje otisaka prstiju. Obavijestit će me čiji su otisci na toj novčanici.

Sestra Hoskins se zapravo ne bi smjela ovakvim tonom obraćati zrelim ljudima svojih godina. Ali čini se da je smatrala djetinjastim i ograničene pameti svakoga tko se ne može sam brinuti o sebi. Govoreći strogim glasom, zurila je oko sebe ne bi li opazila da se nečiji pogled pokajnički kloni njezina. Morty, slabašni i bojažljivi starac na trećoj postelji sa Georgove suprotne strane, zadrhtao je od njezina pogleda. Ruke su nesvjesno i nehotice zastale kad ih je pokušao podići do usta...

— Tako, dakle! — zarežala je nad njim. — Mogla sam znati da ste to vi učinili!

— Samo trenutak! — javi se George. On poskoči iz postelje i krene dugim koracima prema sestri. — Pustite ga na miru. Morty nije ni dotakao vaš prokleti kolač i kavu. Ja sam to učinio.

Sestra Hoskins je buljila u njega, a donja joj se vilica opustila. Možda je starčev izazovni i prkosni istup bilo ono što ju je u svemu najviše iznenadilo. I to je još do jučer bio najiznemogliji i najslabiji među tim malaksalim starcima! Ona se žurno pribere. Urlajući, ščepa ga za lakat, okrene i odvuče do njegove postelje. Tu prestane urlati, izgovorivši prijetnju od koje George problijedi:

— Za kaznu nećete dobiti ništa za zajutrak! Ne namjeravamo ovdje nikoga posebno toviti!

I tako, kad je nešto kasnije bilo donijeto jelo, za njega nije bilo pladnja, iako je opet bio vrlo gladan. Bio je postiđen zbog svoje proždrljivosti. No, usprkos osjećaju stida, George se nečemu potiho radovao. Glad je bio dobar znak! To je znak zdravlja, a njegova je glad bila snažno izražena. To je ono što mu je godinama bilo uskraćeno, i što je tako dugo želio osjetiti!

Ovoj se radosti pridružila još jedna. Kad je oko osam ujutro sestra

Mildred opet došla na posao, donijela mu je iz kuhinje kašu od zobenih pahuljica, jaja i prepršeni kruh, te čašu narančina soka. Činilo mu se da cijelog života nije pojeo ovako slastan zajutrak...

• • •

Gledajući narednog jutra kroz prozor, George ugleda Hugha i Edith. Dolazili su mu u posjet. On žurno uskoči u postelju. U njoj se osjećao manje neugodno, nego da ga zateknu u otrcanoj pidžami.

— Ovo je lijepo! — reče. — Nisam očekivao da ćete me tako brzo opet posjetiti.

— Sjajno izgledaš, oče — na to će Hugh. — Pitali smo telefonski, a sestra Hoskins nam je rekla da ti je bolje. Ona zacijelo zna što govori.

Edith sjedne na svoje uobičajeno mjesto, dok se Hugh nekako nestrpljivo ushodao s druge strane postelje. Činilo se kao da ima nešto na umu. George ga je promatrao ispitivački.

— Oče, htio sam te nešto zamoliti... — procijedi Hugh,

— Tako? Jesi li donio nešto da potpišem?

— Ne budimo djetinjasti! — primijeti Edith.

— Riječ je zapravo o novcu — nastavi Hugh oklijevajući. — Jesi li možda prije dvadesetak godina uoči onog stečaja ostavio na stranu nešto novaca?

— Kako to misliš? — George se zagleda u njega.

— Pa... eto, pomislio sam da si mogao naslutiti kako će uskoro doći do stečaja, i da si pohranio nešto novaca ondje gdje ga vjerovnici neće nanjušiti.

George ga je i dalje gledao upitno, dok je u srcu osjetio neku zebnju.

— To si pomislio? — upita svog zeta.

— Da, baš to.

— Ah, ti nezahvalni balavce! Baš si oduran! Zar misliš da bih se ja mogao tako podlo ponijeti? Kad sam stečanoj komisiji predao svoje poslovne knjige i račune, obračunao sam i posljednji novčić. Sve sam

pošteno položio na sto. Ako misliš da spadam među one koji su kadri prevariti vjerovnike, tada me nisi upoznao ni poslije toliko godina zajedničkog rada.

Bilo je pravo čudo da Hugh poslije ovakvih riječi nije ustuknuo. Nije se čak ni uvrijedio, kao što bi u drugoj prilici običavao. Umjesto toga ostao je uporan.

— Hajde, Hajde! Umiri se, oče. Uostalom, nitko ne ne bi osuđivao da si stavio nešto novca u stranu i zatajio ga. Ja bih to mirne duše učinio.

— Pa, siguran sam da bi! — primijeti George.

— Usprkos svemu što si rekao, oče — nastavi Hugh odlučnim glasom — znam iz pouzdana izvora da si nešto novca stavio na stranu.

Dok je napeto razmišljao kakav bi to »pouzdani izvor« mogao biti, starca obuze još snažnija zebnja koju je osjetio već na početku ovoga neugodnog razgovora.

— Otprilike desetak tisuća dolara — reče Hugh oprezno.

Ah! Dakle Hugh govori o svoti koju je poklonio maloj Janie!

Janie Whitmer je bila kćerka njegove sestre. Naime, dok je djevojčica bila dvogodišnje, slatko, plavokoso, bucmasto dijete, George je na ime male Janie položio 10.000 dolara za njezino školovanje. On je tada s pravom bio pretpostavio da je roditelji neće moći poslati u koledž. Bili su siromašni. To joj nisu mogli priuštiti. Otada su prošle dvadeset dvije godine. Dvije godine potom njegov je sin Tommy nestao, odnijevši sa sobom svu gotovinu poduzeća. George je pao pod stečaj, ali onaj polog na ime male Janie ostao je netaknut. To je bio njezin, a ne njegov novac. Nije bilo nikakve zakonske osnove da mu taj novac postane dostupan. Čak i da je to želio. Mogao bi njime opet raspolagati samo da Janie umre prije nego što doraste do koledža. Taj je uvjet bio puka formalnost, a George nikad nije ni pomišljao na to da bi jednog dana ponovno vidio taj novac. Ali prije šest godina taj se poklon ipak vratio darodavcu. Naime, vraćajući se jedne večeri u društvu svog pratioca sa školske plesne priredbe, Janie je poginula. Automobil kojim su u magli prelazili preko pruge zdrobila je lokomotiva brzog vlaka.

George se nije požurio da podigne taj polog. Bio je pod dojmom tragičnog događaja, i osjećao se vrlo nesretnim. S vremenom, a osobito one

posljednje godine kad je živio s Hughom i Edith, uvidio je da je možda dobro imati u rezervi koji dolar. Ipak, to nije nikada spomenuo Hughu.

Tko je, dakle, mogao Hughu i Edithi odati postojanje te svote? Nije vjerovao da bi to učinio tajnik staračkog doma, ili njegov prijatelj Charlie Kincaid, direktor Bureford-banke. Ovo je bilo zagonetno. Ipak, bio je siguran u nešto značajno: Hugh i Edith se neće nikad dočepati toga novca!

— Uzalud trošiš vrijeme, Hugh — reče svom zetu.

— Oče, slušaj što ja mislim: onaj ti novac neće nikad korisno poslužiti. Kako bi to i mogao? Prema tome, mogao bi ga dati nama. Kad jednog dana umreš, mi bismo ga mogli podići, ali samo kad bismo znali gdje je pohranjen. Međutim, novac nam je potreban već danas. Bio sam se upustio u veće poslovne zahvate, ali zahvaljujući raznim nepoštenim potezima svojih suradnika, zapao sam u teškoće. Izigrali su me i sada sam u škripcu. Nalazim se pred financijskim slomom! Eto, sestra Hoskins kaže da se ovih dana osjećaš bolje, pa sam mislio... eto, da te mogu zamoliti...

— A ja ću zamoliti ove u domu, Hugh, da te više ne puste ovamo — prekine ga George.

— Znam, oče, da ja nisam tvoja krv i meso, ali Edith jest... pa stoga...

— Zbogom, Hugh!

— Dobro, starče — reče Hugh, i uze svoj ogrtač koji, je bio odložio preko tastovih nogu. — Ti si, jednostavno rečeno, zloban. To znaš i sam! Onaj ti novac neće donijeti nikakve koristi. Mislim da si čvrsto odlučio da nas dvoje nikad ne dođemo do njega. Ali, slušaj sad što bismo mi učinili. Reci nam kako da se dočepamo onog iznosa, pa ćemo ti prepustiti nešto za tvoje osobne potrebe. Ovdje ionako ne možeš mnogo potrošiti. Nekoliko stotina dolara bilo bi ti sasvim dovoljno. Mogao bi sebi priuštiti razne sitnice, kao cigarete...

— Ja nisam pušač.

— ... pa časopise. Ti inače rado čitaš.

Hugh umukne, kao da očekuje odgovor. Ali nije dočekao. Promatrajući ga, George je imao dojam da smišlja neko rješenje, ili donosi odluku da naposljetku odustane od daljih pokušaja.

Hugh pročisti grlo, malo se nakašlje i uzvrpolji, a potom ipak nastavi:

— Pogledaj: zajedno s kamatama koje su rasle za ovih dvadesetak godina, glavnica je sa deset povećana na približno dvanaest tisuća dolara. Tolika je svota više nego dovoljna za pokriće naših gubitaka. Ostatak novca bio bi upotrebljen za plaćanje tvoje osobne njegovateljice. Recimo, sestre Hoskinsove! Mogli bismo je unajmiti! Tada bismo te opet mogli uzeti k sebi. Zar to ne bi bilo sjajno? Nije li to upravo ono što si uvijek želio?

— Hugh, ne samo da si potegao nož, ti si mi ga stavio i pod grlo. Budem li lakovjeran, ti ćeš me njime i probosti. Poznajem te, i znam kakav si. Kad bi se dokopao onog novca, ne bi prošla ni tri mjeseca, a ja bih se ponovo našao u staračkom domu.

Hugh i Edith pogledaju se iznad starčeve postelje. Njemu postade jasno što mora učiniti. Mora priznati da onaj novac postoji.

— Prema tome? — upita Hugh.

— Da, prema tome — nasmije se George — imaš pravo. Taj novac uistinu postoji. A imaš pravo i kad misliš da ga svojom rukom nećeš nikada dotaknuti.

Mladi čovjek dopusti sebi da se podrugljivo osmjehne, i da starca zlobno upita:

— A što je sad s onim visokomoralnim principima kojima si se prije hvalisao? Ti ne bi mogao prevariti svoje vjerovnike, je li tako?

— Ne želim ti ništa objašnjavati, Hugh, niti bi bio kadar to pravilno razumjeti. No, shvati ovo što ću ti sad reći: ti si iz mene na ovaj ili onaj način štošta iscijedio, ali taj novac nećeš. Bili smo ortaci, a sad imaš cijelo poduzeće. Sve sam ti prepustio. Potom si mi oduzeo rentu i kuću, pa čak i djelić zemlje gdje bi me trebalo pokopati. Sve si to prisvojio bez moje privole. U meni je ostao još trun samopoštovanja, ali nestalo bi i toga kad bih dopustio da mi i dalje govoriš ovako slatkorječivo, da mi se dodvoravaš, da me podgrizaš, da prigovaraš, i da pokušavaš iz mene trikom izvući tajnu gdje je pohranjen onaj novac. To nećeš nikad saznati! Zbogom!

— Oče — Hugh će s gorčinom — ti si podjetinjio. Zatražit ću da te pregledaju i proglase neodgovornim za tvoje postupke. Oni će te prisiliti da kažeš što si učinio s novcem.

— Na koji način? Psihičkom torturom? Ili oduzimanjem... ha, ha... mojih cigareta? Zbogom, Hugh!

Hugh kočoperno krene prema vratima, a na licu mu se pojavi izraz omalovažavanja i gađenja. Edith ustane i obrati se ocu:

— Dakle, oče, žalim što te vidim ovakva. Dat ću ti nešto vremena za razmišljanje. Možda ćeš poslije toga treznije razgovarati. Za nekoliko ću dana opet doći. Mislim da ću dovesti i jednog posjetioca. Iznenadit ćeš se kad ga ugledaš. — Poslije tih riječi krene za svojim suprugom... ostavivši oca pomalo zamišljenog...

• • •

Konačno je s nogama bilo bolje.

Sjedeći na rubu postelje, gledao ih je. Stopala mu nisu bila bijela kao prije, a kad je malo podigao nogavice pidžame, potkoljenice više nisu bile onako staklenaste, ili nalik na porculan. Što je to značilo? Da li mu se poboljšao krvotok? Pa, značilo to što mu drago, on je sad mogao hodati po odjelu, a nije se ni umarao. Naprotiv, često je postajao nestrpljiv kad bi duže ležao. Tada je želio ponovo ustati iz postelje i kretati se tamo-amo.

Tako je, na primjer, bilo i sada. Skoknuo je s postelje i krenuo u šetnju duž odjela. Pri tome je, prolazeći pokraj njihovih postelja, odsutno kimnuo Mortyju, Zorbedianu, Dumbartonu i ostalim starke-ljama. Nešto je tu čudno... ali, o čemu se radi? On se osvrne. Ali staračke se glave žurno okrenu od njega, ili bace pogled na novine. No, oni ga kriomice promatraju. A zbog čega? George pogleda bolje i samog sebe. Na svojoj vanjštini nije uočio ništa neobično. Nije bio dronjaviji no obično. Ah, pa u čemu je stvar? Priđe prozoru na kraju odjela i pogleda van.

Vidio je zeleni travnjak, iza kojega se nalazila ulica. Duž druge strane ulice bio je zasađen gust drvored. Kroz zelenilo krošnje provirivali su tu i tamo krovovi kuća. Da, da, ono je pravi svijet! Kako je samo lijep! Nije se mogao dovoljno nagledati te ljepote. Oči su mu pohlepno upijale krajolik. Znatiželjni mu se pogled vinuo visoko preko krošnji i krovova. Dopro je u daljinu do dvostrukih tornjeva. Otakada li su oni tamo? Dosad ih nije nikad opazio. Pogled mu se naposljetku zaustavi daleko na horizontu na plavkastosivim vrhuncima nekog gorja. Koliko dugo se uzdiže to gorje? Već cijelu vječnost, pretpostavlja on. Ali, iako je dosad stotinu puta gledao kroz ovaj prozor, George još nikada nije opazio ni tornjeve ni one planine.

Oh nebesa, danas je zrak zacijelo neobično čist!

Poslije nekoliko minuta on se, uz čeznutljiv uzdah, odmakne od prozora. Borgmanova postelja, tu odmah do njega, bila je trenutno prazna. Netko je na njoj bio ostavio ilustrirani tjednik čije su stranice bile otvorene. Za oko mu zapne krupan naslov s područja medicine. Kako je taj članak bio još i posebno uokviren crvenom olovkom, George radoznalo uze časopis i poče čitati:

»STARCI KAO POKUSNI KUNIĆI — Doktor Bosley Turping, govoreći danas pred članovima Zbora američkih liječnika, osudio je korištenje starijih osoba umjesto pokusnih kunića. Nije nikakava tajna, rekao je dr Turping, da se teško bolesnim osobama, kao i pacijentima na umoru ponekad u svrhu ispitivanja daju lijekovi čije djelovanje još nije dovoljno poznato. To ne bi bilo ni tako tragično, jer je u većini slučajeva takav postupak shvatljiv i opravdan. No, za svaku je osudu kad se starcima i staricama, koji se nalaze po ustanovama za zbrinjavanje i njegu do kraja života, a medu kojima nema teško oboljelih, već koji trpe samo od prirodne malaksalosti, ipak daju razni sastojci u eksperimentalne svrhe, iako su posljedice još sasvim nepoznate.

Turping dalje nastavlja, navodeći primjere, a taj dio članka privuče još više Georgeovu pažnju:

»Liječnik jednoga omanjeg staračkog doma u srednjozapadnom kraju naše zemlje, propisivao je pacijentima te ustanove razne medikamente u namjeri do otkrije lijek koji će usporiti napredovanje raka, ili ga čak donekle liječiti. Kako je u domu vrlo rijetko imao bolesnika od raka (takvi se redovito smještaju u nedaleku Gradsku bolnicu ili drugamo), on je svoj osobno proizvedeni lijek dao nekome od štićenika staračkog doma koji nije uopće imao rak. Taj liječnik, koji je i sam već dobro zašao u godine, i koji po mišljenju nekih svojih kolegi više nije sposoban obavljati dužnost liječnika, učinio je pogrešku, hvaleći se pred jednom njegovateljicom o tobožnjemu svom »pronalasku«. Ona je o tome odmah obavijestila tamošnju podružnicu Zbora liječnika. Sad je privremeno uklonjen s dužnosti. Naknadno će biti umirovljen. Sve će to biti obavljeno tiho i bez publiciteta, kako bi se što manje ocrnio ugled čovjeka koji ima za sobom nekoliko desetljeća predanog rada na zdravstvenom polju«.

George se osmjehne. Zorbedian. On je zacijelo taj članak obilježio crvenom olovkom. Nema dvojbe da je zaključio, kako se pod onim omanjim staračkim domom mislilo na »Owl Creek«, a onaj suspendirani

liječnik nije nitko drugi do glavom doktor Ives, koji je tako iznenada otišao na »godišnji odmor« ...

Opis u članku može odgovarati skoro do pojedinosti... ali naposljetku, u srednjozapadnom kraju Amerike ima na desetke ustanova poput »Owl Creeka«. Prema tome, zašto bi se članak morao odnositi baš na ovaj staračkidom? Taj je bolesno sumnjičavi Zorbedian često optuživao njegovateljice i ostalo osoblje da mu u hranu i piće stavljaju nekakve čudne dodatke. Međutinij oni ga ipak nisu smatrali toliko luckastim, da bi ga premjestili na psihopatološki odjel Glavne gradske bolnice.

U takvom razmišljanju George je kriomice pogledao na drugi kraj odjela. Odmah je zapazio da stari Zorbedian sjedi ukočeno na svojoj postelji i bulji prema njemu. Pri tome je donju usnu izbočio kao da nekoga ljutito optužuje. George mu namigne. Potom baci časopis na Borgmanovu postelju i polaganim se koracima uputi natrag do svoje. Dok je prolazio sredinom odjela, učini mu se da ga odjelni sustanari radoznalo promatraju sa svojih postelja. Ali kad je malo zastao i upitno zaokružio pogledom, svi su spustili pogled, ili su pogledali nekamo u stranu. Jedino Zorbedian to nije učinio. On je i nadalje zurio u njega, a pogled kao da mu je bio nekako sumnjičav. George slegne ramenima i produži dalje. Nije htio dopustiti da ga takvo nešto zbuni.

Ali kad se približio svojoj postelji na metar-dva, George zastane i zbuni se zbog nečega drugog.

Naime, naočale su mu ležale na jastuku! Nisu mu bile na nosu! Pa... pa, kako je onda mogao pročitati onaj članak u časopisu? On već godinama nije bio kadar bez naočala pročitati niti jedan redak. Pa, kako je, osim toga, mogao s prozora promatrati krajolik čak do obzorja? Dosad mu se ono drveće s druge strane ceste kad bi ga gledao bez naočala, činilo kao nekakav zeleni oblak, ili magla,što se širi do tla. Oh, nebesa! Vid mu se na neobjašnjiv način izbistrio! Ali kako se to zbilo?

Gledao je čas svoju razbacanu i zgužvanu postelju, čas goli pod. Pa on bi sad mogao vidjeti čak i zrno žita na njivi! To ga podsjeti na njegov posljednji let avionom prije desetak godina. Gledajući kroz prozor, dok je avion letio iznad oblaka sav obasjan sunčevim zrakama, mogao je vidjeti na metalnom krilu svaku i najmanju ogrebotinu, pa bila čak zaderana iglom. Bojažljivo, skoro kradomice baci pogled na ostale starce, na svoje tako nepovjerljive i sumnjičave drugove. Kako su samo zlobni, podli i ogavni! Dosad još nije uočio koliko su im lica naborana i unakažena.

Sudeći po svojim godinama, on sam zacijelo nije nimalo ljepši. Malo podigne ruke i pogleda ih. Vidio je svaku dlačicu na nadlanicama — ali staračke pjege, one tamnosmeđe mrlje što su se bile osule po gornjoj strani šaka, sad su iščezle. To je nepojmljivo! A gdje su bradavice koje je imao na malom prstu desne ruke?

Jedan dio njegova razuma bio je jednostavno prazan, a drugi je bio ispunjen nekim nepovezanim razmišljanjem koje nije dalo nikakav logički rezultat. George ode u toalet i pogleda se u zrcalo iznad umivaonika. Oči su izgledale sasvim dobro. Na bjeloočnicama nije bilo crvenih žilica, a preko zjenica tanke prevlake kakva prekriva staračke oči. Obrazi su bili kosmati i trebalo ih je žurno obrijati, a lice mu nije bilo smežurano kako ga je zamišljao. Bilo je pristojno popunjeno. Ne bude li oprezan, postat će ubrzo ugojeni starkelja poput onog Hendershota. Da li to samo zamišlja, ili mu je kosa uistinu bujnija? Provukao je prste kroz nju, i učinilo mu se da je mekša no što je bila.

George se vrati u postelju. Bude li nastavio tumarati, mogao bi uzrujati ostale starce na odjelu. Ne treba još mnogo da se to uistinu dogodi. Jedna od njegovih nepovezanih misli, a kojoj nije znao pravu svrhu, navede ga na to da sjedne i napiše pismo tajniku Anke Bureford. Zamolit će ga da mu javi točan iznos koji je svojevremeno položio na ime Janie Whitmer. Ujedno će naložiti tajniku da bez njegove suglasnosti nikome ne daje bilo kakav podatak ili obavijest koja se tiče tog pologa. Pišući to, ruka mu se pokretala žustro. Pisala je čitko bez imalo podrhtavanja, a potpis mu je bio opet kitnjast kao nekoć. Imao je uza se omotnicu na kojoj je već bila nalijepljena marka, pa je unutra stavio pismo pošto je ispisao adresu primatelja. Naposljetku pismo položi među svoje jastuke, kao da šalje osobnu molbu čovječuljku koji u dječjim pripovijetkama donosi miran i blažen san.

• • •

Zureći kroz prozor, George ugleda svoju kćer. Malo zatim izgubila mu se iz vidnog polja, jer je već ulazila u zgradu. Ali, učini mu se da je vidio još nekoga s njom. Je li to onaj posjetilac s kojim ga želi iznenaditi? Jako je to bio samo trenutak, lik koji je više naslutio nego vidio, izazove u njemu čudan nemir. Obuze ga slutnja, ali zašto, to nije znao reći.

Edith se pojavi na vratima. Bila je u društvu svoga tajanstvenog pratioca.

— Oče! — uzvikne ona. — Pogledaj koga sam ti dovela!

Bio je to čovjek četrdesetih godina, široka lica i krupnih usana, na kojima je titrao osmijeh. Oči su bile sive, ali nimalo plahe ili stidljive. Promatrale su ga uporno, a pogled je bio nekako bezizražajan. Možda mu se tako samo učinilo, jer te su oči vrlo rijetko trepnule, a njihov je uporan pogled djelovao sasvim neprirodno. Ovaj izgleda, pomisli George, poput sajamskog prodavača koji izvikuje svoju robu.

— Zdravo, ćaća — reče ta »prikaza«. — Odavno se nismo vidjeli.

Da, prošlo je otada dugih dvadeset godina.

Tommy, njegov sin, varalica, krivotvoritelj, rasipnik, nezahvalnik, hulja koja je napustila ženu itd. itd. Eto, taj podlac pri susretu s ocem kojega je upropastio, ne pokazuje ni traga osjećaja krivice. Provukao se kroz tijesna vrata i tromo se uputio do stolca.

— Kao što vidiš — primijeti on — vratio se izgubljeni sin. Daje ti na znanje da se nadao dočeku s utovljenim teletom na ražnju. Prevario se? Ah, ništa zato. Danas sam kasno pojeo zajutrak. Ti, ćaća, sjajno izgledaš. Mnogo bolje no što sam bio obaviješten. No, čini se da si izgubio dar govora. Šteta. Baš sam kanio malo pročavrljati s tobom... Jedno je, međutim. sigurno — klepetao je dalje, jer ga je George šutke proučavao — da ćeš me opet prepoznati, budeš li me ikad ponovo vidio. Možda se čudiš što sam se uopće vratio. Na to ne bih ni sam mogao odgovoriti. Bit će ipak da je posrijedi... prokleti novac. Povremeno sam slušao o tebi, jer sam često večerao sa svojom sestrom i njezinim suprugom. Naime, ponekad vrlo poželim domaću hranu pripremljenu u rodnoj kući. Nemoj ovo shvatiti kao da se jadam. Ne, ne! Ja živim u posljednje vrijeme sasvim udobno. Udružio sam se na vrlo pristojan način s Willyjem Handrackom. Pišem tekst za njegove oglase koje emitira preko radija. Iako je Willy škrti kopilan, moja je zarada pristojna.

— Oče — javi se Edith — mislim da bi mogao mom bratu Tommyju oprostiti nepodopštinu koju je učinio. Odonda je prošlo dosta vremena, a naposljetku, on ti je ipak sin.

— Da, sin mi je — prizna George.

— Jednom si mu već bio oprostio kad je počinio onu ludost s krivotvorenjem tvog potpisa...

— Da — prekine je George — ali on je to ponovio.

— Ah, ćaća — na to će Tommy — to je bilo tako davno. A nisi ni bio sasvim upropašten. Opet si se osovio na noge. Osobno bih bio za to da sve prepustimo zaboravu...

— Zašto i ne bi bio? Sam ništa ne gubiš time što si »velikodušan«! — primijeti George.

— A ti, ćaća? — uzvrati Tommy pogledajući na ostale postelje. — Što bi ti izgubio? Uostalom, ovo me je pitanje i dovelo k tebi. Nekako sam se maglovito prisjetio nečega što si mi rekao prije dvadeset, ili više godina. Naime, onih si mi dana običavao povjeravati neke svoje tajne. Još si imao povjerenja u mene. Radilo se o nekakvih deset tisuća dolara. Ne sjećam se točno pojedinosti. Međutim, nedavno mi reče Hugh da ta svota još nije ugledala svjetlo dana. Mislim da je i on znao nešto o tome. Hugh ima nos za takve svari. Natuknuo mi je da bih mogao učiniti svima uslugu kad bih došao ovamo i malo osvježio tvoje pamćenje. Usluga se ne bi odnosila samo na tebe i na njega, već i na mene. Jer, ja sam ipak tvoj sin...

— Tommy — prekine ga otac — jesi li ikad doživio da te netko pošalje do sto vragova? Ovo kažem misleći i na one stare grijehe...

George se naglo prekine. Kroz prozor je opazio Truckyja. On žurno ustane s postelje. Iznenadi kćer i sina s kakvom je to lakoćom učinio. Tada izvadi ispod jastuka pismo koje je sinoć odložio, priđe prozoru i zovne Truckvja.

— Odmah ću to učiniti — odgovori Trucky.

George se vrati u postelju. Skoči u nju poput kakva dječaka, i opet se obrati Tommyju:

— Dakle, gdje smo ono stali?

Tommy je zamišljeno gledao prema prozoru. Kao da se koleba u želji da pozove onog momka natrag i pogleda na koga je pismo naslovljeno. Iako se donekle ustručavao, nije bio sasvim neodlučan da to zaista i učini. To bi, doduše, moglo izazvati fizički sukob s ovim živahnim i hitrim starcem, ali Tommyja je zadržalo nešto drugo. Naime, sve troje je vidjelo da je momak već ubacio pismo u poštanski sandučić na obližnjem uglu.

— Ovo je bio šah-mat, ćaća, zar ne? Kladio bih se da si nam zapaprio.

Uvijek si bio stari, oštroumni jastreb. Sad mogu zaista otići... »do sto vragova«... kao što si rekao. Ne kanim te više uznemiravati... ukoliko... ukoliko se ne prisjetim još nečeg u vezi s onih tričavih deset tisuća. Tada ću se ponovo vratiti. Ali nemoj radi mene držati zapaljenu svijeću na prozoru... — On propusti Edith, a pošto je i sam ustao, reče joj: — Oči mu nisu onako zamagljene kao što si mi opisala.

— Vrlo sam ljuta na tebe oče! — izjavi Edith. — Hugh i ja nadali smo se da će te Tommyjev povratak smekšati. Naravno, Tommy je vrlo brbljav, neozbiljan i neuljudan. Ali ti znaš kakav je. Moraš mu štošta progledati kroz prste. Uvjerena sam da sve to osjeća u sebi mnogo dublje, baš kao i ja.

George se i sam iznenadi kad je prasnuo u podrugljiv smijeh.

— Ha, ha, ha! To je baš lijepo!

To je trenutno utiša. Edith žurno pogleda uokolo na sijede glave što su bile okrenute prema njima.

— Tebi nije potreban onaj novac — progovori tiše. — Tommyju, mome Hughu i meni jest. Tebi je potrebna tu u domu samo briga i njega.

— Da, tako je — George će na to. — Vas troje se još borite s valovima na širokoj pučini. Vi još niste uplovili u ova »udobnu luku«.

— Ne treba mi te tvoje zajedljivo izrugivanje, oče. Nisam dužna da to hladnokrvno slušam. Ti govoriš ovako jer smatraš da te nismo dovoljno često posjećivali. A kad dođemo,dočekuješ nas i ispraćaš na svoj poznati način. Možeš li mi zamjeriti ako opet ne dođem u dogledno vrijeme?

George je shvatio. Bila je to prijetnja. Dobro, pomisli on, to ipak neće djelovati. On se ionako ne veseli njihovu posjetu.

A ni oni nisu baš oduševljeni kad dolaze ovamo.

• • •

Te je noći sanjao da je ponovo u tridesetoj godini, i da je kod kuće u krugu svoje obitelji. Bila je večer uoči Nove godine. Na televiziji se prikazivala jedna od verzija dolaska Djeda Mraza, čiji je lik na trenutak prekrio cijeli ekran. On i dvoje djece, plavokosi dječak od sedam i djevojčica od devet godina kitili su novogodišnje drvce. Iz kuhinje se pojavila ljupka, plavokosa žena, noseći pladanj raznovrsnih kolačića, na

koje su se uz radosne usklike i smijeh svi bacili

Probudio se s osmijehom na usnama. No, malo zatim, učini mu se da u njegovu snu nešto nije bilo kako valja. Što bi to moglo biti? Poslije kraćeg razmišljanja dosjeti se u čemu je razlika. Naime, njegova žena Violeta nije bila plavojka. Imala je tamnu kosu! A tako i njegova djeca, još od ranog djetinjstva! Dakle, ona nasmijana žena nije bila Violeta! A djeca nisu bila Tommy i Edith! San nije bio nostalgičan. Ne, u njemu nije bilo sjete. On bi mogao predstavljati budućnost, a ne prošlost. Kad se ona žena bila pojavila iz kuhinje, bacio je pogled na kalendar što je visio na unutarnjoj strani kuhinjskih vrata:

1994. stajalo je na gornjem dijelu kalendara.

Zar 1994. godina? A žena nije bila Violeta....

Pokušao se rastužiti, ali je ostao miran. Čak je osjetio i neku radost. Vratilo mu se dobro raspoloženje. Postao je živahan i svjež.

George ustane i proviri u hodnik. Ruth Hoskins je zaspala za pisaćim stolom. Glava joj je klonula, a brada se uprla o grudi. Eto, san umiri i najgoropadnija stvorenja! Prođe na prstima mimo njezina stola, i uputi se u salu za rekreaciju na kraju zgrade. Napolju je puhao jak vjetar i divlje tresao prozorskim oknima. Uz pomoć mjesečine koja je osvjetljavala hodnik polagano je napredovao. U sali je odabrac spravu na kojoj će malo vježbati i razgibati se. Sjeo je na nepokretnu dvokolicu. Stanovnici doma nisu se često koristili tom spravom. Plašili su se srčanog udara. Izbjegavali su dvokolicu koja je inače bila namijenjena jačanju nožnih mišića. Vrteći pedalama, George se osjećao sasvim ugodno! Da je sjednio na pravoj, pokretnoj dvokolici napolju na vjetru i u vanjskome otvorenom svijetu bio bi se već odvezao kilometrima daleko. Stigao bi možda čak do Bureforda! Umoran i zadovoljan, siđe napokon s dvokolice i vrati se istim putem pokraj onoga usnulog »zmaja«. Svalio se u postelju i smjesta zaspao sanjajući o obilnom obroku za zajutrak.

• • •

George se poslije toga... naglo oporavljao. Izvrsno je vidio bez naočala. Mogao je satima čitati, a da mu se oči ne bi zamorile. Kosa mu je postala tamnija i gušća, a vlastište se iz dana u dan vidno povećavalo. Korak mu je posljednjih nekoliko godina bio kratak i nesiguran kao da oprezno silazi niza stupe. Sad korača lako i sigurno kao divojarac kad se uspinje na kakav

brežuljak.

Jeo je kao gladan vuk. Dobivao je tri obroka dnevno kao i svi ostali na odjelu. Kao dodatak tome, on bi još izmoljakao razne slatkiše, jabuke, uštipke i koju šalicu kave. Noću je gdjekad i dvaput upadao u kuhinju. Jednom je smazao cijelo pile, a nedavno pola kilograma šunke. Stidio se svoje proždrljivosti, no poslije mu to nije izgledalo kao ružna mana. Lijepo se popunio u tijelu, ali unatoč tome, trbuh mu je ostao ravan. Dijelom i zato što je gimnastikom ojačao trbušne mišiće, a dijelom i od tjeranja one nepokrene dvokolice. To je sve sprečavalo taloženje sala. Većinu svega spomenutog obavljao je potajno. Jedan od razloga bio je i taj što su se njegovateljica uzbudile videći kako se naglo oporavlja. Nastojale su odgonetnuti kako on to postiže. U salu za rekreaciju odlazio bi svaki put kad bi noću uspio proći neopažen mimo usnule Hoskinsove. Kada to nije bilo moguće, čim bi ostali pozaspali vježbao je na odjelu. Kad bi čuo da prolazi hodnikom, skočio bi natrag u postelju. Bio je budan dobar dio noći, ali našao je dovoljno vremena i za odmor. Danju je, naime, mogao spavati koliko je želio. Nitko nije obraćao mnogo pažnje na starca koji je veći dio dana prespavao, pokriven do ušiju. Ni sestra Hoskins ga u tome nije uznemiravala.

Naravno, njegovo vidno oporavljanje nije promaklo pažnji ostalih. Ponešto je moglo i promaći ovim upola slijepim i nagluhim starcima, ali ipak ne sve. Bilo je, zapravo, tužno kako se prema njemu odnose. Bili su zavidni i ljubomorni, kao da su sumnjali da prisvaja nešto njihovo. Ali najviše ga je razočarao Harry Dumbarton koji je zauzimao treću postelju na istoj strani odjela. Harry je bio mučaljiv starac, ogrubjela i na vjetrovima otvrdnula lica, i bijele, poput čekinja oštre kose. Veći dio svog života proveo je na brodovima trgovačke mornarice obavljajući razne dužnosti, od strojara i kormilara pa do prvog oficira palube. George ga je uvijek cijenio kao razumnog, poštenog i pristojnog čovjeka, iako ja zbog šutljive naravi bilo teško zapodjeti s njim razgovor. Međutim, odnedavna se Harryjevo ravnodušno lice mrštilo kada god bi pogledao prema Georgeu. Taj je gnjev, koji će jednog dana možda izbiti otvoreno, bio zamjetljiviji i stoga, što se dosad rijetko ispoljavao. Ali, moglo se očekivati da će u tome nepravednom odnosu prema Georgeu jednom izbiti sva ogorčenost i netrpeljivost.

Jednom, kad je George neumorno lutao amo-tamo po odjelu, zastane blizu Harryjeve postelje u namjeri da sa starcem, koji je nekoć zacijelo bio vrlo uglađen čovjek, malo porazgovara. Na to Harry ustane, i onako u

pidžami, drhtavih nogu ljutito reče Georgeu, koji ga pogleda u čudu:

— Zašto baš vi? Zašto nisu odabrali mene? Zar ste vi po nečemu bolji od mene? — upita Harry uzrujano. Potom nastavi: — Gdje ste bili kad je potonula »Ada« i kad su se svi oko mene utopili? Zar biste i vi mogli osam sati održati Collinsa na površini, sve dok nas nisu izvukli iz ledene vode? Gdje ste bili kad se rasprsnuo kotao...?

— Harry — reče George koliko je god mogao mirnije. — Harry, vama nije dobro. Mislim da biste morali leći. — Oponašajući zahvat kakvim se služi sestra Hoskins, pažljivo položi starca na postelju. — Ne uzbuđujte se, Hary — pokuša ga umiriti. — Ja nikada nisam plovio na brodu »Ada«.

Ali ovim se upadica nije završila. U odjelu nastade komešanje. Svi stanu na Harrvjevu stranu. Starci su neko vrijeme slušali što govore ova dvojica, a kad se George odmakao od Harryjeve postelje, začu se sa svih strana rogoborenje. Čini se da je cijeli odjel bio kivan na njega, a jadni Harry je planuo u ime svih.

— Sve znamo! — javi se Zorbedian. U glasu je bilo melodramatične poruge. Oponašao je nesvjesno nečiju glumu koju je još kao mladić gledao u kazalištu. — Znam zašto uživate toliku blagonaklonost osoblja. Vi ste miljenik ovih njegovateljica! A posebno ste ljubimac sestre Paine!. S njom imate, zacijelo, i ljubavne odnose! Eto, zato vam daju najbolju hranu, a nama preostaju splačine bez ikakve hranjive vrijednosti!

— Da! — pridruži mu se Bob Burns i podigne mršavu ruku izmučenu kostoboljom. — Zato vama daju suvremene i upravo djelotvorne lijekove, dok mi u najboljem slučaju dobivamo aspirin.

Na njegovo sve veće čuđenje zablebeće s postelje odmah do Georgove, i ona malaksala mješina, Hendershot.

— Zato vam i dopuštaju da satima noću i danju jačate mišiće, dok nas primoravaju da tu ležimo i venemo.

— Ah, vi debela, stara mješino! — vikne George, plamteći od srdžbe. — Vi niste u svom životu nikad ni vježbali! Ako vam je do toga, izvucite se iz te smrdljive postelje pa vježbajte koliko vas volja! Tko vam to brani? A vi, Zorbediane, čujem li da o sestri Paine zucnete još samo jednom onakvu gadost, zavrnut ću vam tu mršavu šiju kao da je pureća!

U odjelu nastade galama. Starci su zagrajali i zarežali na njega; svi osim

Dumbartona, te Mortyja koji se raširenih očiju tresao od uzbuđenja. Ali, George ih je sve nadvikao. Uskočoperio se po cijelom odjelu, i upirući ispruženim prstom, otjerao je svakog natrag u postelju. Učinio je to vrlo energično. Dao im je svima na znanje da tu nema protivljenja, i da moraju poslušati baš kao što se razjareni lavovi i tigrovi pokoravaju krotitelju.

Cijela ova buka potraje samo minutu-dvije. George je stajao nasred odjela drhteći od bijesa i sijevajući očima.

Dotle je na pragu sva skamenjena stajala sestra Mildred Paine. Zurila je u njega. Zastrašeno i zaprepašteno. Ona je zacijelo čula i završni dio svađe, pri čemu je spomenuto i njezino ime.

Uputila se bojažljivo i polagano prema Georgeu. Zastala je na pristojnoj udaljenosti.

— Dosad vas nikada nisam vidjela ovakvog, George — reče tobože negodujući, ali uz jedva zamjetljiv osmijeh. — Vi ste inače tako strpljivi i prisebni kao rijetko tko. Što vas je toliko razljutilo?

On okrene glavu u stranu i smirenijim glasom promuca:

— Mislim, sestro... mislim da mi izrastaju zubi!

A to se uistinu i zbivalo: Mildred priđe bliže i zamoli ga da malo zine. Iz prilično nabubrenih, ružičastih desni izvirivali su bijeli vršci novih zuba. George i Mildred se začuđeno pogledaju. Iako su u tim trenucima šutjeli, znali su što onaj drugi misli. Dok mu je isptivački proučavala lice, vidio je koliko je zbunjena i zabrinuta. Zaključio je da sestra vidi ono što je i sam vidio kad se nedavno u kupaonici pogledao u zrcalo. I ona je bez sumnje uočila da su s njegovih obraza nestale bore...

Skoro ne vjerujući svojim očima, Mildred ustukne kao da je odgurnuta. No, ona je bila hrabra žena, i odmah se pribrala.

— Što je, tu je! — reče ohrabreno. Osmjehnuvši se toplo, upita: — Hoćete li da vam donesem kolutić za grickanje kakav se daje djeci kad ih pri raštenju muče zubi? Možda će vam to pomoći da se opet udobrovoljite.

Odbio je takvu ponudu, ali je ipak pristao da mu donese malo kamforova melema kojim će natrti desni.

Novi su mu zubi naglo rasli, i ubrzo je s njima mogao lijepo jesti. Mildred je o njegovim novoizraslim zubima obavijestila Paulinu Lute,

upraviteljicu staračkog doma, ali ova ja to čula samo napol uha. Naime, upravo se spremala na godišnji odmor, pa je prije toga morala »obaviti tisuću stvari«. Tako je ova, inače vrlo zanimljiva novost, u velikoj strci i gužvi jednostavno zaboravljena.

No, o tome je bila obaviještena i dijetetičarka. Ona je požurila kako bi osobno vidjela »to čudo«, kao što je iznenađena uskliknula. Zurila je dugo u Georgova razjapljena usta. Potom je odredila da mu se, kada god zatraži, između obroka dade dopunska čaša mlijeka. To je, naravno, na odjelu izazvan lo još veću zlobu. Čak su i oni najžedniji odbijali kad bi im Mildred ili koja druga sestra donijela čašu osvježavajućeg napitka. Bio je to znak protesta jer je, kako kažu, George dobivao štošta, što je njima uskraćivano.

Koža ga je i dalje počesto svrbjela i perutala se, pa je Mildred jednog dana zaključila da je došlo vrijeme kad se George može opet redovno kupati. Naime, bila je već prošla puna godina dana, kako su ga umjesto kupanja umivali i prali samo spužvama.

— Držim da ste dovoljno oporavljeni i snažni — saopći mu ona — da možete ući u kadu bez opasnosti da padnete i slomite nogu, ili da se utopite. Naravno, bit ću i ja prisutna da bih vam pomogla.

Dok mu je sapunala ramena i grudi, promatrala mu jo crte lica i našla da je sasvim zgodan. Mildred je bilo oko pedeset godina. Sitna, vitka i nježna, ali još dobro držeća ženica. Plava joj je kosa počela tek tu i tamo sijedjeti. Lice joj je, kao i tijelo, bilo nježno. U mlađim je danima zacijelo bila lijepa djevojka, a s tim bi se očito složio i sam George. Dok ju je on kriomice proučavao, ona se ljubazno osmjehivala..

— Eto, gotovo je! — ona će naposljetku. — Sad vas mogu i otrti. Hajde uhvatite se za moju ruku. Samo pažljivo...

Dok ga je trljala i otirala debelim ručnikom, zbilo se nešto što se već godinama nije zbivalo. George iznenada osjeti toplu, erotsku ugodu koja mu prostruji tijelom. Zatim se odmah pojave i prve kretnje. Nije očekivao da će ga to uzbuditi, i razviti se takvom brzinom u jasno izraženu želju za dodirom. Ali bilo je baš tako...

— Oh, oh! — Mildred će promatrajući što se zbiva. Skoro nije mogla vjerovati. — Hajde ne budite djetinjasti i neozbiljni, George! — reče mu.

Ali, on je željno obuhvati oko pasa, i začuđujućom je snagom polegne

na tlo.

— George pozlijedit ćete se!

Međutim, on se osjećao dovoljno spretnim i snažnim. Rukom posegne pod njezinu suknju i zadihano poče tražiti kopče, dugmad ili bilo što, kako bi je oslobodio suvišnog dijela donjeg rublja. Na njegovu sreću nije trenutno imala na sebi taj komadić odjeće koji bi mu se ispriječio. I tako, George se spretno ukliješti na pravo mjesto...

Za vrijeme rvanja koje je uslijedilo, Mildred ne pusti od sebe ni glaska. Tek kada je bila svladana, ona nehotice malo jaukne. Isprva je bila pružila otpor, ali je ubrzo odustala Možda dijelom zbog iznenađenja, potom zbog odluke da se prepusti, a dijelom i radi bojazni da se George u tako žustrome rvanju ne ozlijedi. Strpljivo je čekala da udovolji svojoj iznenadnoj i nezadrživoj želji. Tada je ustala ne pomogavši mu, jer se uistinu lako našro na nogama.

— Čekajte malo, George. Moram se urediti prije nego vas odvedem u odjel. — Kad je, to obavljeno, ona ga ozbiljno pogleda i upita:

— Što se to događa s vama? Niste, valjda, pojeli kakve majmunske žlijezde? Dosad mi se ništa slično nije dogodilo! — Ona se osmjehne. — Ne ljutim se. Naime, bila sam udana, i već sam niz godina udovica. Bilo je slučajeva da je poneki muškarac vaših godina došao na pomisao poput vaše, ali nijedan nije kadar ostvariti želju kako valja. Nema smisla nešto poricati, George. Vi niste samo na putu svog oporavka. Vama nije tek »nešto bolje« nego prije mjesec-dva... vi ste sada već ... — ali tu je glas izda. Mildred nije mogla izreći onu posljednju riječ. Umjesto toga doda: — Svakako smatram da se nakon ovoga možete ubuduće sami kupati...

Držeći se za ruke, stigli su do muškog odjela. Ona ga dobro ušuška u čisto presvučenu postelju, i potom ga poljubi a lijepo izbrijani obraz. Bio je to cjelov kojim mu oprašta onaj nestašluk. Tako je bar protumačio taj cjelov. Stojeći u svojoj bijeloj uniformi pokraj postelje, promatrala ga je još neko vrijeme. Kako je bio već polumrak, izraz njezina lica nije više mogao razabrati. Gledali su se tako dok se nije opet nadnijela nad njegovo uho i prošaptala:

— Uskoro ću biti za tebe, George, prestara! Poslije toga Mildred naglo iziđe.

• • •

Jednog poslijepodneva doktor Murray zastane kod njegove postelje, a potom sjedne na rub.

— George, vi izgledate sasvim dobro. Bolje no što sam vas ikad vidio, premda vas, naravno, poznajem tek nešto više od mjesec dana. Vidim da bojite kosu. Taštino, taštino, ime ti je muškarac! Čuo sam mnogo čudnovatih priča o vama. Ako je istina samo polovica od tih priča, tada ste rijedak slučaj i čudo među tolikim ljudima. Sebi mogu čestitati što sam to kao liječnik otkrio.

On prolista neke zabilješke koje je donio u mapi: to su najvjerojatnije bili podaci pregleda obavljenih na Georgeu otprilike pet tjedana. To jest, otkako je došao k sebi iz dugotrajne nesvjestice.

— Hmmm... dobro ste se oporavili! Srce i pluća su u redu. Krvni vam je tlak malčice nizak, ali nije zabrinjavajući. To pokazuje kako na čovjeka poput vas solidan život može dobro djelovati. Vidim da ste nepušač i, naravno, ovdje mnogo ne pijete. Dakle, ono čemu moramo obratiti pažnju — doda liječnik i namigne — jest vaš seksualni život. — George se podrugljivost u pacijentovu osmijehu. — Da, da, i na vaše nove sjekutiće! — sjeti se dr Murray i glasno se nasmije. — A sada zbogom, George — reče zatvarajući mapu. — Imam jedan hitan i neodgodiv sastanak. Znate koliko je liječnik zauzet raznim dužnostima. — Murray ponovo namigne, i učini kretnju kao da udara lopticu za goli. Dakle, to je taj hitni sastanak koji je spomenuo taj šeret, zaključi George.

George postade osoba o kojoj se u staračkom domu najviše govorilo i raspravljalo. Postao je vrlo čuven, a glas o njemu širio se i dalje. No ipak, starački dom »Owl Creek« bio je poput kakve vode stajaćice koji se žubor nije mogao nadaleko čuti. Usprkos tome, Mildred mu jednog dana donese primjerak lokalnoga tjednika u kome se nalazila i mala reportaža o njemu.

Owl Creek — 2. lipnja: Za Georgea Claya (72), koji se u našem Domu nalazi punih pet godina, kažu da će možda uskoro otići odavde. Razlog je tome njegovo naglo i čudesno pomlađivanje. Stanovnici ovog Doma su uglavnom svi starosjedioci, a među njima kruže glasine da bi Clay ubrzo mogao postati premlad za štićenika ovakve ustanove.

Njegovateljica, sestra Mildred Paine (52) kaže da on svakog dana izgleda sve mlađi. Pri tome se našalila, kako bi voljela da to može reći i za sebe. Inače, Clay postaje sve snažniji. Izrasli su mu i novi zubi. Kosa mu postaje gušća i tamnija, a bore na licu su nestale. Sestra Paine radi u Domu

trideset godina, ali takav slučaj još nije vidjela. Međutim, doktor Stanley Murray (28), liječnik, koji je u Domu odnedavna zamijenio starog dra Ivesa, ima za ovo prirodno čudo sasvim jednostavno objašnjenje. Rekao je reporteru ovog članka, da se takvi slučajevi ponekad događaju. Navodno tada kad starija osoba preboli kakvu tešku i iscrpljujuću bolest. U takvom se slučaju može dogoditi da naknadno dođe do naglog oporavljanja, te bivši pacijent poprima izgled i osobine mnogo mlađe osobe. Tu, naravno, ima donekle ulogu i optička varka, jer dobro oporavljeni pacijent svakako izgleda mlađi nego za teške i iscrpljujuće bolesti. Takvu pojavu vrlo uspješnog oporavka i prividnog pomlađivanja poznaju gotovo svi liječnici. Osim toga, Murray pretpostavlja da George Clay nije onoliko star koliko se misli da jest.

Zanimljivo je i to, da se Trucky (45), kurir i vozač spomenutog Doma nikako ne slaže s objašnjenjem dra Murraya, te tvrdi da se George uistinu pomlađuje. On kaže da je taj čovjek počeo jednostavno živjeti »naopačke«! Umjesto da stari, Clay se pomlađuje. Tko zna kako će se to naposljetku završiti?

Pošto je pročitao članak, George se pitao je li ta vijest došla i do ušiju njegovih potomaka? Ali, više od toga razmišljao je o posljednjoj rečenici članka. Morao se, naravno, i sam upitati kako će sve ovo na kraju ispasti. Hoće li napredovati, ili se vratiti u djetinjstvo? Zapravo, nije znao što da misli o tome. U snovima je uvijek ostao mlad, a sada vjeruje da mu je organizam, po svoj prilici, u toku oporavka dosegao stupanj koji je primjeren mladom čovjeku. Mogao bi skoro reći za sebe da se sasvim slučajno »okupao u Zdencu mladosti«. Stoga će naposljetku ostati mladić, a ne — dijete.

Nije se više svađao sa starcima. Njihove je povremene male primjedbe i mrzovoljne sitne podvale podnosio smireno i hrabro. Međutim, nešto ga je često progonilo i uznemiravalo; bilo je to ono pitanje Harrvja Dumbartona: »Zašto baš vas? Zašto nisu odabrali mene?« Harry to, naravno, nije rekao samo zbog sebe. Ne! On je to pitanje izrekao u ime svih na odjelu. Vidio je to pitanje na svakome licu, bilo koje pogledao: »Zašto vas, a ne mene?« Morao je sebi priznati da oni to pitaju s pravom. Često je razmišljao o tome.

Kada bi poslije skočio natrag u postelju, i ležeći u mraku slušao sipljivo disanje i kašalj, mumljanje i hrkanje, George bi se uvijek iznova pitao: »Zašto baš ja?«

Sjetio se onog članka u časopisu u kome je dr Turping iznio da se starci ponekad koriste kao pokusni kunići; sjetio se sina Tommyja i njegove nevjerojatne priče o Handracku, zatim se sjetio i senilnog starca Ambrosea koji je svima ovdje' dodijavao nekakvim luckastim zamislima o besmrtnosti, a došao mu je na pamet i Floyd, prvi muž njegove kćeri Edith. Jednog je dana doteturao pijan noseći bocu koju mu je netko uz put prodao. Tvrdio je da boca sadrži eliksir za pomlađivanje, no George je odmah ustanovio da je to obična mineralna voda. Ali, ništa od ovoga što se povremeno javljalo u snu, ili se budan prisjećao, nije smatrao toliko beznačajnim da ne bi vrijedilo o tome razmisliti i potražiti odgovor. Uzalud! Odgovor nije našao...

Međutim, za dugih besanih noći mučile su ga i ovakve misli: Što ako se on uopće ne pomlađuje? Ako je sve to bila samo varka poremećenoga uma? A to je zvučalo prilično vjerojatno. U ovakvim trenucima činilo se čak mogućim. Tako se jedino može objasniti ono što je inače nepojmljivo. Obješen čovjek zamišlja kako se konopac raskida, i kako mu se ispod nogu na drvenome podu stratišta otvaraju vratašca kroz koja će potom uteći. Tako isto poneki starac, sanjareći na svom jastuku za dosadnih i dugih noćnih sati, zamišlja da je ponovo mlad. Zamišlja li i on nešto takvo? Može li se dogoditi da će ujutro pošto se probudi shvatiti da je zapravo star? Hoće li ustanoviti kako je fizički slab i iscrpljen, da ima slab vid, da je lice smežurano, te da mu crijeva i mjehur ne rade kako treba?

• • •

Završetak je bio na vidiku. Završetak? Ne, već nov početak! Jednog je jutra koračao dvorištem iza zgrade. Trucky ga je vodio ispod ruke, ali gotovo da mu nije bila potrebna ni ta pomoć. On baci čeznutljiv pogled prema staračkom domu »Owl Creek«. Mora otići odavde...!

Jučer je poduzeo jedan maleni ali sudbonosan korak. Poslao je pismo Clarlieu Kincaidu, predsjedniku banke Bureford. Obavijestio ga je da će uskoro doći George Clay Mlađi kako bi podigao polog na ime Janie Whitmer. Bio je uvjeren da će ta mala varka uspjeti. Charlie će bez dvojbe u tome mladom čovjeku vidjeti veliku sličnost sa svojim starim prijateljem Clayjem. George se mora dokopati vlastita novca. Mora stati na vlastite noge! Ali, prije svega, mora izići iz staračkog doma.

Jest, on bi to učinio kad bi mu dopustile okolnosti. Naime, prvi razlog koji ga zadržava ovdje u Domu (Mildred je onaj drugi) jest taj, da mu treba

odjeća u kojoj bi mogao otići. Pidžama, kupaći ogrtač i papuče nisu baš najpogodniji odjevni predmeti za hodanje po ulicama.

Upitao je Mildred što je s njegovim odijelom u kome je došao ovamo.

— Oh, George, to smo još prije nekoliko godina poklonili jednoj dobrotvornoj ustanovi. Osim toga, sada vam to ionako više ne bi pristajalo. Sad ste mnogo krupniji. Imate i ugodan glas — doda sestra, i kratko se nasmije. — Svakog dana vaš glas postaje dublji i snažniji. Patim pri pomisli da ću vas izgubiti. Ali, kako bi vas itko mogao spriječiti u tome? Zašto ne biste pričekali još nekoliko dana? Možda će vas otpustiti doktor Murray.

— Pa, pričekat ću do sutra — George će nestrpljivo, i potom doda: — Hoćemo li se sresti oko pola dvanaest u dvorani za zabavu?

Mildred slegne ramenima, ali kad je poslije navratio u dvoranu, bila je već unutra.

Idućeg jutra digao se rano. Bio je okupan, obrijan i već je obavio jutarnju gimnastiku. Uskoro će biti slobodan.

Nadzornik iz Uprave oblasnih bolnica i staračkih domova, Leland Kapes, obavljao je svoj redovni polugodišnji obilazak tih ustanova, i jutros se pojavio ovdje. Kad je ugledao Georgea koji je sjedio na rubu svoje postelje, upita sestru Mildred:

— Što taj čovjek radi ovdje? Zar on zauzima ovu postelju?

— Bio je bolestan — Mildred će oprezno — ali mu je sada bolje. Čeka da ga doktor Murray otpusti.

— Ah, za ime svijeta! — usklikne Kapes. — Uklonite ga odavde ne čekajući doktora Murrayja. Učinite to još ovog popodneva. Ima starih ljudi koji čekaju slobodnu postelju!

• • •

Mildred se poslije četvrt sata opet pojavi. Oči su jdj bile crvene, ali bez suza. Donijela je Georgeov stari štap i neko odijelo. Nije bilo ono njegovo, smeđe, ali ipak razmjerno novo, svijetloplavo, svježe izglačano. Tu je bila i košulja, nova kravata, čarape, donje rublje i ulaštene cipele.

— To je bila odjeća mog brata — reče mu vidjevši njegov upitni

pogled. — Pristajat će vam. Osim toga — ona posegne u džep bijeloga ogrtača — trebat će vam i nešto novaca. Ne, ne. Nemojte odbijati. Tu je samo pedeset dolara. Možete mi ih za godinu-dvije, kad uzmognete, vratiti na ovu adresu. Znam da vas više nikad neću vidjeti. Ne smijem vas ponovo vidjeti! To mi je jasno. — Glas joj je bio tih, pa je ostali nisu čuli. — Ali kad pošaljete novac, priložite i malu bilješku da bih znala kako ste. Evo, uzmite. To mi jamči da ću jednog dana od vas ipak nešto čuti.

George primi ponuđeni novac bez riječi.

Mildred raširi paravan oko postelje kako bi se George mogao nesmetano odjenuti. Pogledi svih ostalih u odjelu bili su prikovani za paravan. Morty je ukočeno sjedio na postelji i zurio u paravan pogledom u kome je bilo skoro bolne napetosti. I stari Zorbedian je podigao glavu s jastuka. Hendershot je buljio kao da želi pogledom probiti tkaninu paravana. Čak su i pitome oči Harryja Dumbartona bile uprte u tome pravcu. U suprotnome kutu bio je uključen televizor, ali se nitko nije na to obazirao. Burns i Borgman, koji su se nakon odlaska nadzornika Kapesa zabavili kartanjem, odbacili su karte, i one su sad ležale na pokrivačima, dok su Parhamove novine bile na tlu, do njegove postelje.

Tada se iza paravana pojavi neki čovjek. Bio je tek nešto krupniji od osrednje razvijena muškarca i još prilično mladolik: mogla mu je biti možda četrdeseta. Doimao se uredno, a obrazi su mu bili malo blijedi. Imao je i štap, ali taj mu očito nije bio potreban jer su mu kretnje bile sigurne.

— George! — reče Mildred sa sjetom u glasu. — Pa, vi sad izgledate sasvim pristojno. Pomalo ste nalik na glumca Frederika Marcha.

George pogleda prema Hendershotu i ostalim starcima. Eh, baš su stari! I on je bio poput njih, a sad je sasvim drukčiji. Možda će im jednog dana opet biti sličan, ali to je još daleko... još gotovo jedan cio život daleko. Pred sobom ima još priličan broj godina koje će proživjeti razmjerno mlad, prije no što se počne opet uspinjati prema onome visokom vrhuncu... Svaki mu par očiju ovdje na odjelu uzvrati na njegov osamljeni pogled. Taj mu je trenutak bio uistinu težak.

No, i taj je trenutak istekao... jer u sljedećem se Morty malo pridigne na laktove i tankim mu drhtavim glasom poželi svaku sreću. Odmah zatim klone na jastuk i smiri se. Njegov primjer potakne ostale, i svi skoro uglas zažele Georgeu sve najbolje u budućem životu. I luckasti Harry Dumbarton podigne glavu, da bi s mukom pozdravio sretnika koji odlazi. Možda ga je

to stajalo više napora nego onih osam sati provedenih u ledenoj morskoj vodi. Bila je to nesebična gesta prekaljenoga morskog vuka. Svi ostali pozdrave Harryjev lijepi primjer.

— Zbogom! — dovikne im George. — Zbogom Morxy, Harry, Virgile i svima zajedno!

Mildred ga otprati do vrata, pogleda ga u oči i reče:

— Zaboravite me. Zaboravite nas sve ovdje, George. — Poslije tih riječi žurno se okrene prema zidu.

On je posluša. Vrteći živahno štapom, zakorači na verandu.

Tu opazi muškarca koji je pošljunčanom stazom išao prema njemu. Bio je to... njegov sin Tommy.

Bilo je očito da nije prepoznao čovjeka kome se obraća:

— Recite mi, prijatelju, gdje bih mogao... — On se prekine i zagleda, a potom doda tiše:... gdje bih mogao naći upravitelja doma?...

Stajali su jedan nasuprot drugome i promatrali se na danjem svjetlu. Otac i sin; ali otac je izgledao mlađi.

— Okreni se! — zapovjedi mu George glasom kome se nije usudio suprotstaviti.

Tommy je zurio još trenutak-dva. Tada se začuđen i uplašen polako okrenuo. U sljedećem je trenutku primio žestok udarac nogom u stražnjicu.

— Odnesi takvu poruku sestri Edithi i njezinu Hughu. A sad, magla!

Tommy požuri stazom prema automobilu parkiranom kod ograde. Išao je skoro posrćući, opuštenih ramena i mlohavo mašući rukama. Činilo se kao da je George svoju starost i nemoć prebacio na svog sina.

Gledajući ga takva, Georgea odjednom obuzme sažaljenje.

— Čekaj, Tommy, čekaj!

Onaj pogureni lik zastane kao da se sledenio. Leđima je još bio okrenut Georgeu.

— Opraštam ti, Tommy — dovikne mu. — Reci Hughu i Edithi da

opraštam i njima. Zamoli ih da i oni oproste meni. Neka među nama ne bude više svađe i zamjerki. Budi sretan, Tommy. Budi sretan, ali podalje od mene!

Onaj lik opet posrne... zatim se uspravi, nekako mu pođe za rukom da otvori vrata automobila, i napokon sjedne za upravljač. George odvrati pogled. Čuo je zvuk paljenja i buku motora, koji se naglo gubio i naposljetku sasvim izgubio.

Bio je prekrasan dan. Sjena krošnji pokrivala je travnjak. Pred njim se pružao put, koji je upola bio seoska cesta, a upola gradska ulica. U daljini je vidio zgradu doma »Owl Creek« koja je onako crveno i bijelo obojena blistala na suncu. Nekoliko kilometara dalje nalazio se gradić Bureford gdje će sutra ujutro posjetiti Charliea Kincaida i srediti sve što je potrebno kako bi preuzeo svojih, sada već skoro, dvanaest tisuća dolara. Odande, od Bureforda idući prema jugu stiže se do New Orleansa, prema zapadu do San Franciska, prema sjeveru do bučnog Chicaga, a prema istoku stiže se do privlačnog New Yorka. Između njegovih nebodera i nemirnih voda Atlantika leže London, Pariz, Rim, Berlin i ostali mnogobrojni gradova koje je namjeravao posjetiti, a koje će sada napokon vidjeti.

Sad ima život, ima dovoljno vremena, i cio svijet pred sobom; Stoga krene crno asfaltiranom cestom pravo prema Burefordu.

Milko Kiš:

Povratak ratnika

Godine iščekivanja napokon su prošle i ljudi su jednog popodneva ponovo opazili bljeskove srebrnih konja kako klize jugozapadno od grada. Bila je to ujedno i potvrda da su točne glasnikove vijesti. Sljedećeg dana glavna gradska vrata osvanula su okićena, a svjetina je već ispunila ulicu što ih je spajala s glavnim trgom. Unatoč tome što izvidnici s tornjeva još nisu ništa javljali, mnoštvo znatiželjnika stajalo je kod gradskih vrata i upiralo pogled u cestu kojom su uskoro trebale stići nestale jedinice. Jer ovo nije bio običan povratak ratnika.

Zna se da je još prije dvadeset godina zbog nekih komešanja brdskih plemena grad poslao glavninu svoje vojske da smire to oduvijek sumnjivo područje. Neprijatelj nije bio naročito jak, ali se zbog raštrkanosti smatralo da bi jedino odlučna akcija gradske vojske donijela željene rezultate. Kako u to vrijeme nije bilo nekih drugih sukoba, niti je grada prijetila druga opasnost, ova je akcija trebala poslužiti i kao kraća vojna vježba uspavanim jedinicama.

No dogodilo se nešto nepredviđeno nakon čega su shvatili da je u planiranju akcije bilo i previše brzopletosti. Prvi je glasnik donio rutinsku poruku o dolasku jedinica do brdskih područja, ali je drugi kasnio nekoliko dana. Iz njegove zbrkane i očito na brzinu sročene poruke shvatili su da se iza teritorija brdskih plemena smjestila neka vrlo čudna vojska. Spuštanje tih plemena prema gradu nije bilo uzrokovano ničim drugim, nego upravo strahom od tih pridošlica. Komandant je javljao da je svjestan kako ostavlja grad nezaštićen, ali da bi u ovakvoj situaciji bila mnogo veća opasnost vratiti se. Bez obzira na moguće primjedbe, ostaje s kompletnim jedinicama na tom području i pokušat će utvrditi namjere neprijatelja.

Bila je to i posljednja vijest o njima. Gradski glavešine bili su zbunjeni, ratni veterani oštro su protestirali protiv samovolje mladog komandanta, ali pomoći više nije bilo.

U to vrijeme došlo je i do nekih neobjašnjivih pojava koji će se poslije povezati s nestankom vojske. Već oko mjesec dana i to uvijek prije zalaska sunca (daleko od mjesta) pojavljivala bi se dva srebrna konja. Polako i

nečujno klizili su horizontom dok ne bi sasvim nestali, ponekad na jugozapadu, ponekad na jugoistoku. Nije se moglo odgonetnuti na kojoj udaljenosti prolaze. Ribari koje su živjeli uz obalu, dakle još tridesetak kilometara južnije, govorili su da konji vjerojatna prolaze morem, ili možda drugom obalom. Mudraci i matematičari gotovo su poludjeli od muke ne mogavši riješiti tu zagonetku. Konji su morali biti još neviđenih dimenzija. Ipak, jednu večer se nisu pojavili i otada su zauvijek nestali. Ali, jednako tako nestala je i vojska.

Svi pokušaji da se nešto sazna o njima bezuspješno su završavali u podnožju lanca golemih i neprohodnih planina što su se prostirale iza naseljenih brda. Plemena koja su se postepeno vraćala potvrđivala su da ne postoji nikakav prolaz kroz koji je mogao nestati neprijatelj ili vojska. Na pitanje kako izgleda neprijatelj od kojeg su pobjegli, nisu znali odgovoriti. Spominjali su jedino goleme vatre što su svijetljele cijelu noć, ali tragovi tih vatri nisu otkriveni. Posljednji glasnik poveo je istraživačku jedinicu do mjesta gdje je posljednji put prenoćio s vojskom, no tragovi su se iza toga mjesta gubili.

Nagađanja o sudbini vojske bila su svakojaka, ali sad bi bilo preopširno ulaziti u sve teorije, to prije što su se pretpostavke da su ih i sami stanovnici počeli sve manje glasno iznositi. Svi su se ipak nadali skorom povratku, ali ne samo zbog znatiželje za rješenjem zagonetke. Ljudi koji su nestali nisu bili tek samo vojnici i njihovo zadržavanje, duže od planiranog, izazvalo je u gradu mnogo teškoća; dolazilo je vrijeme poljskih radova, rijeka je prijetila poplavom, nije bilo osnovnih prehrambenih proizvoda. Shvatili su da ako već ne mogu vratiti nestale vojnike, mogu bar srediti život u gradu. Žene su tako preuzele zanate svojih muževa, djeca i starci lakše poslove. Vojnici koji su ostali u gradu kao straža uključili su se u svoje mirnodopske aktivnosti. Da bi ipak u slučaju manjih sukoba grad imao kakvu-takvu vojsku stariji dječaci i žene uvježbavali su rukovanje oružjem. Srećom do nekih sukoba nije došlo.

I život je tekao dalje. Zauzeti novim brigama ljudi su sve manje razgovarali o tome, nadajući se da će se uskoro ipak razriješiti ta nestvarna môra. Kad bi netko i primijetio da se još nisu vratili, sve bi završavalo na nemoćnom odmahivanju glavama. A tko zna što je biio s njima? Djeca koja su polako odrastala, što su više shvaćala stvari oko sebe, sve više su ispitivala. Kako to da se tolikim vojnicima izgubi svaki trag? Unatoč nevjerici, broj žena koje su bile same ili koje su vodile obrtničke radionice nad čijim je vratima bilo ime nekog od nestalih, govorio je dovoljno.

I tog zbrkanog dana, pošto je prošlo više od dvadeset godina, kao da se ništa nije dogodilo, stigao je i treći glasnik. Poruka je bila donekle i jasna, ali je bilo očito da s glasnikom nije sve kako treba. Vladao se kao da je napustio grad prije manje od mjesec dana i čudio se što više nikog ne pozna. Zapitan o neprijatelju, govorio je o suncima što su svijetljela u šumi i koja su svake večeri izbacivala po dvije velike iskre u nebo. Nisu im se usudili prići i ostali su ulogoreni u blizini. Ništa se drugo nije događalo sve do dana kad se podigla strašna magla koja kao da ih je sve ošamutila i uspavala. Kad su se probudili, sunca su bila nestala. Glavešine su u čudu kimali glavama. Zašto neuračunljive šalju kao glasnike, ili su ostali možda u još težem stanju? Smatrali su da bi se čovjek trebao malo pribrati i da mu, sve dok se ne raščiste stvari, ne treba dopustiti da kontaktira ni s najbližom rodbinom.

Da je stigla i na vrijeme, sama poruka vjerojatno ne bi mnogo objašnjavala. Sadržaj joj je bio jednostavan: »Vraćamo se, neprijatelj je nestao na jednako čudan način na koji se i pojavio«.

Narodu je javljeno da se vraćaju jedinice. S balkona predsjedničke palače pročitana je kratka poruka. Svi su bili zbunjeni. Mladi funkcionari gledali su u znojne potiljke trojice glavešina koji su, unatoč nastojanjima da ostanu pribrani, lagano gubili kontrolu i bili vidljivo zbunjeni. Netko iz gomile je zahtijevao istinu, smatrajući da se narodu nešto krije. Mali izgred je začas smiren, ali su ljudi još dugo ostali na trgu nagađajući... Te noći vlastodršci nisu napuštali dobro čuvanu predsjedničku palaču, u kojoj se, među ostalima, nalazio i posljednji glasnik dobro zaključan u jednoj od pokrajnjih prostorija. Čini se da je on jedini dobro spavao te noći.

Čim je svanulo, ljudi su zauzeli pozicije: od gradskih vrata, duž glavne ulice sve do trga i predsjedničke palače. Cijelo dopodne, pa i za najvećih podnevnih vrućina ostali su na mjestima, unatoč nemilosrdnom suncu i prašini.

Negdje u vrijeme kad je vrućina jenjavala, s balkona predsjedničke palače moglo se vidjeti komešanje na drugom kraju ulice. Izvidnica na tornju potvrdila je da je oblak prašine što se približava zaista očekivana vojska. Gradske patrole, poslane u susret jedinicama, ujurile su u grad tjerajući konjima svjetinu s ulice. I uskoro su se pojavili prvi redovi. Muk je zavladao dok su prilazili gradskim vratima. Djeca su prestala trčati, žene su se propinjale na prste, netko je uklanjao sijedi pramen kose s očiju. Ulazili su prvi redovi. Prolomio se radosni poklik mase. Pješaci, konjica,

strijelci... Roditelji su prepoznali sinove, braću, činilo se da su se svi vratili živi. Oduševljenje je zavladalo među narodom. Ali nešto nepovjerljivo čega su svi bili svjesni kao da je lebdjelo u zraku. I onda je došla strašna spoznaja. Poklici oduševljenja naglo su zarnukli. Masa se razmicala i više nego je bilo potrebno za prolaz. Raširenih očiju, stajali su kao ukopani uza zidove dok su vojnici gazili kroz tišinu. Oni se nisu promijenili, vojnici su bili jednako mladi kao i kad su otišli.

Ceremonija dobrodošlice bila je poremećena. Svi su bili zbunjeni i nitko nije slušao mucavu brbljariju glavešina. Vojnici su tražili poznata lica, a približavali su im se starci. Bojali su se dodirnuti jedni druge. Čudni su bili ti susreti. Kao da su vojnici prispjeli iz nekog tajanstvenog svijeta.

• • •

Bilo joj je sedamnaest godina i ranije se vratila s dočeka. Shvatila je da nešto nije u redu, ali je samo razrješenje legende nije mnogo zanimalo. Sjedila je na pragu majčine kuće i gledala kapljice vode što su prštale oko česme na sredini manjeg trga. Nikad nije mnogo razmišljala o nestaloj vojsci. Roditelji o tome nisu često razgovarali. Jedino je znala da joj je majka voljela nekog madića koji je tada nestao, ali je kasnije ipak popustila ocu, mladom poručniku što je ostao u gradu.

Još je bilo pusto jer su svi bili na glavnom trgu.

Prvo je ugledala majku. Izbezumljena i s očima punim suza prošla je kraj nje i otišla u sobu na katu. Čuo se zvuk naglo odgrnutih zastora i pad tijela na jastuke, a zatim jecaji. Počeli su se i vraćati i susjedi. Zapalile su se lojanice. Djevojka je i dalje sjedila i razgrtala kristale pijeska pred vratima. Odjednom je osjetila da netko stoji pred njom. Prvo mu je ugledala lake pješačke sandale i koljena. Podigla je glavu i ugledala nepoznata vojnika njezinih godina. Bio je to jedan od povratnika. Stajao je i gledao je, kao da je nešto očekivao. Pokušao je progovoriti, a kad je uspio, prenula se.

— Dođi — rekao je — i nazvao je imenom njezine majke.

Lino Aldani:

L'altra riva

Preveo Darije Đokić

Druga obala

— Ovako ćemo, Edgeworth. Kažite mi jedan broj sa tri znamenke.

— Jedan broj sa tri znamenke?

— Da, bilo koji. I sa dvije, ako hoćete. Uglavnom jedan broj između jedan i tisuću.

Bruce Edgeworth je neko vrijeme iznenađeno promatrao dra Killpatricka, a onda raširi ruke.

— Pa malo je nezgodno, ovako odjednom. Ne znam mogao, bih reći 248, ili 715. Sto vi kažete, doktore? Može li 715?

— Što se mene tiče sasvim je u redu — reče dr Killpatrick. — Znači 715. Sada još jedno slovo abecede.

— Jedno slovo abecede?

— Ma da, Edgeworth. Treba mi još jedno slovo, bilo koje. Hrabro.

— Kažimo »M«, dakle.

— U redu! M—715.

Doktor Killpatrick se približi tastaturi selektora koji se na pritisak prekidača osvjetla hladnom, ljubičastom bojom. Zatim nastavi tipkati.

— Dođite, Edgeworth. Subjekt M—715 sada će se pojaviti na ekranu, moći ćete ga promatrati kolikogod želite. To je dječja igra, dovoljno je pokretati ovaj volančić. Automatski teleobjektii će učiniti ostalo.

Bruce Edgeworth se približi ekranu.

— Ne vidim ništa — reče.

— Dolje, desno. Vidite stijenje i grmlje?

— Da, ali...

— Izvrstan primjerak. Gledajte samo, Edgeworth. Vidite ga? Pričekajte, povećat ću sliku. Evo, sada je uključen i audio. Vi stavite ruku ovdje i pokrećite volančić samo ako vam se učini da će subjekt izići iz vidnog polja.

• • •

Sada se mambor, dugih i visokih rogova, oprezno približavao vitkog tjela spremnog za bijeg i na najmanji znak opasnosti. Došavši do izvora, stane i onjuši zrak. Nepomičan kao stijena, jasno se odražava prema oblaku od sitnih kapi koje se dižu oko malenog slapa.

Zrak je topao i težak. Šuma je tiha i kao uspavana posljepodnevnom vrućinom: tiho, monotono zujanje, kao šum iz školjke. Tek povremeno kreštanje ugugue prekida tišinu.

Mambor je još nepomičan, njuši zrak, ne žuri mu se gurnuti njušku u lokvu. Iza grma aramriša mladi Udo je nestrpljiv. Odluči se, ali ne stigne ni nategnuti luk do kraja, mambor savije duge noge i krenu skokom, a strijela odskoči od stijene nekoliko metara od životinje u bijegu. Uzaludno je pokušati još jednom strijelom. Udo može još samo da slijedi životinju. On dobro zna da mambor u bijegu na neprikladnom terenu može ponekad pasti i slomiti nogu.

Udo trči niz padinu izbjegavajući oštro kamenje, ubrzava, ali mambor je već stigao od ravnog, travnatog terena i razmak postaje nenadoknadiv.

Razočaran, Udo se zaustavlja. S njega se cijedi znoj, a srce mu udara kao ludo, sunce mu smeta pogledu. Na rubu šumarka postoji sjenovito područje gdje struji slab povjetarac. Udo se izvali na travu ispod plavog lišća karanoe i legne nauznak. Pošto mu se krv smirila, a dah povratio, sporim korakom krene prema rijeci kroz smaragdni tunel od biljaka. Na obali je Loa. Nagnuta nad malom vatrom drži štapić od kosti na kojem je nabodena riba. Jak miris pečenog mesa stiže do Uda iako dolazi protiv vjetra.

Već je više puta vidio tu ženu na tom mjestu, ali ju je uvijek izbjegavao iz jasnih razloga. Sada joj, ipak, nestrpljivo prilazi stružući po travi kako bi privukao njezinu pažnju. Loa ostaje nepomična sve dok Udo ne stiže do nje. Lagano okreće glavu i gleda ga: pogled u kojem se mješaju ponos i

divljenje.

Ne plaši ga se, on je jedva nešto više nego dječak, visok i mišićav, ali bez one agresivnosti u očima muškaraca njegova plemena.

— Jesi li gladan? — pita žena obarajući pogled.

Udo nešto mrmlja i nabire nos nad mirisom pečene ribe.

— Ti s Loa, zar ne? Loa iz plemena Ark.

Žena ne odgovara.

— Što radiš ovdje? — pita odrješito. — Tvoj je narod tamo, iza velike šume. Što ćeš ovdje sama, na obali rijeke?

Loa mu pruža štapić s ribom koja se dimi, a zatim trči do obale i vadi iz vode košaru punu riba.

— Gledaj! — kaže uzbuđeno — sve sam ih ja ulovila. Zavlači ruku u košaru, a riba koju baca na tlo skače kao luda. Udo staje na nju nogom. Vrijeme lagano prolazi. Udo i žena su još pokraj vatre. Jedu gledajući jedno drugo vlažnim očima.

Zatim Udo kaže:

— Danas mi je lovina pobjegla. Bio je to najveći i najljepši mambor u šumi. Ali jednog dana ću ga uloviti i odnijeti tvome narodu, a onda ćeš ti poći sa mnom, vratit ćemo se ovamo, loviti i pecati, i ti ćeš zauvijek spavati uz mene. Sve dok nas bijeli anđeli ne pozovu na drugu obalu, u pravi raj.

Udo i Loa. Nevidljive ptice šuškaju u plavom i zelenom žbunju. Rijeka protječe sporo i veličanstveno, a u visini, gdje žari narančasto sunce, lagano lebdi ugugua.

• • •

— Zadovoljni? — pita dr Killpatrick gaseći aparat. Bruce Edgeworth se lagano okrenu, zanesen, prazna pogleda. Htio je nešto promrmljati kada ga doktor spriječi.

— Vjerujte mi, niste mogli bolje izabrati. M—715 je uistinu izvanredan primjerak. A sada pođite sa mnom, Edgeworth. Moramo obaviti neke formalnosti. Ovuda, molim.

— Slušajte me doktore. Ja...

— Poslije, Edgeworth, poslije.

Doktor Killpatrick ga lagano prihvati za ruku i povede niz hodnk obložen ledeno-bijelom plastikom.

— Izvolite — reče otvarajući vrata svijetlog ureda. Edgeworth uđe okljevajući. Pokraj velikog metalnog registra stajala je neka žena.

— Ovo je doktorica Elaine Bixby.

Edgeworth se lagano nasmiješi, a zatim umorno sjedne u fotelju smještenu ispred pisaćeg stola.

— Vidim da je vaša povijest bolesti već popunjena — reče doktor kuckajući po stolu. — Dobro. I ostali dokumenti su u redu. Dovoljno je da se potpiše ovdje.

Edgeworth jedva pogleda plavi formular koji mu je doktor gurnuo preko stola. Odrješito odmahnu glavom.

— Ništa ja ne potpisujem — reče sigurnim glasom.

Doktor Killpatrick se zbunjeno smiješio, a žena koja je i dalje stajala pokraj njega, ostade ukočena.

— Namjeravam smjesta otputovati, shvaćate? Vaša me je Kompanija besramno prevarila.

— Vi se šalite, Edgeworth?

— Ni najmanje. Vaš prospekt nije škrtario na informacijama, dao je i one najbeznačajnije, ali je prešutio najvažniju stvar...

— Što to Edgeworth?

— Da kindus nije životinja već čovjek. To mi vaša organizacija nije rekla.

— Sad je dosta — prekine ga dr Killpatrick. — Uzmite ili ostavite. U situaciji u kojoj se nalazite svaka je diskusija besmislena. Ovo je formular koji morate potpisati.

Edgeworth naglo ustane.

— Rekao sam da ne, neću potpisati. Vi ste ubojice, eto što ste. Ubojice!

• • •

Kucala je lagano, nekoliko diskretnih udaraca na metalna vrata. Zatim je ušla visoko uzdignute glave, provokativnih grudi utegnutih u majcu. Stavila je plavi formular na stol od pletenog šiblja i sjela prekriživ̌si noge. Počela je govoriti kad se on lijeno digao s kreveta da bi sjeo u naslonjač nasuprot njoj, isprva tiho, gotovo šapćući, a zatim sve jasnije i naglašenije.

Edgeworth ju je gledao osorno i s dosadom.

— I tako, vi biste željeli odmah otići — govorila je doktorica prijeteći šaljivo prstom.

— Oprostite, Edgeworth, ali ja vas ne razumijem. To jest, shvaćam i cijenim vašu senzibilnost, ali ne mogu odobriti vašu odluku. Krenuli ste na skupo, dugo i teško putovanje. Došli ste sa Zemlje čak ovdje, na Igeu, prolazeći sve one magnetske oluje... Zašto sada želite odustati?

— Rekao sam vam. Nisam znao da su kindusi ljudi.

— Kindusi? Griješite, Edgeworth. Ovo je već drugi put što iznosite tu neosnovanu tvrdnju. Kindus je životinja, to vam sigurno mogu reći.

— Da, životinje koje govore. Slušao sam ih, draga doktorice. Slažem se, nisam razumio ni riječ, ali ostaje činjenica da govore, ni više ni manje nego mi.

— To ne znači ništa. I delfini govore pa su ipak životinje. A psi? Zar to ne vrijedi i za pse? I kokoši i goveda mogu međusobno komunicirati. To je nauka utvrdila sa sigurnošću. Pa što? Zar bismo se zato morali odreći pečenja i bifteka? Čini mise da su vaše skrupule pretjerane.

— Možda. A meni se čine pretjeranim vaše zoološke usporedbe. Pretjerane i komotne. Gledao sam kinduse izbliza, na ekranu selektora. Vidio sam koliko su slični ljudima, čuo ih kako govore, gledao ih kako se koriste vatrom, kako muškarac i žena vode ljubav...

— Ponavljam vam da to nisu ljudi. Osim toga, nema ustava ili zakona koji bi ih proglasio takvima.

— Naravno! Ovaj planet pripada kompaniji Igea. Za vas predstavlja samo kolonijalni posjed, zabran koji možete iskorištavati svim tehničkim

sredstvima. Cinizam vam ne nedostaje..

— Molim vas, Edgeworth. Nije ovo trenutak da započnemo ovakvu diskusiju. Tim prije što kao industrijalac, veliki industrijalac, niste vi taj koji će negirati prednosti slobodne inicijative.

Za trenutak se Edgeworth zbunio. Pogled žene bio je provokativan, izazov bačen s neosvojive pozicije.

— Mijenjajte temu — pokušao je odgovoriti. — Nije potreban nikakav pisani zakon da bismo smatrali ljudima stvorove koji su nam u svemu slični.

Elaine Bixby se nasmiješi. Imala je vrlo pravilne, bijele zube.

— Kindus je životinja — ponovi odsutnim glasom. — Morate se naviknuti da je njihov ljudski izgled samo slučajnost. Hajdemo, Edgeworth, ovdje smo da vam pomognemo, a ne da vas prevarimo.

Edgeworth odreže:

— Vi ste plaćeni da tako govorite.

Elaine Bixby se zbunila samo načas.

— Naravno da sam plaćena. Ali da je kompanija Igea tako nepoštena kao što vi tvrdite, ja ne bih prihvatila njihov novac. Imam i ja svoje skrupule.

Edgeworth lagano ustane i stane pokraj velikih staklenih vrata što su vodila u vrt. Dugo je stajao tako okrenut, u tišini.

— Nije mi se svidio način — reče zatim kruto, gledajući i dalje kroz vrata.

— Molim?

— Ona igra sa tri brojke. Nije mi se svidjela.

— To je formalnost, Edgeworth. Bolje je da izbor prepustimo slučaju. Shvaćate?

— Da... Ali zašto sam to morao gledati na monitoru? Onaj prizor još mi je pred očima. Zar je bilo potrebno da vidim te kinduse? Da špijuniram njihove kretnje, njihovu intimnost? Kažite mi.

— Klijent ima na to pravo. Vi ste već nešto platili unaprijed i pravo je da vidite robu prije nego što uplatite ostatak.

— Shvaćam. Ipak...

— Pretjerujete, Edgeworth.

Doktorica Bixby natoči čašu s vodom i zavuče ruku u džepove.

— Uzmite ovu — reče pružajući mu tabletu i čašu.

— Što je to?

— Za smirenje.

Edgeworth, gledajući u stranu kako bi izbjegao Elainin pogled, mehaničkim pokretima uzme čašu i s naporom proguta tabletu. Zatim se ponovno okrenu prema vratima, kuckajući prstima po staklu.

Elaine je pokraj njega, vrlo blizu, osjeća joj dah na vratu, izazovni miris. Da hoće, mogao bi je zagrliti. Edgeworth proguta s mukom.

— Kindus... — prošaputa odsutno. — Kako ćete ga naći? Lovit ćete ga po prašumi?

— Ne, Edgeworth. Kindus će doći sam. Svakom primjerku dok je još mlad, ugradimo uređaj. To je teško objasniti. Riječ je o jednom mikroprijemniku veličine novčića. Svaki ga kindus ima ovdje — reče doktorica i pokaže na glavu u blizini uha. — Prikriven je kožom i sinhroniziran na osobnu valnu dužinu. Treba samo poslati signal...

— I kindus će poslušati? Što ga tjera da dođe?

— Recimo, instinkt.

Opet duga tišina. Ponovno taj miris koji tjera um na trku odbijanja i prihvaćanja. Zatim Edgeworth osjeti lagani pritisak. Elaine mu stavi ruku na rame.

— Edgeworth... — Mek, puten, ženski glas lomi i posljednji otpor. — Sutra... Sve će biti spremno za sutra uvečer. Naša tehnika je vrlo napredna, već za dvadeset četiri sata ćete opet biti u formi. Morat ćete ostati još tjedan ilž dva radi kontrole, ali vas uvjeravam da se na Igei nećete dosađivati. Imamo prekrasne vrtove i bazene a i ja ću vam praviti društvo...

• • •

— Kako je bilo, Elaine?

— Kao i obično.

— Da li je potpisao?

Nije, ali to je pitanje minuta. Ostavila sam plavi formular u njegovoj sobi. Pošaljite nekoga, recimo za pola sata.

— Žilav tip, a?

— Ni sllučajno. Odmah je popustio. Svi su oni isti, doktore Killpatrick. Znaju dobro da ne mogu preživjeti s presađenom jetrom šarana ili bubrezima pantere, Znaju, ali kad vide kinduse misle da moraju odigrati komediju.

— Činilo mi se da će taj Edgeworth baš odustati — nasmiješi se dr Killpatrick. — Kako ste ga uspjeli uvjeriti, Ellaine?

Doktorica Bixby slegnu ramenima.

— Jetra mu se raspadaju. Umro bi za šest mjeseci, on to zna, ima samo četrdeset godina, bogat je kao Krez, i ima strahovitu volju za životom. Nisam se morala mnogo truditi. Edgeworth je bio uvjeren već prije nego što sam otvorila usta.

— Dobro — prokomentira dr Killpatrick. — Vi programirajte kirurški aparat, a ja ću odmah pozvati kindusa.

Na selektoru sastavi šifru M—715 i uključi odašiljač.

• • •

Udo se zaustavi istog trena. Zvuk, intenzivan i mek, ispuni mu glavu. Isto je trena zaboravio lov, mambce, vatre svog plemena. Čak i slika Loe izblijedi u nekakvoj magli. Udo počne trčati: čekala ga je velika sreća u kući bijelih anđela, ondje, na drugoj obali.

Miroslav Bagarić:

Tko mi krade moje snove

Domagoju Mihaljeviću kuća se nije svidjela. Trokatnica obrasla bršljanom odisala je aristokratskim zadahom.

Ipak, pozvonio je na ulazu. U toj kući postojala je slobodna soba: za sudenta bez smještaja dovoljno da se zaobiđe vlastiti ukus.

— Tko je? — upita muški glas preko interfona službeno.

— Javljam se na oglas — odgovori Domagoj.

— Pričekajte, gospođa će odmah sići.

Domagoj se odmakne korak-dva, koliko da ne stoji kod dovratka kad se pojavi gospođa. Čekanje se, međutim, oduži i on razmota novine koje je nosio u ruci. Njegovu pažnju zadrža srednja stranica ukrašena slikom razgolićene djevojke. Vitka plavuša nudila je pogledu nešto sisa i biserni osmijeh.

Prođe više od deset minuta prije no što se pojavila gospođa. Bila je to brineta u tijesnoj bluzi i još tješnjim hlačama, skladna i izazovna djevojka Domagojevih godina. On skine pogled s papirnate i zbunjeno ga upravi na živu ljepoticu.

— Dobar dan! — požuri s pozdravom kao da se ispričava što se dao zanijeti duplericom. — Jeste li vi gospođa?

Ona ga odmjeri od glave do pete. Visok, snažan dvadeset trogodišnjak muževna lica. Nasmiješi se.

— Da, ja sam — reče. — Izvolite?

Bila je rumena, krupnih očiju i punih usana.

— Ja... — bio je zbunjen u susretu s ljepotom koja se njemu osmjehnula — student sam, tražim sobu.

Ona pokaza rukom na ulaz.

— Uđite — reče. — Soba još nije iznajmljena.

Domagoj prođe pored nje, ali zastane, puštajući je da ga povede. Pratiti njezin graciozni hod, mjerkati je i milovati joj pogledom obline, bio je izazov kojem nije mogao odoljeti, a bilo je tako prirodno da on kao stranac korača iza nje...

Više, međutim, nije bilo odlučujuće vidjeti sobu. Mogla je biti neugledna, skučena, mračna, hladna i skupa; mogla je biti vlažna, memljiva, rasklimanoga crvotočnog namještaja i škripavoga poda; sada to nije bilo važno jer je pogled bio ispunjen vitkim strukom i zamamnom stražnjicom. Momak je upravo otkrio da zanosna stanodavka može nadoknaditi sve mane stambenog prostora.

Soba nije bila ni neugledna ni vlažna. Nalazila se na kraju hodnika, svježe uređena, zračna i čista. Imala je deset kvadrata, jednostavan, funkcionalan namještaj, i čak je bila ukrašena dvjema amaterskim freskama u kubističkom stilu. Što bi se reklo — B kategorija.

Bile su još tri takve sobe, a svaka je bila iznajmljena po jednoj djevojci.

— Hoće li odgovarati? — upita gospođa.

Sreo je njezin pogled i utopio se u njemu.

— Apsolutno — odgovori.

• • •

Duboka noć svila se oko velike kuće i njenih stanara. Domagoj je spavao blaženim snom kad se iz susjedne sobe zaori grlen krik prestravljene žene. On se prene iz sna, skoči s kreveta, ali u mraku pogriješi pravac i sudari se s ormarom. Opsuje, uhvativši se za bolno mjesto na čelu, a onda se sjeti gdje je, te se pipajući vrati na pravu stranu. Vriska se miješala s lupom vrata; Domagoj odškrinu svoja koliko da može vidjeti hodnik. Ugleda dvije siluete kako utrčavaju u sobu iz koje je dopirao vrisak. Malo zatim prizemlje utihnu, čuo se samo još nerazumljiv ženski glas.

Domagoj upali svjetlo. Zbunjeno je pipao čvorugu na čelu i pitao se što da učini. Djevojka je vrištala, siluete su ušle u njezinu sobu, nešto se govorilo, a sada je sve utihlo. Je li u pitanju nasilje? Što ako je djevojka silovana, ubijena? Ili je u pitanju kakva glupost? Tko su siluete? Stanarke

ili netko drugi? Nije zapazio dovoljno pojedinosti da bi bio siguran. Ako je silovanje ili ubojstvo, on bi također mogao doći u opasnost. Ali ako je jedno od to dvoje, ili pak oboje zajedno, a on ne poduzme ništa iako je u kritično vrijeme bio u prilici da poduzme, tada je suodgovoran...

Neodlučno iskorači na hodnik i priđe vratima susjedne sobe. Oslušne. Jasno je čuo razgovor u kome su svi glasovi bili ženski.

— Ali kažem ti da je bilo! — tvrdio je histeričan glas. — Jasno sam osjećala!

— Nije bilo, Žana! — drugi glas je uvjereno proturiječio. — Učinilo ti se kao i prije.

— Ako je bilo, nije moglo samo tako nestati — treći glas bio je praktičan. — Ono bi i sada moralo biti ovdje, a koliko ja vidim, u sobi nema ničeg što prije nije bilo u njoj. Uozbilji se, Žana, studentica si, a ne praznovjerna baba!

— Nema to veze s praznovjerjem! — protestirala je Žana. — Bilo je tu, nadosilo se nada me, dodirivalo mi san svojim pipcima...

— Žana, ti si izgubljen slučaj! — ljutio se drugi glas.

— Sutra smjesta potraži psihijatra, ako već nije kasno! Dodirivalo joj san!... Koje li gluposti!

Domagoj se nasmiješi. Drugi glas raspršio je sve njegove sumnje o nasilju i on se lagano povuče u svoju sobu. Žana je nesumnjivo patila od noćnih mora i neosnovanih strahova, a u tome joj pomoć laika nije bila potrebna.

Smiren, Domagoj ugasi svjetlo i vrati se u krevet.

• • •

Sutradan je Domagoj upoznao djevojke. Žana, jedina kojoj je znao ime, bila je rasna ljepotica (uhvatio je sebe kako je uspoređuje s gospođom, dajući neznatnu prednost ovoj drugoj zbog skladnijih grudi i plavih očiju), Mirjana intelektualan tip fostne, a Renata simpatičan curetak kojemu se malo što imalo dodati, a još manje oduzeti. Žana i Renata nisu imale ništa protiv kombinacije s njim, ali je Mirjana smatrala da im je gospođa Amadea učinila nepravdu, uselivši u preostalu sobu muškarca.

— Ovo, naravno, treba shvatiti načelno, a ne osobno, kolega — napomenula je. — Neće vam biti teško shvatiti da kombinacija s muškarcem unosi niz promjena u organizaciji i načinu života.

— Mnogo drobiš, Mirjana — rekla je Renata. — Mene osobno neće smetati ako kolega upadne dok se tuširam ili presvlačim, dapače. Ako mi bude do seksa, neću morati u diskač po žrtvu. Osim toga, prisutnost muškarca možda će pozitivio djelovati na Žanin osjećaj sigurnosti. Zar ne, Žana.

— Svakako! — nasmijala se Žana. .

• • •

Sljedećih dana Domagoj je bezuspješno nastojao zavesti Žanu, a onda ga je Renata jednostavno odvukla u svoj krevet.

— Žana ima frajera — rekla je — a ja sam već propisno zagorjela. Ali nemoj misliti da me svatko može dobiti. Ti mi se mnogo dopadaš.

Proveo je noć u njezinu krevetu.

Ujutro je sreo gospodu. Prvi put nakon useljenja.

I čudno, zakleo bi se da je znala gdje je prenoćio.

• • •

Probudio se znojav i uspaničen u gluho doba noći. Duboka tama u sobi nije dopuštala da se vide obrisi predmeta, ali je Domagoj slutio prisutnost nečeg što prije nije bilo ovdje. Paraliziran strahom, neko je vrijeme ležao nepomično na postelji. Pogled mu nije uspijevao proniknuti u tamu, kao ni uši registrirati zvuk. Činilo se da i zrak miruje...

Pa ipak, kao da je nešto slutio.

Naglo se odlučio, ustao i upalio svjetlo.

Bio je sam u sobi.

Bio je stvarno sam u sobi.

Sjeo je na krevet, dohvatio cigarete i zapalio. A možda .. Odbivši dim, saže se i između nogu pogleda pod krevet. Bila je to smiješna kretnja,

neovisno o tome da je postojala objektivna mogućnost da se netko zavukao pod krevet. Ali nije bilo nikoga.

Mora biti da je sanjao nešto ružno.

Ako je sanjao!

Obično je pamtio snove, a sada se osjećao kao da mu je netko ukrao san.

Možda i nije sanjao.

Pogled mu je lutao prostorijom. Slutnja i strah nisu ga napuštali. Nešto je bilo u sobi. Nešto čega prije ovdje nije bilo. Nešto što potiče strah.

Zaista, prozor i vrata bili su zatvoreni; ako nije nematerijalno, ako nema nadnaravne sposobnosti, to »nešto« je još moralo biti ovdje. A on nije zagledao u ormar!

Neodlučno ustade i pođe.

»Nema tamo ničega«, reče sam sebi. »Zaista nema!«, ponovi čvršće.

»Nemoj tvrditi unaprijed!« — javi se proturijek iz tamnih zakutaka svijesti.

Zastao je pred ormarom, zaustavio dah i oslušnuo. Ništa. Ruka se podiže i zaustavi nad ručicom. Oslušne ponovo. Ponovo ništa, šaka se sklopi oko ručice, vrata naglo otkriše unutrašnjost ormara.

A odande su ga podrugljivo gledali zimski kaput, svečano odijelo i nekoliko košulja.

Polako zatvori ormar, ugasi svjetlo i vrati se u krevet.

• • •

Čitao je Hegela, a snatrio o raskošnoj gospođi Amadei. Nije razumio pročitano, slova su se rasplinula, ostale su Amadeine oči, usne i kosa. Podbočio je glavu dlanom i zatvorio oči.

Gospođa ga je mamila. U početku činila je to jedva primjetnim znacima kao da je iskušavala njegov dar opažanja. Poslije je počela otvoreno koketirati, ne obazirući se na prijeke Renatine poglede. Kao da je željela biti sigurna da će u njemu zapaliti vatru koju će samo ona moći ugasiti.

Uskoro, Renatini izvori nisu više mogli utažiti njegovu žeđ.

• • •

Prenulo ga je Žanino vrištanje. Protrljavši oči, pogleda na sat. Bilo je jedan po ponoći. Hegel je balansirao na rubu stola, a nekoliko bilježaka ležalo je na podu. »Krasno učim«, pomisli ustajući od stola.

Renata je već bila kod Žane. Mirjana je vjerojatno spavala snom pravednika (kad je već muškarac tu da brine), a umjesto nje u sobu za njim banu gospođa Amadea. Renata nezadovoljno sijevnu očima.

— Što je bilo? — upita Amadea. — Čula sam vrisak.

— Nije ništa — reče Renata.

— Žana ima noćne more — objasni Domagoj.

— More?

— Tako je najprikladnije reći. Nađemo je kako sjedi na postelji i vrišti, oznojena i uspaničena. Histerija izazvana iracionalnim strahom ili nešto slično.

Renata dobaci Domagoju prijekoran pogled.

— Gospođu Amadeu ne zanimaju pojedinosti — reče.

Domagoj joj uzvrati pogled, ali preču komentar. Amadea postupi isto. Ona se obrati Žani i reče:

— Žana, srce, trebala bi poći psihijatru.

— Ne mogu — odgovori Žana.

— Ali ovako uznemiruješ ostale stanare.

— Ja...

— Mi to možemo podnijeti — reče Renata zajedljivo — a i vi ste do sada dokazali da imate tvrd san. Nema razloga za uzbunu u prizemlje vile »Amadea mila«.

— Kako želite. — Činilo se da Amadea nije osjetila intonaciju Renatina glasa. — Ipak, Žana, seoska shvaćanja nisu za emancipiranu djevojku na

studiju.

— Nije zbog sela — prozbori Žana.

— Zbog koga god da jest, srce!

Amadea ozbiljno pogleda Žanu u oči, ali se odmah zatim nasmija samoprijekorno i reče:

— Uostalom, što ja tu...!? I sama si dovoljno odrasla da bi mogla odvagnuti razloge za i protiv.

— Upravo tako! — reče Renata podučavateljski.

Domagoj je ošine pogledom.

— Molim te, Renata — reče. — Nisam shvatio da se gospođa željela nametati. Samo je ponovila ono što ste ti i Mirjana davno preporučile. Ja bih njezinu brigu pohvalio,

Amadea mu se nasmiješi.

— Pustite to — reče. — Treba ići spavati.

— Laku noć! — požuri Renata.

— Laku noć! Sanjajte lijepo!

Amadea još jednom podari Domagoja smiješkom i napusti sobu.

— Krava! — jetko će Renata.

— Nepravedna si — reče Domagoj. — Ona ti bar nije ništa učinila...

Bio je to uvod u dužu svađu.

• • •

Tri dana kasnije gospoda Amadea je Renati i Žani otkazala stan. Mirjana se solidarizirala s prijateljicama. Renata je s tugom popratila činjenicu da je Domagoj nije ispratio.

Ona je neopozivo raskinula s njim.

• • •

Gospoda više nije uzimala stanare. Gospođa je zavela Domagoja.

Došla je noću dok se on patio da odagna njezin lik sa stranica Fenomenologije duha. Pokucala je i ušla nasmiješena s nekakvim razlogom koji nije bio razlog, u spavaćici, laganoj i prozirnoj poput proljetne izmaglice, a on se ušeprtljao kao da nikad u životu nije stajao ispred žene odlučne da mu se poda. Od početka je vodila — morala je nastaviti voditi do kraja.

Stajali su jedno nasuprot drugom ona topla i raskošna, on visok i ustreptao. Zamišljao ju je ovako, sanjao u mračnim noćima, ljubio Renatu, a mislio je na nju; čežnja je rasla do neizdržljivosti pomognuta nevjericom da će ikad biti njegova. Ta kako? Jedna takva žena mogla je birati...

birati.

birati...

Podigla je ruku i vrhovima prstiju pomilovala mu lice. Prsti su zatim opisali luk iza uha i zapleli se u kosu na potiljku; istovremeno, drugi je dlan milovao grudi, pa vrat i bradu, a onda su se ruke našle iza njegove glave; ona ga je čvrsto i strasno zagrlila.

On ju obujmi oko pasa. Krv mu je vrila, srce tuklo mahnito, u glavi mu se vrtjelo dok ju je ljubio. Tako slatkih usana...

...nije znao kako se spavaćica našla na podu, nije znao kako se njegova odjeća našla pokraj nje. Njezino je golo tijelo bilo pod njim vlažno, drhturavo, podatno, željno; mamilo ga je, zvalo, vrištalo, trlo, gnječilo, a on je soptao, plamtio, bubrio do prsnuća...

...i prsnuo je u rajskom predvorju slomljen željom, izgoren vatrom, uništen silom uzimanja božanskih dvora.

Jeknuo je, klonuvši.

• • •

Uvukla mu se u san.

Uvukla se u njega, prožela ga, kucala mu u žilama, gorjela u njegovim vatrama, svršavala njegove orgazme, bila slaba i krhka, snažila ga svojim uzdasima; poznao je sebe, snažnog, izdržljivog, samopouzdanog.

A snovi su tekli.

Budio se mokar, ustrašen.

Nešto je bilo tu, u sobi. Uvlačilo se dok je sanjao, gubilo u javi. Tražio je uzalud.

Praznovjerje se rasplamsalo ognjem.

Pamtio je Žanine krikove.

A nisu joj vjerovali. Mislili su da halucinira, slali je psihijatru.

Nečeg je, naravno, moralo biti. Nešto je moralo postojati. Makar nevidljivo, neopipljivo, imaginarno, ali ipak nešto...

— Zloduh što pije snove, što li?

• • •

Ponoć je minula. Trokatnica obrasla bršljanom davno je usnula dubokim snom, samo se na prvom katu u jednoj sobi naziralo prigušeno svjetlo.

U sobi, osvijetljenoj hladnom svjetlošću ekrana prijemnika, profesor Radić, snimatelj Rem i gospoda Amadea nadgledali su rad složenih uređaja. Glasoviti filmski režiser Nikica Zuškin hrkao je u naslonjaču u uglu.

— Treba prekinuti — reče profesor Amadei. — Opomenite Rema.

— Rem, Domagoj je u kritičnoj fazi, prekidaj.

— Jesmo li dosta uhvatili? — upita Rem.

— To je nevažno — odgovori Amadea. — Prekidaj!

Rem se nasmija.

— Sviđa ti se momak, a?

— Ne bulazni, Rem. Domagoj je izvanredan medij, ne treba ga upropastiti već nakon prvog filma. Njegovi snovi mogu nam donijeti nekoliko Oskara, pogotovo kad profesorova ekipa usavrši prihvatno-transportnu jedinicu. Čim otkriju i uklone mehanizam izazivanja straha, moći ćeš snimati do mile volje.

Rem isključi urežaje.

— Kako ti kažeš — reče.

• • •

Filmska radna zajednica

SANFILM

Zagreb, Črnovnička 17

Broj: 01—1984/1—19..

Zagreb, 15. listopada 19..

Domagoj Mihaljević

ZAGREB

Zrnovnička 17

PREDMET: Ugovori na potpis

— dostavljaju se.

Poštovani druže Mihaljević!

Obavještavamo Vas da ste bili angažirani u našem projektu »Vihor strasti«. U prilogu Vam dostavljamo na potpis ugovore o djelu...

• • •

— Uđi — reče Amadea, smiješeći se. — Čekali smo te.

Robert Sheckley:

Ask a Foolish Question

Prevela Vesna Mahečić

Pitaj bez veze

Odgovarač bijaše sagrađen tako da postoji koliko bude potrebno — što je po nekima bilo vrlo dugo, dok po nekim drugim Vrstama to uopće nije bilo dugo. Međutim, za Odgovarača bilo je to upravo dovoljno dugo.

Što se tiče veličine, Odgovarač je za neke bio golem, a za druge malen. Moglo ga se smatrati kompleksnim, premda su neki vjerovali da je vrlo jednostavan.

Odgovarač je znao da je onakav kakav je trebao biti. Osim svega ostalog, on je bio Odgovarač. On je Znao.

O vrsti koja ga je izgradila, što manje rekli, to bolje. Oni su također Znali, a nikad nisu rekli da li im je spoznaja bila ugodna.

Oni su izgradili Odgovarača kao servis intelektualno slabije razvijenim vrstama, i otišli na jedinstven način. Kamo su otišli, to zna samo Odgovarač.

Zato što Odgovarač zna sve.

Na svom planetu, kružeći oko svog sunca, sjedio je Odgovarač. Trajanje se nastavljalo, dugo, po onom kako trajanje prosuđuju jedni, kratko, po onom kako ga drugi prosuđuju. Ali za Odgovarača upravo onako kako je trebalo biti.

U njemu su bili odgovori. On je znao prirodu stvari, kao i zašto su stvari upravo takve kakve jesu, što su, i što sve to zajedno predstavlja.

Odgovarač je mogao na sve odgovoriti, uz uvjet da je pitanje postavljeno besprijekorio. I on je to želio! On je bio pun dobre volje!

Kako bi drukčije mogao i biti Odgovarač?

Što bi drugo mogao činiti Odgovarač?

I tako je čekao da stvorenja dođu i pitaju.

• • •

— Kako se osjećate? — upita Morran nježno plutajući iznad starog čovjeka.

— Bolje — odvrati Lingman, pokušavajući se nasmiješiti. Beztežinsko stanje predstavljalo je golemo olakšanje. Čak i pored toga što je Morran potrošio veliku količinu goriva, penjući se u svemir uz minimalno ubrzanje, Lingmanovom se slabom srcu to nije nimalo dopadalo. Lingmanovo je srce zastajkivalo i mrzovolnjo se trzalo, bijesno udaralo o lomna rebra, oklijevalo pa ubrzavalo. Činilo se neko vrijeme, kao da će Lingmanovo srce stati, iz čistog prkosa.

Međutim, beztežinsko stanje je bilo golemo olakšanje, i slabašno je srce i dalje kucalo.

Morran nije imao takvih problema. Njegovo je snažno tijelo bilo građeno za napor i stres. Ali na ovom putu neće doživjeti ni jedno ni drugo, nikako, ako je očekivao da stari Lingman poživi.

— Živjet ću ja — promrmljao je Lingman kao odgovor na neizrečeno pitanje. — Dovoljno dugo da istražim — Morran dotaknu kontrole, a brod kliznu u subprostor kao jegulja u ulje.

— Istražit ćemo mi — promrlja Morran. Zatim pomogne starcu da se od veže i oslobodi pojasa. — Pronaći ćemo mi Odgovarača!

Lingman krmnu svom mladom suradniku. Već su godinama tako uvjeravali jedan drugog. U začetku bio je to Lingmanov projekt. Poslije mu se pridružio Morran koji je diplomirao na kalifornijskom tehnikumu. Zajedno, oni su slijedili trag priča kroz Sunčev sistem. Legende o jednoj drevnoj humanoidnoj vrsti koja je znala odgovore na sva pitanja i koja je sagradila Odgovarača i otišla.

— Zamislite to — govorio je Morran. — Odgovori na sve moguće! — Fizičar Morran imao je zaista mnogo pitanja koja bi postavio Odgovaraču. Širenje svemira; vezna sila atomske jezgre; nove, kao i supernove; planetarna formacija; crveni pomak, relativitet i još tisuću drugih.

— Da — odvratio je Lingman i primaknuo se preglednoj ploči, zagledao se van u sumornu preriju iluzornog subprostora. Bio je biolog i

bio je star. On je imao dva pitanja.

Što je život? Što je smrt?

• • •

Nakon osobito drugog grimiznog lovnog razdoblja, Lek i njegovi prijatelji okupili su se na razgovor. Grimiz bi obično postao rjeđi u blizini višestrukog skupa zvijezda — zašto, nitko to nije znao — pa je razgovor bio sasvim u redu.

— Da znate — govorio je Lek — ja vjerujem da ću uloviti tog Odgovarača. — Lek je sad govorio jezikom Ollgrat, jezikom neposrednih odluka.

— Zašto? — upita ga Hm na Hvestu, jeziku ležernih šala. — Zašto ti želiš znati stvari? Zar ti nije dovoljno samo sakupljanje grimiza.

— Nije — odgovorio je Lek još govoreći jezikom neposrednih odluka. — Ne, nije.

Glavni posao Leka i njegove vrste bilo je prikupljanje grimiza. Pronalazili su grimiz uložen u mnogim dijelovima svemirskog tkiva, pa čak i najmanje količine. Polako su podizali golemu hrpu grimiza. No čemu je ta hrpa bila namijenjena, to nitko nije znao.

— Pretpostavljam da ćeš ga pitati čemu služi grimiz? — upitao je Hm, odgurnuvši zvijezdu sa svog puta i pružajući se.

— I hoću — reče — Lek. — Suviše smo dugo čamili u neznaju. Moramo saznati istinsku prirodu grimiza, kao i njegovo značenje u sustavu stvari. Moramo saznati zašto grimiz upravlja našim životima. — Za ovaj govor Lek se prebaci na jezik Hgret, jezik početnog znanja.

Hm, kao ni drugi, nije se ni pokušao suprotstaviti, čak niti jezikom raspravljanja. Oni su znali da je znanje bilo važno. Oduvijek, od samog svitanja vremena, Lek, Hm i ostali sakupljali su grimiz. Sada bijaše vrijeme da saznaju konačna odgovore svemira — što je grimiz i čemu je namijenjena hrpa grimiza.

A naravno, Odgovarač je postojao da bi im rekao. Svatko je bio čuo za Odgovarača, koji je sagradila vrsta, različita od njihove, sada već odavno nestala.

— Hoćeš li ga pitati bilo što drugo? — upita Leka,

— Ne znam — odgovori Lek. — Možda ću ga pitati o zvijezdama. Nema inače ništa doista važno.

S obzirom na to da su Lek i njegova braća živjela od svitanja vremena, oni nisu razmišljali o smrti. A kako ih je uvijek bilo jednako mnogo, nisu razmatrali pitanje života.

Ali grimiz? I hrpa?

— Idem! — povika Lek na materinskom jeziku prijelaza s riječi na djela.

— Sretno! — doviknuše mu njegova braća u žargonu najvećeg prijateljstva.

Lek odšeta poskakujući sa zvijezde na zvijezdu.

• • •

Sam na svom malom planetu sjedio je Odgovarač i čekao Ispitivače. Povremeno je sebi samom mrmljao odgovore. To je bilo njegovo pravo. On je Znao.

Međutim, on je čekao, a vrijeme nije bilo ni predugo ni prekratko, da bilo koji svemirski stvor dođe i pita.

• • •

Bilo je njih osamnaest, okupljenih na jednom mjestu.

— Pozivam na pravilo osamnaestorice — viknu jedan. I pojavi se još jedan, koji nikad prije nije postojao, rođen pravilom osamnaestorice.

— Moramo poći do Odgovarača — viknu jedan. — Našim životima upravlja pravilo osamnaestorice. Gdje ima osamnaest, bit će i devetnaest. Zašto je tako?

Nitko nije mogao odgovoriti.

— Gdje sam? — upitao je novorođeni devetnaesti. Jedan ga povede u stranu, radi uputa.

Tako ostadoše sedamnaestorica. Jedan stabilan broj.

— Mi moramo saznati — povika drugi — zašto su sva mjesta različita, premda ne postoje razdaljine.

U tome je bio problem. Ovdje si. Onda si ondje. Tek tako, nikakvo kretanje, nikakav razlog. A ipak, bez pomicanja nađeš se na drugom mjestu.

— Zvijezde su hladne — povika jedan.

— Zašto?

— Moramo poći do Odgovarača.

Jer i oni su čuli legende, znali priče: »Bila je jednom jedna vrsta, vrlo slična našoj«, i oni su Znli — i rekli su Odgovaraču. Zatim su oni otišli nekamo, što je nikamo, ali je vrlo daleko.

— Kako ćemo tamo doći? — povika novrođeni devetnaesti, sada ispunjen znanjem.

— Idući. — I osamnaest ih nestade. Jedan je ostao. Neraspoloženo je zurio u golemo prostiranje jedne ledene zvijezde, a zatim i on nestade.

• • •

— Te stare legende su istinite — dahnuo je Morran. — Eno ga tamo.

Izišli su iz subprostora ondje gdje su legende kazivale, a pred njima se našla zvijezda drukčija od svih ostalih. Morran je izumio klasifikaciju zvijezda, ali to nije ništa značilo. Nije postojala nijedna druga nalik na ovu.

Oko zvijezde njihao se planet. I taj je bio drukčji od bilo kojeg drugog planeta. Morran je zmislio razloge, ali oni nisu ništa značili. Ovaj je planet bio jedini.

— Zavežite se — reče Morran — prizemljit ću što laganije mogu.

• • •

Lek je prišao Odgovaraču koračajući gipko od zvijezde do zvijezde. Podigao je Odgovarača na svoju ruku i pogledao ga.

— Dakle ti si Odgovarač? — rekao je.

— Jesam — odvratio je Odgovarač.

— Onda mi kaži — nastavi Lek, smještajući se udobno u prazninu između zvijezda — kaži mi što sam ja.

— Pristranost — reče Odgovarač. — Jedan nagovještaj.

— Ma, hajde — promumlja Lek uvrijeđen. — Znaš ti bolje. No, onda. Svrha moje vrste je da sakuplja grimiz i da gradi gomilu. Možeš li mi reći što to stvarno znači?

— Tvoje je pitanje bez značenja — reče Odgovarač. On je zapravo znao što je grimiz i čemu je gomila namijenjena. Međutim, objašnjenje bijaše skriveno u jednom širem objašnjenju. Bez toga Lekovo pitanje ostaje nejasno, a Lek nije uspio postaviti pravo pitanje.

Lek je postavljao i druga pitanja, a Odgovarač nije mogao odgovoriti. Lek je gledao na stvari kroz svoje specijalizirane oči, izlučivao je dio istine i odbijao da vidi više od toga. Kako slijepcu objasniti doživljaj zelene boje?

Odgovarač se nije trudio. Nije bio tako ni zamišljen.

Konačno se Lek podrugljivo nasmije. Jedan od njegovih hodnih kamenova zasja na taj zvuk, zatim izblijedi do svog uobičajenog intenziteta.

Lek ode, koračajući hitro između zvijezda.

• • •

Odgovarač je znao, međutim, morao je prije dobiti prava pitanja. Udubio se u razmatranje ovog ograničenja, buljeći u zvijezde što nisu bile ni prevelike, ni premale već upravo kako treba.

Prava pitanja. Vrsta koja je sagradila Odgovarača morala je uzeti u obzir i taj problem, mislio je Odgovarač. Morali su učiniti i neke ustupke zbog semantičkih besmislica, dopustiti mu da pokušava odgonetavati.

Odgovarač se zadovoljio mrmljanjem odgovora za sebe.

Osamnaest stvorenja dođe do Odgovarača ni hodajući ni leteći, već se jednostavno pojaviše. Drhtureći u hladnom sjaju zvijezda, zagledaše se gore prema masivnosti Odgovarača.

— Ako razdaljina ne postoji — zapita jedan — kako je onda moguće da stvari budu na drugim mjestima?

Odgovarač je znao što je razdaljina i što je mjesto. Ipak, nije mogao odgovoriti na pitanje. Postojala je razdaljina, ali ne ovako kako su je vidjela ova stvorenja. Postojala su i mjesta, ali na drukčiji način od ovog koji su ova stvorenja očekivala.

— Preformuliraj svoje pitanje — s nadom reče Odgovarač.

— Zašto smo ovdje kratki — upita jedan — a ondje dugački? Zašto smo ondje debeli, a ovdje mršavi? Zašto su zvijezde hladne?

Odgovarač je sve znao. Znao je zašto su zvijezde hladne, ali to nije mogao objasniti riječima: zvijezda ili hladnoća.

— Zašto — upita jedan drugi — postoji pravilo osamnaestorice? Zašto je, kad ih se okupi osamnaest, proizveden još jedan?

Naravno, odgovor je bio dio jednog drugog, šireg pitanja koje nije bilo postavljeno.

Po pravilu osamnaestorice stvorenje još jedan i devetnaest stvorenja nestade.

Odgovarač je mumljao za sebe prava pitanja i odgovarao na njih.

• • •

— Uspjeli smo — reče Morran. — Dakle tako — lupkao je Lingmana po ramenu lagano, jer Lingman bi se mogao raspasti.

Stari je biolog bio umoran. Njegovo je lice bilo utonulo, požutjelo, smežurano. Već su se pokazivali obrisi njegove lubanje u isturenim, požutjelim zubima, na njegovom malom, plosnatom nosu, na isturenim kostima lica. Matrica je bila sasvim vidljiva.

— Hajde da krenemo — reče Lingman. Nije želio gubiti ni trenutka vremena. Nije imao vremena za gubljenje.

Pokriveni kacigama pošli su niz mali puteljak.

— Ne tako brzo — promrmljao je Lingman.

— Dobro — reče Morran. Išli su zajedno po tamnoj stazi planeta, koji je bio drugačiji od svih drugih planeta, jureći oko sunca dručijeg od svih drugih sunaca.

— Ovamo gore — reče Morgan. Legende su bile sasvim jasne. Puteljak što vodi do kamenih stepenica. Kamenim stepenicama do dvorišta. A tada: Odgovarač!

Njima je Odgovarač izgledao kao bijeli ekran ugrađen u zidu. Za njihove oči bio je sasvim jednostavan.

Lingman je sklopio svoje uzdrhtale ruke. To je bio vrhunac cijelog jednog života, rada, financiranja, uvjeravanja, traganja po legendama — završavajući ovdje, sada.

— Upamti — rekao je Morranu — mi ćemo biti potreseni. Istina neće biti ni nalik na ono što smo zamišljali.

— Ja sam spreman — reče Morran zanesena pogleda.

— Dakle, Odgovaraču — reče Lingman svojim tankim glasom — što je život?

Glas progovori u njihovim glavama: »Pitanje nema značenja. Pod »životom« Ispitivač misli na djelomični fenomen, neobjašnjiv osim u uvjetima njegove cjeline.«

— Što je to, čega je »život« dio? — upita Lingman.

»Takvo pitanje, u svom sadašnjem obliku, ne dopušta nikakav odgovor. Ispitivač još razmatra 'život' iz svog osobnog kruga ograničenog predrasudama.«

— Odgovori onda na svoj način — reče Morran.

»Odgovarač može samo odgovoriti na pitanje«. Odgovarač ponovno pomisli na žalosna ograničenja što su ih nametnuli njegovi graditelji.

Tišina.

— Da li se svemir širi? — povjerljivo upita Morran.

»Širenje je izraz neprimjeren situaciji. Svemir, kako ga Ispitivač sagledava, iluzorna je zamisao.«

— Možeš li nam išta reći? — upita Morran.

»Mogu odgovoriti na svako važeće pitanje o prirodi stvari.«

Dvojica ljudi se pogledaše.

— Vjerujem da razumijem što misli reći — žalosno ća Lingman. — Naše su osnovne pretpostavke pogrešne. Sve odreda.

— Ne mogu biti — reče Morran — fizika, biologija...

— Djelomične istine — reče Lingman glasom punim teške iscrpljenosti. — Bar smo to odredili. Otkrili smo da su svi naši zaključci o promatranim fenomenima pogrešni.

— Ali pravilo najjednostavnije hipoteze...

— To je samo teorija — reče Lingman.

— Ali život... pa svakako bi mogao odgovoriti što ja život!

— Pogledaj to na ovaj način — reče Lingman. — Recimo, kad bi me morao upitati: zašto sam se rodio u Škorpionu, u vezi sa Saturnom?, ne bih mogao odgovoriti na tvoje pitanje u uvjetima Zodijaka, zato što Zodijak nema ništa s tim.

— Shvaćam — polako reče Morran. — On ne može odgovoriti na pitanja u uvjetima naših pretpostavki.

— Ćini se da je tako. A on ne može mijenjati naše pretpostavke. Ograničen je na važeća pitanja, koja uključuju, čini mi se, znanje kakvo mi jednostavno nemamo.

— Ne možemo postaviti važeća pitanja? — upita Morran.

— To ne vjerujem. Neke osnove moramo znati — on se okrenu Odgovaraču: — Što je smrt?

»Ne mogu objašnjavati antropomorfizam.«

— Smrt je antropomorfizam — reče Morran, a Lingman se brzo okrene.

— To nas vodi nekamo! Jesu li antropomorfizmi nestvarni? — upita on.

»Antropomorfizmc je moguće klasificirati, pokusno, kao, A, lažne istine, ili B, djelomične istine u uvjetima djelomične situacije.«

— Što je ovdje primjenljivo?

»Oboje.«

To je najdalje do čega su stigli. Morran nije mogao ništa više izvući iz Odgovarača. Satima su dva čovjeka pokušavala, ali im je istina izmicala sve dalje i dalje.

— Ovo izluđuje — reče Morran nakon nekog vremena. — Ova stvar ima odgovore za cijeli svemir, a ne može nam ih reći, ako ne postavimo pravo pitanje. Međutim, kako bismo mogli znati pravo pitanje?

Lingman sjedne na tlo, naslanjajući se na kameni zid, i sklopi oči.

— Divljaci, eto to smo mi — reče Morran, koračajući amo-tamo ispred Odgovarača. — Zamisli Bušmana da dođe fizičaru i upita ga zašto ne može odapeti svoju strijelu u Sunce. Učenjak to može protumačiti samo u svojim uvjetima. Što bi se dogodilo?

— Učenjak ne bi čak ni pokušao — reče Lingman tupim glasom — znao bi ograničenost onoga koji pita.

— To je krasno — Morran će ljutito. — Kako da Bušmanu objasniš rotaciju Zemlje? Ili još bolje, kako da mu objasniš relativitet, održavajući, naravno, znanstvenu strogost u svom tumačenju?

Lingman, i dalje sklopljenih očiju, nije odgovorio.

— Mi smo Bušmani. Međutim, procijep je ovdje još veći. Možda, kao crv i natčovjek. Crv želi spoznati prirodu praha, i zašto ga ima toliko.

— Hoćemo li poći? — upita Morran. Lingmanove su očt ostale zatvorene. Njegovi su kvrgavi prsti bili stegnuti, obrazi još više utonuli. Lubanja se pomaljala.

— Gospodine! Gospodine!

A Odgovarač je znao da to nije bio odgovor.

• • •

Sam na svom planetu, koji ne bijaše ni velik ni malen, već upravo prave veličine, Odgovarač čeka. On ne može pomoći ljudima koji dolaze k njemu, zato što čak i Odgovarač ima ograničenja.

On može odgovoriti samo na važeća pitanja.

Svemir? Život? Smrt? Grimiz? Osamnaestorica?

Djelomične istine, poluistine, mali djelići velikog pitanja.

Međutim, Odgovarač sam mrmlja pitanja za sebe, istinska pitanja koja nitko ne može razumjeti.

Kako bi oni mogli razumjeti istinske odgovore?

Pitanja nikad neće biti postavljena, a Odgovarač pamti nešto što su njegovi graditelji znali i zaboravili.

Da bi postavio pitanje, moraš znati veći dio odgovora.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Dragan R. Filipović:

Mašnica za Margaretinu lutku

Iza stola, temeljno očišćenog od stvari bez kojih se može, sedeo je krupan, prosed čovek i sukao brkove. Huknu i drmnu rukom po interfonu:

— Blish, smesta dođi!

Izgasi ne očekujući odgovor i vrati se novinskom članku. Vrata se prilično hrabro otvoriše.

— Zdravo, P. M.! Zvao si me?

— Ako si ti Blish, a jesi, znači da sam te zvao — ironično primeti P. M. — Zar pored tebe živog da iz novina saznajem o najblesastijim od svih čuknutih izuma?

— Kakvom izumu? Nisam ni stigao da pročitam novine, iščitavao sam projekt za himalajski ski-lift.

P. M. napravi očima trostruki salto sa šestoipostrukira vijkom i raširi novinčine površine kvadratnog metra sa masnim naslovom: »LUĐACI PRAVE ŠOU SA ENERGIJOM«.

Blish leženo sede u kožnu fotelju i mirno pročita ogromni tekst.

Sat kasnije nalazili su se pred velikim metalnim vratima na kojima je stajalo: »USTANOVA ZA NEGU I KONTROLU RAZVOJA NATPROSECNO INTELIGENTNIH PACIJENATA«.

— Ludnica za genijalce! — prevede P. M. i zalupa velikom alkom.

Posle nekoliko minuta nestrpljivog čekanja po ranozimskoj bljuzgavici, Škripeći otvoriie se vrata i na njima se ukaza visok, mršav čovek, bleda lica i sjajnih očiju.

— Vi ste zaduženi za kontakte sa sumanutim pronalazačima?

Nelagodno potvrdiše.

— Ja sam Robert, brinem o posetiocima. Budite ljubazni i pođite sa

mnom.

Ustanova je osnovana pre deset meseci. Ovde su okupljeni pacijenti sa velikim kvocijentom inteligencije, ali to nije bio jedini kriterijum: uzeti su samo oni koji su imali ideju u koju su duboko verovali.

Prolazili su između lepo uređenih paviljona.

— Plorex, masu koju daje električnu energiju, napravili su u paviljonu »Z«.

Pođoše ka zeleno obojenoj zgradi. P. M. se pitao zašto nije obuo gumene čizme.

— Zdravo, luđaci! — uzviknu Robert razdragano.

Prozvani mu nehajno odgovoriše i nastaviše diskusiju o mogućnostima jednog roze zvrčka.

— Doktore, niste baš taktični — prekori ga P. M.

— Doktor? Ha, ha, ha — zacenu se Robert od smeha.

— Pa ja sam pacijent kao i oni!

Blish je šarao očima po radionici i osluškivao šefovu unutrašnju tutnjavu.

— Izgledate mi normalnije od mnogih iz moje okoline! — procedi P. M.

— Znam, znam... Ovde smo samo zato što smo u manjini — opasno setno kaza Robert i krene ka jednom od stolova.

— 'De si ćale! — dočeka ga veseli duet.

— Zdravo, podmladak! Ovo su P. M. i Blish, kažu da su učenjaci! — okrene se i teatralno pokaza na prilično zbunjene ljude. — A ovo su Denis i Joy!

— 'Ajde? Da se niste malo razrasli? — ne izdrža P. M.

— Ćale, objasni im da su kapaciteti popunjeni! Imali smo prilično plodnu sezonu! — smejao se Denis.

— Ja sam u prolazu, teram bostan za Havaje. Svratio sam da vidim vaš

izum: vezivač mašni namenjen Margaretinim lutkama! — vrati loptu matori učenjak.

Prateći Joya pogledom, P. M. primeti Plorex na Denisovom stolu: mala, prilično providna pločica, slična epoksidnim privescima za ključeve, iz koje su izlazile dve žice priključene na poveliku sijalicu. Brzim pogledima prelete paviljonom i shvati da sve osvetljenje potiče od tog izuma.

— Ispitaću da nije kakva mućka — otvori Blish torbu i primače se stolu.

P. M. je posmatrao Robertovo prepotentno lice i postajao sve uvereniji da nema nikave prevare.

Blish je kuckao, grebuckao i podizao pločicu, sav crven zbog zajebnancije luđaka što su se okupili oko njega.

— Tarzan podiže atomsku centralu bez po muke! — komentarisao je Joy i vezivao crvene mašnice.

— Ne, tu nije tvoja draga, a ni srce tvoje! — popraćao je Denis pokušaje razbijanja pločice.

Sve razdraženiji, Blish odvrnu sijalicu i priključi merni instrument. Gledao je u displej mnogo duže nego što je trebalo, a onda se, vidno zbunjen, okrenu šefu:

— Dvesta dvadeset volti, pedeset herca, sto vati.

— Knap za sijalicu! — bio je iskreno oduševljen P. M.

— Ko je autor?

Rober odgovori ponosno:

— Ovo je kolektivno djelo!

— Hoćete li biti ljubazni da napravite jedan Plorex pred nama?

— Vrlo rado, ako nam nabavite materijal — poteže Robert spremljen spisak iz džepa.

P. M. ga ne gledajući strpa u kaput, pozdravi se sa svima i krenu napolje. Kod vrata, za izdvojenim stolom, sedeo je tanušni cvikeraš i nešto vredno crtao.

— Pusti ga, on je stvarno lud! — šapnu mu Joy.

— Što? — odšapnu P. M.

— Ima fiks ideje: hoće da usavrši automobile, da napravi neke nove avione, poboljša rad nuklearki, umnogostruči iskoristivost termo-elektrana, napravi projekt za solarnu elektranu, a to su, priznaćete, ludorije.

— Svakako, popričaću s njim.

— Ja sam Michael — predstavi se cvikeraš ispraćajući ih do kapije — i idem putem kojim je nauka i dosad išla.

— Smatrate li vi njih ludima? — interesovao se P. M.

— Ne, oni su potpuno u pravu.

Starom učenjaku bilo je stvarno dosta. Zaustavi Michaela i uhvati ga za ramena. Blish prepozna onaj opasni osmeh i odmaknu se nekoliko metara.

— Kažeš, oni su u pravu, a teraš svoje! Zašto im se ne pridružiš.

— Zato što Zemlja ne može krenuti njihovim putevima dok ne iscrpi svoje — slabim glasom reče Michael.

P. M. ga pusti i zagleda se u ozbiljno lice.

— Mogu li dobiti tvoje papire? — zapita skoro molećivo.

Michael mu kimnu glavom i ode ne obraćajući pažnju na Blisha.

— o o o —

— Biće da je Michael u pravu! — mrmljao je P. M. — Ne možemo odbaciti ono što nije došlo do krajnjih granica, jer novo tek tad dolazi u sklad sa trenutkom. Klinci prebrzo voze, gde li će se zaustaviti?.

— Već su se zaustavili u ludnici! — bio je kategoričan Blish.

— Pitanje je ko je tu lud. Kada bi lekari striktno primjenjivali svoje kriterijume za mentalnu ispravnost, slabo ko bi uspeo da dokaže da je čist!

— Ipak, oni su bolesnici!

P. M. izvadi neke papire iz džepa.

— Ovde su dijagrami koji pričaju o inteligenciji ljudi van ludnice i pacijenata. Znaš onog tipa što po ceo dan visi pred zgradom, bulji u prolaznike ne shvatajući šta se zbiva, koji razume samo pikavac i »očešani« hamburger? E, razlika između tebe i njega je otprilike kao između Joya i tebe!

Blish ne vjerujući razjapi usta.

— I kako onaj klošar može suditi o smislenosti tvojih postupaka? — nastavi P. M. — Za njega je ova popišana kravata sa zlatnim »P. M.« nenormalna stvar, jer on ne zna da ja time objavljujem da imam toliko i toliko dolara platu!

Okrete se naglo zanemelom saradniku:

— Što kažu Joyeve svilene mašne?

Izvadi spisak potrebnog materijala i prilično pogureno izmile kroz tapacirana vrata.

Blish načas pomisli da bi bilo dobro poništiti narudžbu zlatnih monograma.

— o o o —

U paviljonu »Z« bilo je prilično živo. Domaćini, svesni važnosti, ponašali su se rasturenije nego ikad, zbunjujući isprepadane filmske radnike.

— Epoksidni koktel, mrtva škorpija, kamilica, majčina dušica, hajdučka trava, strugotina kornjačinog oklopa, kilence ljute... — kontrolisali su spisak Denis i Joy. — Ćale, možemo da počnemo!

— Svetlo! — uzviknu režiser.

— Radi!

— Kamera!

— K'o bela lala!

P. M. se pomače iz kamerinog vidnog polja. Na sredini paviljona nalazio se kazan, zagrevan nekim od neobičnih izuma.

— Smešaj epoksid, Denise — reče Joy, vadeći iz mantila kesicu sa

nekim tajanstvenim mirođijama.

U rastopljenu masu Robert baci majčinu dušicu i hajdučku travu.

Denis sačeka malo pa doda kamilicu i ljutu.

Joy sunu preko ramena strugotinu kornjačinog oklopa i tajanstvenu mirodiju.

Raščupani Frederik upali jednu sijalicu i, pažljivo gledajući u nju, kutlačom zahvati malo mase i pođe kalupu u kome su se nalazile pripremljene žice.

— Odmerio je potrebnu snagu — objasni Denis.

— A škorpija? — inzistirao je Blish.

— A, da! — pljesnu se Joy po čelu. — Nju ćemo da stavimo u pločicu, radi ukrasa. Video sam da se dobro prodaju drške za menjače sa živuljkama!

Ubaci škorpiju u kalup i Frederik pažljivo nasu.

Blisha nateraše da lično zašarafi sijalicu i posedaše okolo. Masa se polako stvrdnjavala i javi se svetlost, prvo jedva vidljiva, pripisana odsjaju silnih reflektora, a zatim sve sigurnija i nepobitnija.

P. M., uznojen od silnih reflektora i rušenja saznanja, priđe sa mikrofonom u ruci:

— Kako vi objašnjavate rad ovog izuma?

— Bitno je sunuti ljutu kad izbije ključ! — šeretski namignu Joy i poteže iz flaše. Jedan od lekara mu pripreti prstom i on ostavi piće bez protivljenja.

— Nauka kaže da se ne može dobiti više energije od uložene — strpljivo pomenu P. M., pokušavajući da ih isprovocira da odgovore.

— Naravno, zato i ne ulažemo ništa! — odbrusi Denis. Jedino se Michael nije smejao.

— Energija je svuda okolo — utrča Blish — oni je samo transformišu u električnu!

— To je njen problem! — umeša se Robert. — Uostalom, Plorex pločicama, glumili veće bene nego što smo ikad bili!

— I žice su vrlo ružne! Bilo bi lepo kad bi sama masa svetlela! — prezrivo je gledao Denis.

— Ali, onda se škorpija ne bi videla! — bunio se Joy.

P. M. se u trenu seti onog klošara i grupe iskompleksiranih službenika koji mu se rugaju, dade znak da se kamere ugase, ostavi mikrofon i bez pozdrava izađe.

— Momci, preterali smo — prekide tišinu Robert. — Čiko i nije baš pogodan za zezanje.

Joy se stušti ka vratima.

— Šta vi želite? — pogleda ga P. M. u oči.

Joy se zagleda u nebo:

— Gore. Želimo gore. Ne znam pripadamo li zvezdama, ali ovde smo višak. Zbog toga smo komedijali sa bezveznim Plorex pločicama, glumili veće bene nego što smo ikad bilil

— Kako ste došli do tog bezveznog Plorexa?

— Reći ću vam, mada sumnjam da će to koristiti Zemlji. A vi nama nabavite stvari potrebne za odlazak.

— Zašto sumnjaš da će koristiti? — zapita ga P. M. — Ima i među smrtnicima poneki pametan!

— Ima — uzdahnu Joy. — Dosta pametnih ima. Ali slobodne pameti je sve manje. Ko zna kad će neko, možda opet luda, shvatiti put koji vodi do tog govna što daje struju, i do zvezda, i do bilo čega. Zbog toga vam »licenca« neće mnogo vredeti. Dopustite ponekom detetu da mu misli pođu neklasičnim putevima!

— Ali činjenica je...

— Činjenica je samo međa intelekta! — preseče ga Joy. — Pridite činjenici sa boka, zguza, odozgo, iznutra! Možda onda i neće biti tako čvrsta i nepobitna. Činjenica je da se bez potsine sile ne može putovati svemirom, a mi ćemo sutra otići. Naravno, ako nam donesete nekoliko

sitnica.

Pozdraviše se i odoše u svoja svitanja.

— o o o —

Zalazak sunca davao je slici potrebnu mističnost — crveno svetio obasjavalo je neveliku plastičnu kupolu, putnike i posmatračku ekipu.

P. M. je bio u transu. Sve mu se činilo kao lepo snimljen film. Stajao je i gledao kako Denis i Robert premazuju kupolu nekom tečnošću, kako Joy određuje šta će se uneti u »brod«.

Blish je stajao podalje i cerekao se sa podnapitim snimateljima. P. M.-u nekako nije bilo do smeha.

Pripreme se brzo završile i Joy priđe:

— U onoj torbi se nalaze recepti za raznorazne gluposti.

— Kamo idete? — zaptita P. M. tiho. .

— Vidiš onu zvezdu gore?

— Zašto baš nju?

— Tako lepo sija... — zaneseno reče Joy. — Mora da ima neki dobar planet.

P. M. se zagleda pažljivije.

— U pravu si. Tako lepo sija. — Spusti pogled na Joyeve oči. — Idem sa vama.

— Zar se ne bojiš da ćeš ispasti smešan pred kamerama?

P. M. odmahnu glavom.

I glupo je pričati šta je dalje bilo. Seli su i nestali. Zauvek. Ostao je Michael, čini se po zadatku, ostala je praznina n Blishu i svim promatračima.

I mnoge su načitane glave bdele nad spisima iz ludnice, tražeći način na koji se činjenica može zaobići, preskočiti.

A samo tog recepta nije bilo.

Kurt Vonnegut Jr:

The Big Space Fuck

Prevela Vesna Mahečić

Velika svemirska ševa

U godini toj i toj mogla je u Sjedinjenim Američkim Državama mlada osoba tužiti sudu svoje roditelje ako su je loše odgajali. Mladi ih je čovjek mogao izvesti pred sud i prisiliti ih da plate ili da čak odsluže zatvorsku kaznu za ozbiljne pogreške koje su počinili još dok je bio malo, nemoćno dijete. Nije to bio samo pokušaj da se udovolji pravdi već se time pokušalo obeshrabriti reprodukciju, s obzirom na to da je hrane bilo sve manje. Pobačaji su bili besplatni. Zapravo, svaka žena koja se dobrovoljno prijavila za pobačaj mogla je slobodno birati opremu za kupaonicu ili stolnu svjetiljku.

U godini toj i toj Amerika je upriličila Veliku svemirsku ševu, što je predstavljalo ozbiljan napor da se osigura postojanje ljudske vrste u svemiru, budući da više nije mogla dugo opstati na Zemlji. Sve se pretvorilo u sranje, konzerve od piva, stare automobile i boce Cloroxa. Nešto zanimljivo dogodilo se na Havajskim otocima, gdje su niz godina bacali smeće u grotla ugašenih vulkana, dva su vulkana iznenada sve to izbljuvala. I tako dalje.

To je bilo vrijeme velike opuštenosti u pitanjima jezika, tako da je čak i predsjednik govorio sranje i jebiga i tome slično, a da se nitko zbog toga nije osjećao ugroženim, niti uvriježenim. Bilo je to potpuno u redu. On je svemirsku ševu zvao Svemirskom Ševom, pa tako i svi ostali. Bio je to raketni brod s teretom od četvrt tone smrznutog-sušenog špricera u svom nosu (»špricer« je tu u smislu »ištrcak«, a ne »uštrcak«, uobičajenom u Evropi). Trebao je biti ispaljen u galaksiju Andromeda, udaljenu dva milijuna svjetlosnih godina. Brod je nosio ime »Arthur C. Clarke«, u čast čuvenog svemirskog pionira.

Brod je trebao biti ispaljen u ponoć na praznik 4. srpnja. U deset sati te večeri, Dwayne Hoobler i njegova žena Grace, promatrali su odbrojavanje na televiziji u dnevnoj sobi svoga skromnog doma u Elk Harboru, Ohajo, na obalama nečeg što je nekoć bilo jezero Erie. Jezero Erie sada je postalo

žitki kal. U njemu je bilo riba piškora-ljudoždera, dugačkih i po devet metara. Dwayne je bio čuvar u Popravnom institutu za odrasle, Ohajo, udaljenom oko tri i pol kilometra. Hobi mu je biia izrada kućica za ptice od odbačenih boca Cloroxa. I dalje ih je izrađivao i vješao ih po svom dvorištu premda više nije bilo nikakvih ptica.

Dwayne i Grace divili su se filmskoj demonstraciji procesa kojim je špricer (shvatili ste: riječ je o spermi) bio smrznuto-sušen za put. Mali pehar materije, što ga je predao šef Matematičkog odjela na Sveučilištu u Chicagu, bio je blic-smrznut. Zatim je materija smještena ispod zvonolikog vrča, i zrak je isisan iz vrča. Zrak je nestao, ostavljajući fini, bijeli prah. Prah sasvim sigurno nije baš ostavljao neki dojam, i Dwayne Hoobler je to i rekao — ali u tom je bilo nekoliko stotina milijuna spermatozoa, u stanju zaustavljenog življenja. Prvi prilog, jedan prosječni prilog, bio je dva kubična centimetra. Dovoljno praha, glasno je procjenjivao Dwayne, da zabrtvi uho igle. A više od četvrt tone toga uskoro će se naći na putu za Andromedu.

— Jebi se, Andromedo — rekao je Dwayne bez ikakve ljutnje. On je samo ponavljao natpise i plakate oblijepljene svuda po gradu. Na drugima je pisalo: »Andromeda, mi te ljubimo« i »Zemlja ima muceke za Andromedu«, i tome slično.

Na vratima se začulo kucanje i istog trenutka uđe stari prijatelj obitelji, kotarski šerif.

— Kako si, ti stari jebivjetre? — upita Dwayne.

— Ne mogu se potužiti, govnaru — odvrati šerif, a zatim su još neko vrijeme tako dobacivali. Grace se smijuljila uživajući u njihovoj duhovitosti. Međutim, da je bila malo oštriji promatrač, ne bi se toliko smijala. Tada bi uočila da je šerifova sklonost šali sasvim površna. Nosio je nešto na duši. Mogla je također opaziti da je u ruci držao službene papire.

— Sjedni, ti stara, glupa vucibatino — reče mu Dwayne — i gledaj kako će Andromeda dobiti svoje životno iznenađenje.

— Ako ja pravo razumijem — odvrati šerif — morao bih tu sjediti više od dva milijuna godina, kad bih to htio vidjeti. Moja bi se stara mogla zabrinuti što je sa mnom. — On je bio mnogo pametniji od Dwaynea. Njegov se špricer nalazio na »Arthuru C. Clarkeu«, Dwayneov ne. Morao si imati kvocijent inteligencije veći od 115, da bi ti špricer bio prihvaćen.

Bilo je tu i nekih izuzetaka: ako si bio dobar sportaš, ili znao svirati neki muzički instrument ili slikati slike, ali Dwayne nije zadovoljavao niti jedan od ovih uvjeta. On se bio nadao da će graditelji kućica za ptice imati poseban tretman, ali pokazalo se da nije tako. S druge strane, ravnatelj Njujorške filharmonije mogao je dati i četvrt litre, ako je želio. Njemu je bilo šezdeset osam godina. Dwayneu četrdeset i dvije.

Sad je na televiziji bio jedan stari astronaut. Pričao je kako bi svakako želio poći onamo kamo putuje i njegov špricer. No, umjesto toga, ostat će sjediti kod kuće sa čašom tanga u ruci. Tang bijaše službeno piće za astronaute. Bila je to smrznuto-sušena oranžada.

— Možda i nemaš dva milijuna godina — reče Dwayne — ali sasvim sigurno imaš pet minuta. Sjedni.

— Ono zbog čega sam sada ovdje — reče šerif pokazujući otvoreno da je nesretan — obično obavljam stojeći.

Dwayne i Grace bijahu iskreno zbunjeni. Nisu imali ni pojma što je moglo slijediti. A evo što je bilo: šerif je svakom od njih uručio sudbeni poziv, i rekao:

— Dužnost mi je da vas obavijestim da vas je vaša kćerka Wanda June optužila kako ste je upropastili dok je još bila dijete.

Dwayne i Grace ostadoše kao gromom pogođeni. Znali su da je Wandi June sada dvadeset i jedna godina i da ima pravo tužiti sudu, ali sasvim sigurno nisu očekivali da će to i učiniti. Ona se nalazila u New York Cityju, i kad su joj telefonski čestitali rođendan, stvarno je Grace, između ostalog, bila rekla:

— No, sad nas možeš i tužiti, slađana, ako to želiš. — Grace je bila toliko uvjerena da su ona i Dwayne bili dobri roditelji da se čak mogla i smijati kad je nastavila: — Ako poželiš možeš poslati svoje trule starce u zatvor.

Wande June je bila jedinica. Skoro je bila dobila braću, međutim Grace ih je pobacila. Umjesto njih, Grace je bila uzela tri stolne svjetiljke i jednu opremu za kupaonicu.

— Što kaže, što smo joj učinili? — zapita Grace šerifa.

— Ima odvojen popis optužbi uz svaki poziv — odgovori šerif. Nije

mogao pogledati svoje nesretne prijatelje u oči, pa je stoga gledao u televiziju. Ondje je znanstvenih tumačio zašto je kao cilj odabrana baš Andromeda. Bilo je najmanje osamdeset i sedam vremenskih skokova između Zemlje i galakcije Andromeda. Ako bi »Arthun C. Clarke« prošao kroz bilo koji od njih, brod i njegov teret bili bi umnoženi trilijun puta i pojavili bi se posvuda u prostoru i u vremenu.

— Ako ima bilo kakve plodnosti igdje u svemiru — obećao je znanstvenik — naše će je sjeme pronaći i cvjetati.

Jedna od stvari što je dosad najviše deprimirala u vezi sa svemirskim programom bila je naravno činjenica da plodnost bijaše vraški daleko, ako je uopće igdje i postojala. Glupe ljude kao što su bili Dwayne i Grace, pa čak i prilično pametne poput šerifa, poticalo se da vjeruju kako je sve ondje gore gostoljubivo, i kako je Zemlja tek komadić govna iskorišten kao platforma za lansiranje.

Stvarno, Zemlja je bila tek komadić govna, a čak je i glupim ljudima poput Dwaynea i Grace počelo svitati u glavi da bi Zemlja mogla ostati jedini naseljivi planet koji je ljudska vrsta našla.

Grace su oblile suze od žalosti što je tuži kćerka, a popis optužbi, što ga je čitala, prelamao se u višestruke slike zbog suza.

— Oh, Bože, oh, Bože, oh, Bože — govorila je — ona govori o stvarima koje sam ja sasvim zaboravila, ali ona nije ništa zaboravila. Ona govori o nečem što se dogodilo kad su joj bile svega četiri godine.

Dwayne je čitao optužbe protiv sebe, pa nije ni upitao Grace što je to ona tako strašno učinila kad su Wandi June bile sumo četiri godine. A to je bilo ovo: jadna mala Wanda June je kredom crtala po novim tapetama u dnevnoj sobi da bi usrećila svoju majku. Umjesto da bude sretna, majka je prasnula i istukla je. Od tog dana, tvrdila je Wanda June, ona nije mogla pogledati nijedno umjetničko djelo a da ne zadrhti poput lista i da je ne oblije hladan znoj. »Tako sam bila prikraćena«, naveo je Wandu June njezin odvjetnik da tako kaže, »za jednu sjajnu i stvaralačku karijeru na području umjetnosti.«

Dwayne je u međuvremenu saznao kao je upropastio izglede svoje kćeri za, kako je odvjetnik to nazvao »dobru udaju, kao i ugodnosti i ljubav što iz toga proizlaze«. Dwayne je to navodno učinio tako što je uvijek bio neodređen, kad god bi dolazio neki udvarač. Također je često bio

razodjeven do pasa kad bi otvarao vrata, premda bi uvijek imao pojas s nabojima i revolver. Ona je čak mogla imenovati ženidbenog kandidata, kojeg je izgubila zbog oca: John L. Newcomb, koji se konačno oženio nekom drugom. Sada je imao vrlo dobar posao. Bio je zapovjednik snaga sigurnosti u skladištu municije u Južnoj Dakoti, gdje su pohranjivali bacile kolere i kuge.

Šerif je imao još loših vijesti, a znao je da će imati vrlo skoro priliku da im to i kaže. Siroti Dwayne i Grace su ga obavezno morali upitati: »Što ju je navelo da to uradi?« Odgovor na to pitanje donijet će im nove loše vijesti, a to je, da je Wanda June u zatvoru, optužena kao vođa bande kradljivaca po trgovinama. Jedini način da izbjegne zatvor bio je da dokaže kao je sve ovo što ona jest i što je učinila samo krivica roditelja.

U međuvremenu, na televizijskom ekranu se pojavio senator Flem Snopes iz Mississippija, predsjednik Senatskog svemirskog komiteta. On je bio vrlo sretan zbog Velike svemirske ševe i rekao je da je Američki svemirski program bio upravljen baš na to. Bio je ponosan, rekao je, što su Sjedinjene Države smatrale prikladnim da tvornicu za smrzavanje špricera podignu baš u njegovom »rodnom, malom mjestu«, koje se zvalo Mayhew.

Riječ »špricer« imala je usput rečeno, zanimljivu povijest. Bila je stara koliko i »jebi« i »sranje« i slične riječi, ali je ostala izvan rječnika još dugo pošto su druge bile dopuštene. Bilo je to zato što su mnogi željeli da ona ostane istinski magična riječ — jedina što je preostala.

A kad su Sjedinjene Države objavile da će učiniti istinski magično djelo, da će ispaliti spermu u galaksiju Andromeda, narod je ispravio svoju vladu. Njihova kolektivna podsvijest objavila je da je vrijeme da i ta posljednja magična riječ iziđe na otvoreno. Inzistirali su da sperma nije ništa što bi se moglo ispaliti u neku drugu galaksiju. Moglo je zadovoljiti samo špricer. I tako je vlada počela upotrebljavati taj izraz, i učinila nešto, što također nikad prije nije bilo učinjeno: standardiziran je način kako se taj izraz piše.

• • •

Čovjek koji je razgovarao sa senatorom Snopesom zamolio ga je da ustane, tako da svatko vidi kakav štitnik on nosi, što je senator i učinio. Štitnici su sada bili vrlo moderni, i mnogi su muškarci nosili štitnike u obliku raketnog broda, a u čast Velike svemirske ševe. Takvi su obično imali izvezen znak SAD. Senatorov je nosio pruge i zvijezde Konfederacije.

Ovo je razgovor odvuklo na viteštvo općenito, a voditelj razgovora podsjetio je senatora na njegovu kampanju da se ćelavog orla ukine kao nacionalna pticu. Senator je objasnio kako mu se ne sviđa činjenica da njegovu zemlju predstavlja stvorenje, koje očito nije nizašto sposobno u suvremenom svijetu.

Zamoljen da imenuje stvorenje koje bi bilo sposobno za nešto, senator je to i učinio, navodeći čak dva stvora: piškora i dvokrilca chironomidae. Ali, neznano njemu kao i bilo kome drugome, piškori su otkrili da su Velika jezera postala pogubna čak i za njihovo zdravlje. Dok su se sva ljudska bića nalazila u svojim kućama promatrajući Veliku svemirsku ševu, piškori su izmigoljili iz gliba i prešli na kopno. Neki od njih bili su gotovo jednako dugački i široki kao i sam »Arthur C. Clarke«.

No Grace Hoobler je otrgnula svoj pogled s onog što je čitala i postavila šerifu baš ono pitanje kojeg se on plašio:

— Što ju je natjeralo da nam ovo uradi?

Šerif joj je rekao, a zatim je i on zaječao protiv okrutne sudbine.

— Ovo mi je bila najstrašnija dužnost, što sam je ikada morao izvršiti — rekao je slomljeno. — Javiti tako žalosne vijesti prijateljima toliko bliskim koliko ste mi vi, i to u noći, za koju se pretpostavlja da bi morala biti najradosnija noć u cijeloj povijesti ljudskog roda.

Izišao je jecajući i uletio ravno u ždrijelo piškora. Piškor ga je istog trenutka pojeo, ali ne prije nego što je šerif vrisnuo. Dwayne i Grace Hoobler brzo su pojurili napolje da vide zbog čega je vrištao, a piškor je i njih također progutao.

Ironično, njihov je televizijski prijemnik i dalje nastavio da gledaju niti da brinu o tome.

— Devet ! — rekao je glas, a zatim: — Osam! — a zatim: izvještavati o odbrojavanju, premda njih više nije bilo u sobi — Sedam! — I tako dalje.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Richard Matheson:

The Last Day

Preveo Damir Žugec

Posljednji dan

Probudio se i prvo što je pomislio bilo je: posljednja uoć je prošla.

Pola te noći je prospavao.

Ležao je na podu i gledao u strop. Zidovi su još bili crvenkasto obasjani vanjskim svjetlom. Osim hrkanja, ništa se nije čulo u dnevnoj sobi.

Pogledao je oko sebe.

Po cijeloj sobi bila su ispružena tijela. Bilo ih je na kauču, smještenih u foteljama, skvrčenih na podu. Neki su bili prekriveni sagovima. Dvoje ih je bilo golo.

Pridigao se na lakat i zatreptao od sijevajućih bolova u glavi. Sklopio je oči i trenutak ih držao čvrsto zatvorene. Zatim ih je opet otvorio. Prošao je jezikom po unutrašnjosti suhih usta. U njima je još bio težak zadah žestoka pića i hrane.

Odmarao se na laktu ponovo prelazeći pogledom preko sobe, dok mu je um polako registrirao prizor.

Nancy i Bili ležali su zagrljeni, oboje goli. Norman se skvrčio u fotelji, lica napeta u snu. Mort i Mel ležali su na podu, prekriveni prljavim sagovima. Obojica su hrkali. Ostali na podu.

Vani crveno svjetlucanje.

Pogledao je prema prozoru i grlo mu se pomaklo. Trepnuo je. Pogledao je niz svoje dugačko tijelo. Ponovo je progutao s mukom.

Živ sam, pomislio je, i sve je to istina.

Protrljao je oči. Duboko je udahnuo ustajali zrak u stanu.

Prevrnuo je čašu dok se uspravljao na noge. Viski i soda prolili su se po

sagu i upili se u tamnoplavu šaru.

Pogledao je ostale čaše, slomljene, izgažene, bačene u zid. Pogledao je boce kojih je bilo posvuda, sve prazne.

Stajao je bulјeći po sobi. Pogledao je prevrnuti gramofon, rasute omotnice ploča, slomljene komadiće ploča u ludim uzorcima na sagu.

Sjetio se.

Mort je bio taj koji je sve to započeo prošle noći. Odjednom je potrčao prema gramofonu i pijano zaurlao:

— Što još, do vraga, znači muzika! Samo mnogo buke!

Zatim je zamahnuo vrškom cipele prema gramofonu i hitnuo ga o zid. Posrnuo je i pao na koljena. Pridigao se s gramofonom u svojim mišićavim rukama, prevrnuo ga i opet ga ritnuo.

— Do vraga s muzikom! — povikao je. — I tako mrzim to smeće!

Zatim je počeo vaditi ploče iz omotnica i lomiti ih preko koljena.

— Dođite! — vikao je svima — Dođite!

I ideja ih je osvojila. Kao što osvajaju sve lude ideje ovih posljednjih nekoliko dana.

Mel je skočio s djevojke s kojom je vodio ljubav. Izbacivao je ploče daleko preko ulice. A Charlie je za trenutak odložio svoj pištolj, stao do prozora i pokušao gađati ljude na ulici bačenim pločama.

Richard je promatrao tamne diskove kako poskakuju i lome se dolje na pješačkim prijelazima. I sam je bacio jednu ploču. Zatim se okrenuo i pustio ostale da divljaju. Poveo je Melovu djevojku u spavaću sobu i imao s njom snošaj.

Razmišljao je o tome dok je stajao, njišući se, u crvenkastom svjetlu sobe.

Na trenutak je zatvorio oči.

Zatim je pogledao Nancy i sjetio se da je imao i nju u zbrci divljih sati, što je trajala jučer i prošle noći.

Sad je izgledala odurno. Uvijek je bila životinja. Ipak, prije je to trebala prikrivati. Sada, u konačnom sumraku svega, mogla se odati jedinoj stvari do koje joj je ikad bilo stalo.

Upitao se ima li na svijetu još ljudi s pravim dostojanstvom. One vrste koja bi još postojala kad time više ne bi bilo potrebno impresionirati ljude.

Prekoračio je tijelo uspavane djevojke. Imala je na sebi samo kombine. Pogledao je njezinu raščupanu kosu, crvene uprljane usne, nesretan izraz utisnut na lice.

U prolazu bacio je pogled u spavaću sobu. U krevetu su bile tri djevojke i dva muškarca.

Pronašao je leš u kupaonici.

Bio je nemarno bačen u kadu i prekriven istrgnutom zavjesom od tuš-kabine. Samo su se vidjele noge, smiješno prebačene preko prednjeg ruba kade.

Povukao je zavjesu i ugledao košulju natopljenu krvlju, bijelo, smireno lice.

Charlie.

Stresao je glavom, zatim se okrenuo te oprao ruke i lice u umivaoniku. Nije bilo važno. Ništa nije bilo važno. Zapravo, Charlie je sad bio jedan od sretnika. Pripadnik legije koja je gurnula glave u plinske pećnice, ili prerezala vene na rukama, ili uzela pilule, ili se uklonila na neki od prihvaćenih načina samoubojstva.

Dok je gledao svoje umorno lice u ogledalu, razmišljao je o tome da si prereže vene. Ali znao je da to ne može. Potrebno je mnogo više od očaja da bi se pribjeglo samouništenju.

Popio je gutljaj vode. Sreća, pomislio je, što još ima vode. Pretpostavljao je da nema više nikoga tko bi upravljao vodenom mrežom. Ili električnom mrežom, ili plinskom mrežom, ili telefonskom mrežom.

Koja bi budala radila posljednjeg dana svijeta?

• • •

Spencer je bio u kuhinji kad je ušao Richard. Sjedio je u gaćama na

stolu i gledao svoje ruke. Na štednjaku su se pržila jaja. Plin, dakle, također radi, pomislio je Richard.

— Zdravo — rekao je Spenceru.

Spencer je nešto promrljao ne dižući pogled. Buljio je u svoje ruke. Richard ga je pustio na miru. Malo je smanjio vatru pod jajima. Izvadio je kruh iz police i stavio ga u električni toster. No, toster nije radio. Slegnuo je ramenima i zaboravio na to.

— Koliko je sati?

Spencer ga je gledao upitno.

Richard je pogledao na sat

— Stao je — reče.

Gledali su se.

— Oh — reče Spencer. Zatim upita; — Koji je dan?.

Richard je razmislio.

— Mislim da je nedjelja.

Richard je otvorio hladnjak.

— Nema više jaja — rekao je Spencer.

Richard je zatvorio vrata.

— Nema više jaja — rekao je muklo — nema više pilića. Nema više ničega.

Naslonio se na zid uzdahnuvši uzdrhtalo i pogledao kroz prozor na crvenkasto nebo.

Mary, pomislio je. Mary kojom sam se trebao oženiti. Koju sam pustio da ode. Upitao se gdje je sad ona. Upitao se misli li još na njega.

Norman je uteturao u kuhanju, mamuran od sna i pića. Usta su mu bila otvorena. Izgledao je omamljeno.

— 'jutro — promrmlja.

— Dobro jutro, veselo sunašce — Richard će bez veselosti.

Norman ga je blijedo pogledao. Zatim je otišao do sudopera i usprao usta.

— Charlie je mrtav — reče.

— Znam — potvrdi Richard.

— Oh. Kad se to desilo?

— Prošle noći — odgovori mu Richard. — Ti nisi bio pri svijesti. Sjećaš se da je govorio kako će nas sve postrijeljati? Izbaviti nas iz bijede?

— Sjećam se — reče Norman. — Prislionio mi je cijev pištolja na glavu. Rekao je: »Osjećaš li kako je hladna?«.

— E, pa pograbio se s Mortom — reče Richard. — Pištolj je opalio.

Slegnuo je ramenima.

— To je bilo to.

Gledali su se bezizražajno.

Zatim je Norman okrenuo glavu i pogledao kroz prozor.

— Još je tamo — promrlja.

Gledali su veliku plamenu loptu koja je istisnula sunce, mjesec, zvijezde.

Norman se okrenuo dok mu se grlo pomicalo. Usne su mu drhtale i on ih je čvrsto stisnuo.

— Do đavola — reče — to je danas.

Opet je pogledao u nebo.

— Danas — ponovi — *Sve.*

Spencer je ustao i isključio plin. Pogledao je na trenutak Jaja. Zatim reče:

— Kog sam vraga to pržio?

Ubacio ih je u sudoper i jaja su kliznula preko bijele površine. Žumanjci

su prsnuli i ispustili dimljivu žutu tekućinu preko cakline.

Spencer se ugrizao za usnu. Lice mu je postalo tvrdo.

— Još ću je jednom — najavi iznenada.

Progurao se pokraj Richarda i skinuo gaće dok je skretao u hodnik.

— Ode Spencer — konstatira Richard.

Norman je sjeo za stol. Richard je ostao kraj zida. Čuli su kako je u dnevnoj sobi Nancy iznenada povikala tvojim kreštavim glasom:

— Haj, probudite se, svi! Gledajte me kako to radim! Gledajte me, svi, gledajte me!

Norman je na trenutak pogledao kuhinjska vrata. Zatim se nešto slomilo u njemu, te je spustio glavu na svoje ruke na stolu. Uska ramena su mu se tresla.

— I ja sam to uradio — izjavi slomljeno — i ja sam to uradio. Oh, zbog čega sam došao ovamo?

— Zbog seksa — odgovori Richard. — Poput svih nas. Mislio si da možeš završiti svoj život u razbludnom, pijanom blaženstvu.

Normanov glas je bio prigušen.

— Ne mogu tako umrijeti — zajecao je — ne mogu.

— Nekoliko milijardi ljudi to radi — reče Richard. — Kad nas sunce pogodi, još će to raditi. Kojeg li prizora?!

Misao na ljude svjieta kako se odaju velikoj posljednjoj orgiji životinjstva nagnala ga je da zadrhti. Sklopio je oči, pritisnuo čelo na zid i pokušao zaboraviti.

Ali zid je bio topao.

Norman je podigao pogled sa stola.

— Pođimo kući — reče...

Richard ga je pogledao.

— Kući? — upita.

— K svojim roditeljima. Mojoj majci i ocu. Tvojoj majci.

Richard je odmahnuo glavom.

— Ja to ne želim.

— Ali ja ne mogu ići sam.

— Zašto?

— Zato što... ne mogu. Znaš da su ulice prepune ljudi koji ubijaju svakog koga sretnu.

Richard slegne ramenima.

— Zašto ne pođeš? — upita ga Norman.

— Ne želim je vidjeti.

— Svoju majku?

— Da.

— Ti si lud — reče Norman. — Koga bi drugog mogao...

— Ne želim.

Pomislio je na svoju majku kako ga čeka kod kuće. Čeka ga posljednjeg dana. Pozlilo mu je pri pomisli na svoje odugovlačenje, na mogućnost da je nikad više ne vidi.

No, i dalje je mislio: kako mogu ići kući i dopustiti joj da me pokuša prisiliti da se molim? Da me pokuša prisiliti da čitam Bibliju, da provedem ovih posljednjih nekoliko sati u lokvi nekakve religiozne zanesenosti?

Još jednom je to rekao za sebe: »Ne!«

Norman je izgledao izgubljeno. Grudi su mu se stresle od prigušenog jecaja.

— Ja želim vidjeti svoju majku — reče.

— Samo izvoli — reče Richard ravnodušno.

No, sve u njemu se uzlalo u čvorove. Da je nikad više ne vidi. Ili svoju sestru i njezina muža i njezinu kćerku.

Da nikad više ne vidi ni jedno od njih.

Uzdahnuo je. Bilo je uzaludno boriti se protiv toga. Usprkos svemu, Norman je bio u pravu. Kome je na svijetu još mogao otići? Na cijelom svijetu, što će uskoro biti spržen, postoji li neka druga osoba koja ga više voli?

— Ah... u redu — reče. — Pođimo. Bilo kamo, samo da se maknem odavde.

• • •

Hodnik zgrade u kojoj je bio stan zaudarao je na bljuvotinu. Našli su vratara mrtva pijana na stepenicama. U predvorju pronašli su psa slomljene šije.

Stigavši do ulaza u zgradu, zastali su.

Instinktivno su pogledali u zrak.

Nebo crveno poput rastaljene lave. Vatrene snopove što su padali poput vrućih kišnih kapi kroz atmosferu. Gigantsku vatrenu loptu što se svi više i više približavala i koja je istisnula svemir.

Spustili su suzne oči. Boljelo je gledati. Počeli su hodati ulicom. Bilo je vrlo toplo.

— Prosinac — rekao je Richard. — Kao da smo u tropima.

Dok su hodali u tiišni, razmišljao je o tropima, o polovima, o svim zemljama na svijetu koje nikad neće vidjeti, o svim stvarima koje nikad neće uraditi.

Na primjer, uhvatiti Mary u ruke, dok svijet skončava, i reći joj da je jako voli i da se ne boji.

— Nikad — rekao je, osjećajući kako postaje tvrd.

— Što? — upita Norman.

— Ništa. Ništa.

Dok su hodali, Richard je osjetio nešto tvrdo u džepu jakne.

— Što je to? — upita Norman.

— Charlijev pištolj — reče Richard. — Uzeo sam ga prošle noći da nitko drugi ne bude ranjen.

Nasmijao se trpko.

— Tako da nitko drugi rie bude ubijen — reče gorko. — Trebao bih biti na pozornici.

Htio ga je baciti, no predomislio se. Vratio ga je u džep.

— Možda će mi zatrebati.

Norman nije slušao.

— Hvala bogu da mi nitko nije ukrao automobil. Oh... Netko mu je razbio vjetrobran kamenom.

— Kakve ima veze? — upita Richard.

— Ja... Nikakve, pretpostavljam.

Ušli su u automobil i uklonili krhotine stakla sa sjedala. U autu je bilo zagušljivo. Richard je skinuo sako i bacio ga van. Stavio je pištolj u džep hlača.

Dok je Norman vozio prema središtu grada, prolazili su pokraj ljudi na ulicama.

Neki su divlje trčali, kao da nešto traže. Neki su se tukli. Cijelim su putem preko pločnika bila posijana tijela ljudi koji su skočili s prozora i koje su oborili jureći automobili. Zgrade su gorjele, a prozori su bili raznescni od plinskih eksplozija.

Neki su ljudi obijali trgovine.

— Koji im je vrag? — upita Norman potišteno. — Zar tako žele provesti svoj posljednji dan?

— Možda su tako proveli cijeli svoj život — odgovori Richard.

Naslonio se na vrata i promatrao ljude kraj kojih su prolazili. Neki su im mahnuli. Neki su psovali i pljuvali. Neki su bacali razne stvari na jureći automobil.

— Ljudi umiru onako kako su živjeli — reče. — Neki dobro, neki loše.

— *Pazi!*

Norman je kriknuo dok je jedan automobil jurio prema njima po krivoj strani ulice. Muškarci i žene naginjali su se kroz prozore, vičući, pjevajući i mašući bocama.

Norman je naglo zaokrenuo volan, pa su mimoišli automobil za nekoliko centimetara.

— Jesu li poludjeli? — upita.

Richard je pogledao kroz stražnji prozor. Vidio je kako automobil klizi, izmiče kontroli i uz tresak se zabija u prednji zid trgovine, te se prevrće na bok, dok su se kotači suludo okretali.

Okrenuo se prema naprijed ne govoreći; Norman je i dalje mračno gledao ispred sebe, s rukama na volanu, bijelim i napetim.

Još jedno raskršće.

Jureći automobil im je projurio preko puta. Norman je dašćući pritisnuo kočnicu. Tresnuli su o ploču s instrumentima i ostali bez daha.

Zatim, prije no što je Norman ponovo uspio pokrenuti automobil, banda tinejdžera s noževima i palicama dojurila je do raskršća. Bili su gonili onaj drugi auto. Sad su promijenili smjer i zaletjeli se prema automobilu u kojem su bili Norman i Richard.

Norman je ubacio u prvu brzinu i pojurio preko ulice.

Jedan dječak je skočio na stražnji dio automobila. Drugi se pokušao uhvatiti za papuču, promašio i otkotrljao se preko ceste. Još jedan je skočio na papuču i zgrabio kvaku na vratima. Zamahnuo je na Richarda nožem.

— Ubit ću vas, kopilani — vikao je dječak. — Kurvini sinovi!

Ponovo je zamahnuo nožem i rasjekao stražnji dio sjedala dok je Richard izmaknuo rame u stranu.

— Gubi se odavde! — vrisnuo je Norman, pokušavajući promatrati istovremeno dječaka i cestu ispred sebe.

Dječak je pokušao otvoriti vrata dok je automobil divlje krivudao uz Broadway. Još je jednom zamahnuo nožem, no uslijed kretanja automobila promašio je.

— Dohvatit ću vas! — vikao je u bijesu bezumne mržnje.

Richard je pokušao otvoriti vrata i odgurnuti dječaka, no nije mogao. Dječakovo zgrčeno bijelo lice uguralo se u unutrašnjost automobila kroz prozor. Podigao je nož.

Richard je dohvatio pištolj. Pucao je dječaku u lice.

Dječak je pao s automobila uz umirući urlik, sletjevši poput vreće kamenja. Jednom je poskočio, trznuo lijevog nogom i ostao mirno ležati.

Richard se osvrnuo.

Dječak na stražnjem dijelu automobila još se držao, dok mu je suludo lice bilo pritisnuto uz stražnji prozor. Richard je vidio kako mu se usne pomiču. Dječak je psovao.

— Otresi ga se — reče.

Norman je usmjerio prema pločniku, zatim se iznenada vratio na cestu. Dječak se još držao. Norman to učini još jednom. Dječak je još bio prilijepljen za stražnji dio automobila.

Treći put je izgubio stisak i otpao. Pokušao je trčati ulicom, no inercija je bila prejaka, te je odskakao preko pločnika i zabio se u stakleni izlog, ruku podignutih ispred sebe da se zaštiti od udarca.

Sjedili su u automobilu i teško disali. Dugo nisu progovorili. Richard je bacio pištolj kroz prozor i gledao ga kako poskakuje po betonu i sudara se s hidrantom. Norman je počeo nešto govoriti i odmah stao.

Automobil je skrenuo u Petu aveniju i usmjerio se prema centru grada brzinom od sto kilometara na sat. Nije bilo mnogo automobila.

• • •

Kod 14. ulice Norman je skrenuo prema East Sideu, zatim je projurio preko menhetenskog mosta. Nije se zaustavljao zaobilazeći mrtvace i slupane automobile. Jednom je prešao preko jednog tijela, i Richard je vidio kako mu se lice grči dok je kotač prelazio preko mrtvačeve noge.

— Svi su oni sretni — reče Richard. — Sretniji od nas.

Zaustavili su se ispred Normanove kuće u centru Brooklyna. Nekoliko

klinaca loptalo se na ulici. Činilo se da ne shvaćaju što se dešava. Njihovi poklici zvučali su vrlo snažno u tihoj ulici. Richard se upitao znaju li. njihovi roditelji gdje su im djeca. Ili, da li im je stalo. Norman ga je gledao.

— Dakle...? — počeo je govoriti.

Richard je osjetio kako mu se trbušni mišići stežu. Nije mogao odgovoriti.

— Hoćeš li... ući na trenutak? — upita Norman.

Richard je odmahnuo glavom.

— Neću. — Najbolje je da odem kući. Trebao bih je vidjeti. Svoju majku, mislim.

— Oh.

Norman je kimnuo glavom. Zatim se uspravio. Uspio se na trenutak opustiti.

— Bilo kako bilo, Dick, smatram te svojim najboljim prijateljem i...

Zastao je. Stegnuo je Richardovu ruku. Zatim je izišao iz automobila ostavljajući ključeve.

— Do viđenja — reče užurbano.

Richard je gledao kako mu prijatelj optrčava automobil i odlazi prema zgradi. Kad je već gotovo stigao do vrata, Richard je povikao za njim.

— Norm!

Norman je stao i okrenuo se. Gledali su jedan drugoda. Činilo se da sve godine njihova prijateljstva lepršaju između njih.

Zatim se Ricahrd prisilio na osmijeh. Dodirnuo je čelo u znak posljednjega pozdrava.

— Do viđenja, Norm.

Norman se nije nasmiješio. Prošao je kroz vrata i nestao.

Richard je dugo gledao u vrata. Upalio je motor. Zatim ga je ponovo ugasio pomislivši da Normanovi roditelji možda nisu kod kuće.

Nakon nekog vremena opet ga je upalio i započeo put do svog doma.

Dok je vozio, nastavio je razmišljati.

Sto je bio bliži kraju, manje se htio suočiti s njim. Želio je prekratiti što prije. Prije no što počne histerija.

Tablete za spavanje, odluči. To je najbolji način. Imao ih je kod kuće. Nadao se da ih je ostalo dovoljno. Možda ih više neće biti u ljekarni na uglu. Posljednjih nekoliko dana bila je velika potražnja za tim tabletama. Uzimale su ih cijele obitelji.

Stigao je do svoje kuće bez ikakve nezgode. Nebo je bilo užareno, grimizno. Osjećao je toplinu na svom licu poput valova iz udaljene pećnice. Udahnuo je ugrijani zrak.

Otključao je ulazna vrata i polako ušao.

Vjerojatno ću je naći u prednjoj sobi, pomisli. Okruženu knjigama, kako poziva nevidljive sile da je zaštite dok se svijet sprema da se sprži.

Nije bila u prednjoj sobi.

Pretražio je kuću. Dok je to radio, srce mu je počelo ubrzano lupati. I kad je ustanovio da je nema, osjetio je veliku prazninu u utrobi. Znao je da je sve što je pričao o tome kako je ne želi vidjeti samo pričanje. Volio ju je. I ona je bila jedina koja je još ostala.

Tražio je poruku u njezinoj sobi, u svojoj, u dnevnoj sobi.

— Mama — rekao je. — Mama, gdje si?.

Našao je poruku u kuhinji. Podigao je sa stola.

Dragi Richarde!

Ja sam u kući tvoje sestre. Molim te, dođi. Ne daj da provedem posljednji dan bez tebe. Ne daj da napustim ovaj svijet, a da još jednom ne vidim tvoje drago lice. Molim te.

Posljednji dan.

Bilo je to tu, crno na bijelom. I od svih ljudi, upravo je njegova majka morala ispisivati riječi. Ona, koja je. uvijek imala tako malo povjerenja u njegovu sklonost za materijalne znanosti. Priznajući sad posljednje

proricanje tih znanosti.

Jer više nije mogla sumnjati. Nebo je bilo ispunjeno plamenim dokazima i nitko više nije mogao sumnjati.

Cijeli je svijet odlazio. Nepostojane činjenice o evolucijama i revolucijama, borbama i sukobima, beskonačnim stoljećima koja struje natrag u zamagljenu prošlost, o kamenju i drveću i životinjama i ljudima. Sve će to proći. U bljesku, u trenutku. Ponos, besmislenost spaljivanja čovjekova svijeta greškom astronomskog nereda.

Kakvog je, onda, sve to imalo smisla? Nikakvog, baš nikakvog. Jer sve se bližilo kraju.

Uzeo je tablete za spavanje iz ormarića s lijekovima i otišao. Odvezao se do kuće svoje sestre, razmišljajući o majci dok je prolazio ulicama ispunjenim svakojakim smećem, od praznih boca do mrtvih ljudi.

Da ga samo ne plaši pomisao na prepirku s majkom ovog posljednjeg dana. Raspravljanje s njom o njezinoj vjeri....

Ulazna vrata Gracijine kuće bila su zaključana. Pozvonio je. Nakon nekoliko trenutaka čuo je užurbane korake.

Čuo je kako Ray viče:

— Ne otvarajte, mama! Možda je to opet ona banda.

— To je Richard, ja to znam — odvratila je majka.. Zatim su se vrata otvorila. Ona ga je grlila i plakala od sreće.

On je šutio. Konačno je rekao nježno:

— Zdravo, mama.

• • •

Njegova nećakinja Doris igrala se cijelog poslijepodneva u prednjoj sobi, dok su Gracija i Ray sjedili u dnevnoj i gledali je.

Da sam bar s Mary, neprestano je mislio Richard. Da smo danas bar zajedno. Zatim je pomislio da su mogli imati djece. I sada bi sjedio poput Gracije, znajući da će nekoliko godina koje im je dijete proživjelo biti sve njegove godine.

Nebo je postajalo sjajnije kako se približavala večer. Njime su plovile ljubičasto purpurne struje. Doris je mirno stajala kod prozora i promatrala nebo. Cijelog se dana nije nasmijala ni plakala. Richard je pomislio da ona zna.

I mislio je, također, da bi ih majka svakog trenutka mogla zamoliti da svi zajedno čitaju Bibliju i nadaju se milosti.

No, ona nije rekla ništa. Smiješila se. Skuhala je večeru. Richard je stajao s njom u kuhinji dok je pripremala večeru.

— Ja možda neću čekati — reče joj. — Ja... možda ću uzeti tablete za spavanje.

— Bojiš li se, sine?

— Svi se boje.

Ona je protresla glavom.

— Ne svi.

Eto, pomislio je, stiže. Ovaj veličanstveni pogled, uvodna rečenica.

Dodala mu je tanjur s povrćem, i svi su sjeli za stol da bi jeli.

Za vrijeme večere nitko nije govorio ništa osim kad bi zatražio hranu. Doris nije ni jednom progovorila. Richard je sjedio gledajući je preko stola.

Razmišljao je o prethodnoj noći. Ludo opijanje, tučnjava, bludna zavođenja. Razmišljao je o mrtvom Charliju u kadi. O apartmanu na Manhattanu. O Spenceru koji je kao klimaks svog života izabrao ludilo požude. O dječaku koji leži mrtav u nekom njujorškom slivniku s metkom u mozgu.

Sve se to činilo vrlo dalekim. Gotovo je povjerovao da se sve to nikad nije ni desilo. I da je ovo sada uobičajena obiteljska večera.

Ne uzimajući u obzir crveni sjaj što je ispunio nebo i slijevao se u sobu kroz prozore poput zračenja nekog fantastičnog kamina.

Pri kraju večere, Gracija je otišla po kutiju. Sjela je za stol, otvorila je i izvadila bijele tablete. Doris je pogledala u nju velikim, znatiželjnim očima.

— Ovo je desert — reče joj Gracija. — Svi ćemo jesti bombone za

desert.

— To je pepermint? — upita Doris.

— Da, to je pepermint — odgovori joj Gracija.

Richard je osjetio kako mu se diže kosa na glavi kad je Gracija stavila pilule ispred Doris. Ispred Raya.

— Nemamo dovoljno za sve nas — reče Richardu.

— Ja imam za sebe — rekao je.

— Imaš li dovoljno za mamu?

— Meni neće trebati — rekla je majka.

U svoj razdraženosti, Richard se gotovo proderao na nju. Skoro se proderao: Oh, prestani biti tako prokleto otmjena! No, suzdržao se. Zgranuto je gledao kako Doris drži pilule u svojoj maloj ruci.

— Ovo nije pepermint — reče. — Mama, ovo nije...

— Da, to je pepermint. — Gracija je duboko uzdahnula. — Pojedi ga, draga.

Doris je stavila jednu tabletu u usta. Načinila je grimasu. Zatim je ispljunula u šaku.

— To nije pepermint — ponovi uzrujano.

Gracija je podigla glavu i zagrizla pobijeljele članke na šaci. Oči su joj unezvjereno potražile Rova.

— Pojedi to, Doris — reče Ray. — Pojedi, dobro je.

Doris je počela plakati.

— Neću. Meni nije dobro.

— Pojedi to!

Ray se odjednom okrenuo, dok mu se tjelo treslo. Richard je pokušao smisliti neki način da je prisili da proguta pilule, no nije mogao.

Zatim je progovorila njegova majka.

— Igrat ćemo jednu igru, Doris. Da vidimo možeš li pojesti sve slatkiše prije nego izbrojim do deset. Ako to uradiš, dat ću ti dolar.

Doris je šmrcnula.

— Dolar? — upita.

Majka je kimnula.

— Jedan — reče.

Doris se nije pomaknula.

— Dva — reče majka. — Dolar...

Doris je obrisala suzu.

— Cijeli dolar?

— Da, draga. Tri, četiri, požuri.

Doris je posegnula za pilulama.

— Pet... šest... sedam...

Gracija je čvrsto zatvorila oči. Obrazi su joj bili bijeli.

— Devet... deset...

Majka se smiješila, no usne su joj se tresle, a oči su su joj bile ovlažene.

— Eto — reče razdragano — dobila si igru.

Gracija je odjednom stavila pilule u ruku i brzo ih progutala. Pogledala je Raya. On je ispružio jednu drhtavu ruku i progutao tablete. Richard je posegnuo u džep za tabletama, no izvadio je ruku. Nije htio da majka vidi kako ih uzima.

Doris je gotovo odmah postala pospana. Zijevnula je dok su joj se oči sklapale. Ray ju je podigao i ona mu je naslonila glavu na rame, dok su mu se njezine male ruke našle oko vrata. Gracija je ustala i njih troje je otišlo u spavaću sobu.

Richard je sjedio dok se majka otišla pozdraviti s njima. Sjedio je bulјeći u bijeli stolnjak i ostatke hrane. Kad se majka vratila, nasmiješila mu se.

— Pomozi mi da operem posuđe.

— Da ... ? — počeo je. Zatim je stao. Kakve ima veze što rade?

Stajao je uz nju u crveno obasjanoj kuhinji, osjećajući se potpuno nestvarno dok je brisao posuđe koje nikad više neće biti upotrijebljeno i stavljajući ga u pretinac ormara koji će nestati za nekoliko sati.

Razmišljao je o Rayu i Graciji u spavaćoj sobi. Konačno je napustio kuhinju bez riječi i krenuo tamo. Otvorio je vrata i ušao u sobu. Dugo je gledao njih troje. Zatim je ponovo zatvorio vrata i polako se vratio u kuhinju. Buljio je u svoju majku.

— Oni su...

— U redu — rekla je majka.

— Zašto im ništa nisi rekla? Kako to da si im dopustila da to učine ne rekavši im ništa?

— Richarde, danas svatko mora odlučiti sam za sebe. Nitko ne može reći drugima što da rade. Doris je bila njihovo dijete.

— A ja sam tvoje... ?

— Ti više nisi dijete.

Završio je brisanje posuđa, prstiju obamrlih i drhtavih.

— Mama, što se tiče prošle noći...

— To me ne zanima.

— Ali...

— To nije važno. Taj dio završava.

Sad, pomislio je, gotovo bolno. Taj dio. Sad će pričati o zagrobnom životu i raju i nagradi za kreposne i vječnoj kazni za grešne.

Rekla je:

— Izađimo van i sjednimo na trijem.

Nije shvatio. Hodao je s njom kroz tihu kuću. Sjeo je kraj nje na stepenicama trijema i razmišljao. Nikad više neću vidjeti Graciju. Ni Doris.

Ni Normana, ni Spencera, ni Mary, ni ikoga...

Nije mogao sve to pojmiti. Bilo je to previše. Sve što je mogao učiniti bilo je da sjedi ukočeno i gleda crveno nebo i sunce koje će ih progutati. Nije više bio čak ni nervozan. Strahovi su bili otupljeni od beskrajnog ponavljanja.

— Mama — progovori nakon nekog vremena — zašto... zašto mi nisi pričala o vjeri. Znam da to želiš.

Pogledala ga je, a lice joj je bilo vrlo nježno u crvenkastom odsjaju.

— Nije potrebno, dragi.

I to je bilo sve. Gledao ju je zadivljen njezinom snagom.

— Ako sad želiš uzeti pilule, to je u redu. Možeš spavati u mojem krilu.

Osjetio je kako drhti.

— Ne bi ti smetalo?

— Želim da uradiš ono što smatraš da je najbolje.

Nije znao što da radi sve dok nije pomislio na nju kako sjedi ovdje sama dok svijet skončava.

— Ostat ću s tobom — reče odlučno.

Ona se nasmiješila.

— Ako se predomisliš, možeš mi reći.

Neko su vrijeme šutjeli. Zatim je ona rekla:

— Lijepo je.

— Lijepo?

— Da. Spušta se sjajna zavjesa na našu dramu.

Nije znao. No, stavio je ruku oko njezinih ramena i ona se naslonila na njega. A on je znao jednu stvar.

Sjedili su tako u predvečerje posljednjeg dana. I premda u tome nije bilo nekog naročitog smisla, voljeli su jedno drugo.

Požutjela SF. godina 1948.

Henry Kuttner:

Don't Look Now

Preveo Momir Lukšić

Pazi, ne osvrći se!

Čovjek u smeđem odijelu promatrao se u ogledalu iza šanka. Činilo se da ga vlastiti izgled zanima više nego piće u njegovim rukama. Lymanove pokušaje da zapodjene razgovor primao je nevoljko i nemarno. Trajalo je to tako možda petnaestak minuta dok je napokon podigao čašu i potegnuo dobar gutljaj.

— Pazi, ne osvrći se — reče Lyman.

Čovjek u smeđem odijelu skliznuo je pogledom u stranu, prema Lymanu, još više nagnuo čašu i potegnuo nov gutljaj. Kocke leda skliznule su mu na usne. Vratio je čašu na crvenkasto-smeđe drvo šanka i gestom zatražio da mu je ponovo napune. Duboko je uzdahnuo i napokon pogledao Lymana.

— Da se ne osvrćem... na što? — pitao je.

— Jedan je sjedio pokraj tebe — reče Lyman žmirkajući zacakljenim očima. — Upravo je izišao. Znači da ih ne prepoznaješ?

Čovjek u smeđem odijelu najprije je platio novo piće, pa tek onda odgovorio:

— Ne prepoznajem... koga? — pitao je s mješavinom dosade, gađenja, preko volje. — Tko je izišao?

— A što sam ja tebi u posljednjih deset minuta govorio? Nisi slušao?

— Dakako da sam slušao. Slušao sam, nego što! Pričao si o kadama. O radiju, Orsonu...

— Ma kakvom Orsonu. O Herbertu Georgeu. Kod Orsona to je bila šala. H. G. ih prepoznaje, on zna... odnosno sumnja. Zanima me da li je to

kod njega samo intuicija. Nije mogao pribaviti nikakve dokaze, a činjenica je: prestao je pisati znanstvenu fantastiku iznenada, zar ne? Kladim se da ih je bar jednom prepoznao!

— Prepoznao? Koga?

— Pa, Marsovce. Ali kakve nam koristi ako ne slušaš. Baš nikakve. Majstorija je zaskočiti, ali s dokazom. Uvjerljivim dokazom. Još nitko dosad nije uspio pribaviti dokaz. Ti si reporter, zar ne? — Držeći čašu, čovjek u smeđem odijelu nevoljko potvrdi glavom. — Eto vidiš, sve bi to trebalo staviti na papir. Ja želim da to svi saznaju. Cijeli svijet. To je važno. Strahovito važno. To sve objašnjava. Ako tu informaciju ne proširim, ako ljude u to ne uvjerim, moj će život biti ugrožen.

— Zašto bi tvoj život bio ugrožen? Tko će ga ugroziti?

— Pa, Marsovci, budalo. Oni vladaju ovim svijetom.

Čovjek u smeđem je uzdahnuo:

— Onda vladaju i mojim novinama — primijetio je. — Prema tome, ja ne mogu objaviti ništa što se njima ne sviđa.

— E, na to nisam ni pomislio — rekao je Lyman promatrajući dno svoje čaše gdje su se dvije kocke leda slijepile u nerazdvojnu cjelinu. — Ipak, oni nisu svemoćni. Siguran sam, imaju i oni slabih mjesta, jer zašto bi se inače stalno prikrivali? Prerušavaju se. Boje se da ih ne otkriju. Kad bi svijet dobio uvjerljive dokaze, hej, pa ljudi uvijek vjeruju u ono što u novinama pročitaju. Bi li ti mogao...

— Ha — reče čovjek u smeđem vrlo značajno. Lyman je sumorno bubnjao po šanku pa promrmlja:

— Mora postojati nekakav način. Kad bih popio još jedno piće, možda...

Čovjek u smeđem odijelu srknuo je svoju travaricu što ga je, čini se, stimuliralo:

— Što je to s tim Marsovcima? O čemu je tu zapravo riječ? — pitao je. — Kako bi bilo da mi sve to ponoviš? Od početka. Ili se više ne sjećaš?

— Koješta! Ja da se ne sjećam? Sjećam se ja baš svega. To je neviđeno. Sasvim neviđeno. Prije to nikad nisam uspijevao. Mogu ti ispričati i

posljednji razgovor s tim Marsovcima. — Lyman je čovjeku u smeđem podario trijumfalan pogled.

— Kad se to dogodilo?

— Jutros.

— Čudnog mi čuda! Ja pamtim razgovore od prošlog tjedna, pa što? — reče skromno čovjek u smeđem.

— Ne razumiješ. Srede nas, pa zaboravljamo: shvaćaš? Kažu nam što da uradimo, a mi onda zaboravimo razgovor, mislim, to je posthipnotička sugestija, ali mi svejedno izvršavamo njihove naloge. Prisilno, a nama se čini da postupamo po vlastitoj volji. Jasno, vladaju svijetom, a nitko osim mene o tome nema pojma.

— A kako si ih ti otkrio?

— Pa, uzmućkao sam, u izvjesnom smislu, mozak. Zezao sam se s nadzvučnim deterdžentima. Pokušavao sam stvoriti nešto što bi imalo dobru prođu, znaš. Spravica se pokvarila. Zapravo, ovisno o tome s kog stajališta gledaš. Visokofrekventni valovi, tako nešto. Probijali su, pa i mene zahvatili. Trebalo je da budu nečujni, ali ja sam ih čuo i to vrlo dobro, zapravo, ja sam ih vidio. U tom smislu rekoh da mi se mozak bio uzmućkao. Poslije toga je Marsovce mogu čuti i vidjeti. Baždareni su tako da mogu utjecati na obične mozgove, a mojviše nije običan. Mene ne mogu hipnotizirati. Mogu mi naređivati, ali ja ih više ne moram poslušati. Nadam se da nisu posumnjali. A možda i jesu. Da, rekao bih da jesu.

— Otkud znaš?

— Po tome kako me gledaju.

— Kako to oni tebe gledaju? — pitao je čovjek u smeđem. Istovremeno je posegnuo za olovkom, ali se predomislio. Umjesto toga popio je gutljaj. — Pa? Kako izgledaju?

— Nisam siguran. Vidim ih., istina, ali samo kad su maskirani.

— U redu, u redu — reče čovjek u smeđem strpljivo.

— Pa kako izgledaju maskirani?

— Gotovo kao i svi ostali. Maskirani su u ljudske kože. Ma, ne u prave,

u imitacije. Kao što je sastav »Mamurni klinci« maskiran u krokodilske kože s patentnim zatvaračem. Nemaskirani? E, to ne znam. Nikada ni jednoga nisam vidio. Može biti da su tada za mene nevidljivi, a možda je to samo kamuflaža. Mravi, sove ili štakori ili šišmiši, ili...

— Bilo što — upadne čovjek u smeđem.

— Hvala. Naravno, bilo što. Ali kad su maskirani kao ljudi... poput onoga što je sjedio maloprije pokraj tebe kada sam ti rekao da se ne osvrćeš...

— Taj je bio nevidljiv, zaključujem...

— Uglavnom su nevidljivi. Ali povremeno, zbog nečega oni...

— Čekaj — prekine ga čovjek u smeđem. — Budi logičan, vrijedi? Dakle, maskiraju se u ljudske kože i sjede tu nevidljivi?

— Ponekad, da. Te ljudske kože, to su savršene imitacije. Nitko ih živ ne bi mogao prepoznati. Njih zapravo odaje treće oko, eto to! Kad ga drže zatvoreno, ne možeš ih otkriti. Kad ga otvore, postaju nevidljivi. U trenu. Kad ugledam nekoga s trećim okom nasred čela, znam da je Marsovac i da je nevidljiv, pa se pretvaram da ga ne vidim.

— A-ha — reče čovjek u smeđem. — Prema tome što si rekao, ja sam jedan od tih tvojih Marsovaca.

— Uh, nadam se da nisi! — Lyman ga je promatrao tjeskobno. — Ne vjerujem, pijan si koliko i ja. Cio te dan slijedim. Taj sam rizik, naravno, morao prihvatiti. Na sve su oni spremni, baš na sve, da bi nagnali čovjeka da se oda. Prokužio sam ih ja. Zapravo, nikome ne mogu vjerovati A moram pronaći nekoga s kim ću porazgovarati, alii ja... — Zastao je. Nakon kraće stanke nastavi: — Mogu ja i pogriješiti. Kad im je treće oko zatvoreno, ne mogu ih prepoznati. Kako bi bilo da mi ti otvoriš to svoje treće oko? — Tupo je zurio u čelo čovjeka u smeđem odijelu.

— Žalim — reče reporter. — Nekom drugom prilikom. Osim toga, ja te ne poznajem. Ti bi, dakle, htio da ja sve to lupim na naslovnu stranu? Zašto ne odeš glavnom uredniku? Moji tekstovi moraju i tako proći desk i redakturu.

— Želim svijetu objaviti svoju tajnu — reče Lyman tvrdoglavo. — Pitanje je koliko daleko smijem ići. Ti smatraš da bi me oni ubili čim sam o

tome pred tobom nešto zucnuo, osim ako ih tada nije bilo ovdje. Znaš, ne vjerujem da nas oni shvaćaju naročito ozbiljno. To mora da traje koliko i povijest. Dovoljno da postanu nehajni. Forta su prilično dugo puštali na miru prije nego što su ga pritisnuli.. Ali ne zaboravi, dobro su pazili da se Fort ne dočepa kakvog čvrstog dokaza kojim bi uvjerio ljude.

Čovjek u smeđemu promrmljao je sebi nešto u bradu o potrebi da priča u novinama mora govoriti o čovjeku. Zapitao je:

— Pa što još rade ti Marsovci osim što maskirani vršljaju oko šankova po barovima?

— Na tome još radim — reče Lyman. — Nije to jednostavno otkriti. Tumaraju svijetom, to je nedvojbeno, ali zašto? — Nabrao je obrve i upitno zurio u čovjeka u smeđem odijelu.

— Zašto?

— Ako tumaraju, znači: proučavaju!

— Tako i ja mislim. S našeg gledišta u tome nema nikakva smisla. Mi postupamo nelogično, ali samo zato što nas oni na to navode. Sve, ili gotovo sve što mi radimo potpuno je nelogično. **»Imp of the Perverse«** E. A. Poea. Možeš to i drukčije nazvati. Mislim: Marsovac. Psiholozi lijepo objašnjavaju zašto ubojica želi priznati, a ipak je to nelogičan postupak. Osim ako mu tako naredi neki Marsovac.

— Čovjeku pod hipnozom ne može se narediti da uradi ono što se protivi njegovu moralu — reče čovjek u smedem odijelu pobjednički.

Lyman se namrštio:

— Ako ga hipnotizira čovjek; ali može se ako to učini Marsovac. Držim da su oni prednjačili još dok smo mi stjecali jedva majmunski mozak, i da prednjače do danas. Evoluirali su kao i mi, ali su neprekidno korak ispred nas. Poput vrapca koji se drži orla dok se ovaj ne vine nebu pod oblake, a vrabac onda obori rekord leta u visinu. Osvojili su svijet, a nitko toga nije svjestan. I vladaju do danas.

— Ali...

— Uzmi, na primjer, kuće. Sama neudobnost. Ružne, nepodesne, prljave, sve je u njima pogrešno. A vidiš kako narod reagira kad se ljudi poput arhitekta Franka Lloyda Whrighta uspiju dovoljno istrgnuti iz šaka

Marsovaca da predlože nešto bolje. Narodu je to odurno. Tako mu Marsovci naređuju.

— Slušaj, a što je Marsovaca briga u kakvim mi to kućama živimo? Hajde, reci!

Lyman se namrštio:

— Ne sviđa mi se takav skepticizam. Osjećam ga, uvlači se sve više u ovaj naš razgovor... Briga ih je, i te kako. Nema sumnje. Oni žive u našim kućama. Mi ne gradimo prema svojim potrebama, nego po naređenju Marsovaca, kako oni to žele. Njima je važno sve što mi radimo, dakako. I te kako važno! Što besmislenije, to bolje.

Uzmi, na primjer, ratove. S ljudskog stajališta ratovi nemaju ama baš nikakva smisla. Zapravo, nitko i ne želi rat. Ali mi u ratove srljamo. S gledišta Marsovaca ratovi su korisni. Unapređuju nam tehnologiju i uklanjaju višak stanovništva. Ima još mnogo razloga. Kolonizacija, na primjer. Ali, u prvom redu tehnologije. Ako neki momak u mirno doba izmisli mlazni motor, onda je to za komercijalnu upotrebu preskupo. U ratu, međutim, to se mora razviti. Poslije to Marsovci mogu koristiti kako ih volja. Oni se nama koriste kao oruđem, odnosno kao udovima. Jer tko je ikada stvarno dobio ijedan rat? Nitko, osim naravno, oni, Marsovci.

Čovjek u smeđem se smješkao.

— Ne zvuči to loše — reče. — Mora da je lijepo biti Marsovac.

— Kako i ne bi bilo! Dosad ni jedna vrsta nije uspjela pokoriti i potpuno zavladati drugom. Žrtva se ili pobuni ili apsorbira. Ako si svjestan da tobom vladaju, onda je to za one koji vladaju opasno. Ali ako svijet ne zna... a doista ne zna... Uzmi, na primjer, radio — nastavio je Lyman naglo mijenjajući temu. — Ne može se ni zamisliti bilo kakav razlog zbog koga bi normalno ljudsko biće slušalo radio. Ali Marsovci nas nagone da slušamo. Jer to se njima sviđa. Ili uzmi kade za kupanje. Nitko ne može dokazati da su, za nas, kade udobne. Ali za Marsovce kade su divne. Premda znamo da su mnoge stvari nepraktične, mi ih i dalje upotrebljavamo.

— Vrpce na pisaćem stroju — rekao je čovjek u smeđem sav obuzet tom mišlju. — Ali čak ni Marsovac ne može uživati u mijenjanju vrpce pisaćeg stroja.

Činilo se da Lyman tu upadicu smatra neozbiljnom. Reče kako on o Marsovcima zna sve osim njihove psihologije.

— Zašto postupaju tako kako postupaju, to ne znam. Ponekad se to čini nelogičnim, ali apsolutno sam siguran da za svaki svoj korak imaju čvrste razloge. Dok to ne otkrijem, bit ću na mrtvoj točki. Sve dok ne pribavim dokaze, činjenice, dok mi netko ne pomogne. Do tada se moram pritajiti, što i činim. Činim što oni kažu da ne posumnjaju, pa se pretvaram da sam zaboravio ono što su mi naredili da zaboravim.

— Onda se nemaš zbog čega zabrinjavati.

Lyman nije na to obraćao pažnju. Opet se vratio svojim žalopojkama.

— Kad čujem kako se Marsovac praćaka u kadi, pretvaram se da ništa ne čujem. Krevet mi je prekratak i htio sam prošlog tjedna naručiti duži krevet, ali Marsovac koji tu spava, reče mi da to ne činim. Kržljavac je kao većina njih. To jest, mislim da su oni kržljavci. Naravno, zaključujem to, jer nemaskirane ih nikako ne možeš vidjeti. I tako to neprekidno ide. Uz put, kako tvoj Marsovac?

Čovjek u smeđem naglo spusti čašu.

— Moj Marsovac?

— Saslušaj me. Ja sam možda malo pripit, ali moja je logika zdrava. Još znam zbrojiti dva i dva. Svejedno da li za Marsovce znaš ili ne. Besmisleno je da mi kažeš: »Što, moj Marsovac?« i da mi prodaješ slične folove. Ja znam da ti imaš svog Marsovca. Tvoj Marsovac zna da imaš Marsovca. Moj Marsovac zna. Stvar je u tome da li ti znaš, jesi li ti svjestan? Potrudi se i razmisli — salijetao je Lyman uporno.

— Ne, ja nemam Marsovca — reče reporter trgnuvši piće. Čaša je zveckala udarajući mu o zube.

— Nervozan si, naravno — primijeti Lyman. — Pa jasno, ti imaš Marsovca. I pretpostavljam da ti to znaš.

— Što bih ja s nekakvim Marsovcem? — zapitao je čovjek u smeđem tvrdokorno.

— A što bi bez njega? Mislim, to je ilegalno. Uhvate li te da se smucaš naokolo bez njega, pritisnut će te već nekako dok ne pristaneš. To se i meni dogodilo. I ovome tu i onome tamo i šankisti — Lyman je kažiprstom

pokazivao na ostale barske ptice.

— Naravno da imaju — reče čovjek u smeđem. — Međutim, svi se oni sutra vraćaju na Mars, a ti ćeš onda lijepo nekom dobrom liječniku. Popij ti još jedno piče...

Bio se obratio.pipničaru kad se Lyman, tobože, slučajno prignuo k njemu i prošaptao panično.

— Pazi, ne osvrći se!

Čovjek u smeđem odijelu pogleda Lymanovo lice u ogledalu pred sobom.

— Smiri se — reče on. — Nema tu nikakvih Mars ... Lyman ga žestoko udari nogom.

— Zaveži! Jedan je upravo ušao!

Uhvatio je zapanjeni pogled čovjeka u smeđem, pa je neprirodnom nehajnošću rekao:

— I baš ništa mi drugo nije preostalo, nego da se nakon toga uspnem na krov. Trebalo mi je deset minuta da se spustim po ljestvama. Samo što sam dodirnuo tlo kad ona đipne, poskoči mi po licu, pa mi s glave opet odskoči na krov, cvileći da je ponovo skinem.

— Tko to? — pitao je čovjek u smeđem uvjerljivom radoznalošću.

— Pa moja mačka, dakako. A što si ti mislio? Uostalom, nije ni važno. — Bili su licem u lice, čovjek u smeđem odijelu i Lyman koji je krajičkom oka iskosa promatrao nevidljiva zbivanja na drugom kraju šanka.

— Gle, zašto li je on samo došao ovamo? — promrmljao je. — Ne sviđa mi se to. Da ga ti možda ne poznaš?

— Koga to...?

— Pa tog Marsovca. Da nije tvoj kojim slučajem? Ne, čini mi se da nije tvoj. Tvoj je najvjerojatnije bio onaj što je maloprije izišao. Zanima me da li je otišao podnijeti izvještaj, pa poslao ovoga. Možda. Moglo bi to biti. Možeš govoriti, ali tiho i prestani se meškoljiti. Opazit će da ga vidimo. Samo bi nam još to trebalo.

— Ja ga ne vidim. Mene u to ne upetljavaj. Ti i tvoji Marsovci tucite se

koliko vam drago, ali bez mene. Živciraš me. Uostalom i onako moram ići. — Ali nije se ni pomaknuo. Preko Lymanova ramena krišom je pogledavao na drugi kraj šanka, a povremeno bi svraćao pogled na Lymana.

— Ne bulji u mene — reče Lyman. — Prestani ga gledati. Svi će pomisliti da si ti mačak.

— Ja, mačak? Zašto? Zašto bi itko pomislio... zar ja nalikujem na mačka?

— Pa, razgovarali smo o mačkama, nismo? Mačke njih sasvim drukčije vide. Jasno ih vide. Čak i nemaskirane, uvjeren sam. Oni njih ne vole.

— Tko koga ne voli?

— Oni, jedni druge. Ne vole se. Mačke mogu vidjeti Marsovce... pssst!... ali se pretvaraju da ih ne vide. To Marsovce izluđuje. Po mojoj teoriji, prije nego što su došli Marsovci svijetom su vladale mačke. Uostalom, nije važno. Zaboravi to o mačkama. Sve to može biti ozbiljnije nego ti i misliš. Slučajno sam saznao da moj Marsovac noćas odlazi i sasvim sam siguran da je onaj što je nedavno izišao, bio tvoj Marsovac. Jesi li opazio da ovdje nikoga drugog ne prati njegov Marsovac? Što misliš — progovorio je tiše. — Što misliš, da nas oni možda ne čekaju vani?

— Oh — reče čovjek u smeđem. — Naravno, čekaju nas u nekoj veži s mačkama, uvjeren sam.

— Ne bi li ti prestao trabunjati o mačkama? Uozbilji se bar na trenutak! — zahtijevao je Lyman i načas zašutio, pa se prezirno lagano pomaknuo na sjedalu. Nervozno prikrivajući zbunjenost, uzme čašu s pićem.

— Što je sad opet? — pitao je čovjek u smeđem odijelu.

— Ništa. — Gutljaj. — Ništa. Pogledao me, eto što je. Čime, to znaš.

— Budimo iskreni i otvoreni. Pretpostavimo da je taj Marsovac maskiran, da je prerušen u čovjeka.

— Dakako.

— Ali vide ga jedino tvoje oči i ničije više. Za ostale je nevidljiv?

— U ovom trenutku on ne želi biti vidljiv. Osim toga... — Lyman lukavo zašuti. Kradomice dobaci pogled čovjeku u smeđem, a onda brzo

svrne pogled na svoje piće. — Osim toga, prilično sam uvjeren da ga ti možeš vidjeti... bar malčice.

Čovjek u smeđem odijelu šutio je kao nijem skoro pola minute. Sjedio je sasvim nepokretan. Ni kocke leda u čaši nisu zveckale. Čovjek bi pomislio da ne diše. Zbilja nije ni trepnuo.

— Na temelju čega tako misliš? — upitao je on normalnim glasom nakon tridesetak sekundi.

— Ja? Zar sam ja išta rekao? Ni čuo ni vidio! — Lyman je iznenada odložio čašu. — Moram ići.

— Ne, nikamo ti ne ideš — reče reporter i uhvati Lymana za ruku. — Čekaj. Vrati se. Sjedni. Odmah. Bez oklijevanja. Što si naumio? Kamo ideš?

Lyman nijemo odmahne glavom na pozadinu šanka pokazujući ili na džuboks ili na vrata s natpisom MUŠKARCI.

— Nije mi baš najbolje. Možda sam suviše popio. Čini mi se da ću...

— Nije tebi ništa. Ne vjerujem ti da ćeš se vratiti kada je tu nekakav tvoj nevidljivi. Ostat ćeš tu sve dok ne ode.

— On upravo odlazi — reče Lyman vedro. Žustrim pogledom pratio je nevidljivo, ali ubrzano kretanje prema izlaznim vratima. — Gle, otišao je. Hoćeš li me sada pustiti?

Čovjek u smeđem odijelu baci pogled prema suprotnom kraju šanka.

— Ne — reče on — nije otišao. Sjedi tu gdje si i ne miči se.

Sada je na Lymana došao red da prilično dugo šuti potuljen. Međutim, led u njegovoj čaši zveckao je sasvim čujno. Malo poslije on progovori vedrije i smirenije nego prije:

— Imaš pravo. On je još ovdje. Ti ga vidiš, je li?

— Okrenuo nam je leđa? — reče reporter.

— Tako dakle, ti ga zbilja vidiš. Možda i bolje od mene. Možda ih ovdje ima više nego što sam i mislio. Oni mogu biti posvuda. Kamo god dođeš, mogu sjesti pokraj tebe, a da ti i ne opaziš sve dok... — On jedva primjetno odmahne glavom. — Žele biti sigurni — rekao je više za sebe.

— Mogu ti naređivati i učiniti da zaboravljaš, ali moraju postojati i ograničenja. Na sve te ne mogu primorati. Ne mogu oni navesti čovjeka da izda samoga sebe. Moraju ga zavoditi sve dok ne postanu sigurni.

Pridigao je čašu i prinio je ustima. Hladne kocke leda skliznule su mu na usne, ali držao ih je tako sve dok se led nije istopio i hladna voda istekla mu u usta. Položio je tada čašu na šank i pogledao reportera u lice.

— Pa? — reče.

Čovjek u smeđem pogledao je duž šanka po baru.

— Kasno je već — odgovori. — Malo je gostiju ostalo. Čekat ćemo.

— Što ćemo čekati?

Reporter pogleda prema separeu i brzo odvrati pogled:

— Htio bih ti nešto pokazati. Samo da nitko ne vidi.

Lyman je promatrao malu zadimljenu prostoriju. Posljednji gost kraj njih kod šanka čeprkao je po džepu, pa nabacio nešto sitniša na mahagoni i polako izišao.

Sjedili su šutke. Pipničar ih je promatrao ravnodušno. Ubrzo je ustao par koji je sjedio u prednjem separeu. Izlazili su svađajući se prigušeno.

— Ima li još koga? — zapitao je smeđi glasom koji čovjek s pregačom nije mogao čuti.

— Samo... — Lyman nije dorekao nego oprezno pokaže glavom na pozadinu prostorije. — On ne gleda. Da svršimo s tim. Što mi to želiš pokazati?

Smeđi skine ručni sat i otvori metalni poklopac. Izvirile su dvije male fotografije na sjajnom papiru. Smeđi ih razmakne prstom.

— Želim samo nešto provjeriti — reče on. — Prvo, zašto si baš mene izabrao? Ti reče kako me cijeli dan slijediš i provjeravaš. Nisam ja to zaboravio! I znao si da sam reporter. Kako bi bilo da mi sada kažeš istinu?

Lyman se mrgodio i meškoljio na sjedalu:

— Pa, po tome kako promatraš stvari oko sebe — promrsio je. — U podzemnoj željeznici, jutros... u životu te prije nikada nisam vidio, ali

zapazio sam kako ti promatraš stvari; čudnovato gledaš, promatraš stvari kojih nema, baš kao mačke, a onda redovito odvratiš pogled... te sam pomislio da i ti možda možeš vidjeti Marsovce.

— Nastavi — reče tiho smeđi.

— Slijedio sam te. Cijeli dan. Neprekidno sam se nadao da bi moglo ispasti da si baš ti čovjek s kojim bih mogao porazgovarati. Ako bih se uvjerio da ja nisam jedini koji može vidjeti Marsovce, značilo bi to da još ima nade. Inače, to ti je gore nego da si zatvoren u samici. Ja ih mogu vidjeti ima tome već tri godine. Tri godine. I sve to vrijeme uspijevao sam sačuvati tajnu o toj svojoj sposobnosti. A nekako, uspio sam i da se ne ubijem.

— Tri godine? — reče smeđi. Ježio se.

— Uvijek je postojalo malo nade. Znao sam da mi nitko bez dokaza neće povjerovati. A kako da pribavim dokaz? Pomislio sam da ih možda i ti vidiš, pa ako ti možeš, možda nas ima još, možda nas ima dovoljno da zajednički nađemo način kako bismo to dokazali svijetu...

U tišini smeđi je prstima gurnuo jednu od fotografija, a Lyman je prihvatio nesigurno, oprezno.

— Mjesečina? — upita nakon kraće šutnje. Bio je to krajolik pod mračnim nebom s bijelim oblacima. U tami drveće se isticalo bijelo i čipkasto. Trava je bila bijela kao na mjesečini, a sjene zamućene.

— Ne, nije mjesečina — reče reporter. — Infracrvena snimka. Ja sam amater, ali odnedavno eksperimentiram s infracrvenim filmom. Postigao sam vrlo neobične rezultate.

Lvman je proučavao fotografije.

— Vidiš, ja živim tu u blizini... — smeđi je prstom pokazao na određeni, sasvim običan objekt na fotografiji. — S vremena na vrijeme tu se pokazuje, ali samo na infracrvenom filmu. Saznao sam da klorofil reflektira mnogo infracrvenog svjetla, pa trava i lišće na fotografiji ispadaju bijeli. Nebo bude crno, baš kao ovdje. Ima trikova kod upotrebe ovog filma. Snimiš li drvo na pozadini oblaka nećeš ih na fotografiji moći razlikovati. Ali snimaš li u magli, uhvatit ćeš i udaljene objekte što s običnim filmom nije moguće. A ponekad, ako izoštriš poput ovoga... — opet je pokazao na onaj objekt i prikazu na njemu dobit ćeš evo ovakvu

vrlo čudnu priliku na filmu. Baš ovakvu. Čovjeka sa tri oka.

Lyman podigne fotografiju na svjetlo. Šutke je uzeo i drugu i proučavao ih. Smješkao se kad ih je spustio na šank,

— Znaš — reče Lyman šapćući — profesor astrofizike s jednog vrlo uglednog sveučilišta objavio je prošle nedjelje u »Timesu« vrlo zanimljiv članak. Čini mi se da se zove Spitzer. On tvrdi da ako na Marsu ima života, pa ako su Marsovci ikad posjetili Zemlju, to se, veli, nikada neće moći dokazati. Onima koji su ih vidjeli nitko neće vjerovati. Osim, kaže on, ako se Marsovce uspije fotografirati...

Lyman je promatrao smeđeg zamišljeno.

— Pa, eto — reče on — i to se dogodilo. Ti si ih fotografirao.

Smeđi je potvrdno kimnuo glavom. Pokupio je fotografije i vratio ih pod poklopac sata.

— Čini se da jesam. Sve do večeras nisam bio siguran. Ja ih nikada nisam vidio jasno kao ti. Ovdje se ne radi toliko o tome da svoj mozak uzmućkaš ultrazvukom, kako ti kažeš. Stvar je u tome da moraš točno znati kamo treba da gledaš. A ja sam ih, kao i ostali, cijelog života sagledavao samo djelomično. To je onaj navještaj kretanja koji nikako da uhvatiš osim tek krajičkom oka, na rubu vidnog polja. To nešto je tu gotovo nadohvat, a kad u to pogledaš punim okom nema ničega. Ove su fotografije meni pokazale put. To nije lako naučiti, ali nije nemoguće. Mi smo građeni da gledamo izravno, u pojedinu stvar koju želimo jasno sagledati, bez obzira što je to. Možda su nas Marsovci učinili takvima. Kada krajičkom oka na rubu vidnog polja zapazimo kakvo kretanje, jednostavno ne možemo odoljeti da ne pogledamo izravno. A ono iščezne.

— Znači da ih svi mogu vidjeti?

— U nekoliko dana ja sam mnogo toga naučio — reče reporter. — Otkako sam snimio ove fotografije. Moraš se izvježbati. To ti je kao da promatraš skrivačicu. Kad je proučiš, pokaže se da je doista sadržajna. Kamuflaža. To je ono što treba naučiti. Inače, cijelog života možemo u njih gledati, a nikada ih nećemo vidjeti.

— Kamera ih ipak vidi.

— Da, kamera ih vidi. Čudim se kako to da ih nitko već prije nije

ulovio na ovaj način. Kad ih jednom vidiš na filmu, više ne možeš pogriješiti. Treće oko.

— Infracrveni filmovi srazmjerno su novi, zar ne? Smio bih se kladiti, moraš ih uhvatiti ispred određenog objekta, shvaćaš, jer inače se neće pojaviti na filmu. Kao drveće ispred oblaka. U tome je problem. Moraš imati točno određeno svjetlo i vrlo precizno fiksiranu žarišnu daljinu. Neka vrst čudotvornog ogledala. Može se desiti da se to nikada više ne ponovi takve okolnosti da se više ne slože. Ali... pazi, ne osvrći se.

Zašutjeli su. Kradomice su pogledavali u ogledalo. Klisnuli su pogledom prema otvorenim vratima taverne.

Nastupila je duga šutnja bez daha.

— On nas promatra — reče Lyman vrlo tiho. — Promatra nas... treće oko!

Smeđi se pomaknuo tek kad je ispio preostalo piće.

— Ne vjerujem da išta sumnjaju — reče on. — Bilo bi lukavo pritajiti se dok to ne provalimo. Mora postojati nekakav način, nešto što će ljude uvjeriti.

— Postoje dokazi. Fotografije. Svaki sposoban, vješt snimatelj shvatit će kako si ti ulovio Marsovce na filmu i može ponoviti uvjete. To je dokaz.

— Dokazi se lako mogu uništiti — reče reporter. — Pouzdam se jedino u to da Marsovci, zapravo, ne vole ubijati, osim ako moraju. Nadam se da neće ubijati bez dokaza; Ali... — tapkao je prstom po satu.

— Ipak, sada smo dvojica — reče Lyman. — Moramo se povezati. Obojica smo prekršili veliko pravilo: ne osvrći se...

Pipničar je isključivao džuboks. Reporter reče:

— Dobro bi bilo da se ne viđamo bez potrebe. Budemo li ovamo došli sutra u devet na piće, to čak ni njima ne može biti sumnjivo.

— Slažem se. Kako bi bilo... — Lyman je oklijevao. — Mogu li dobiti jednu fotografiju?

— Zašto?

— Pa, ako se jednome od nas nešto dogodi, neka nezgoda, onaj drugi bi

sačuvao dokaz. Možda to bude dovoljno da uvjeri nadležne.

Reporter je oklijevao, no ipak ponovo otvori sat. Dao je Lymanu jednu fotografiju.

— Sakrij to — reče. — To je dokaz. Vidimo se ovdje sutra. Do tada, oprez. Izbjegavaj rizik.

Čvrsto su se rukovali, odlučno i šutke gledajući jedan drugome u oči. Onda se reporter naglo okrene i iziđe iz bara.

Lyman je ostao sjediti. Između dvije bore na čelu, koža se počela micati, nešto se uskomešalo i pojavile su se trepavice. Polako se otvorilo treće oko, a njegov pogled pratio je čovjeka u smeđem odijelu:

Objavljeno prema dogovoru s GPA München.

Pierre Marison:

Les amours de Sophue

Preveo Božidar Stančić

Sofijini ljubavni odnosi

Posljednji od šest policajaca zakopčavao je hlače. On i njegov drugovi priuštili su sebi nekoliko divnih razbludnih trenutaka sa Sophijom. Iz kuta svoje ćelije, gdje je bio privezan, Jean-Philippe je zaprepašteno promatrao kroz rešetke. Ona je sad skliznula s ležaja na betonski pod, prekriven ciglastocrvenkastim slojem. Premda nije morala učiniti nikakav tjelesni napor, djevojka je, čini se, bila vrlo zadihana. Ruke su joj tromo ležale na uzgibanim grudima. Jedna dojka bila joj je žestoko izgrebena. Posvuda su se zapažale tamno-crvenkaste mrlje. Plava kosa je od znoja izgubila svoj topli sjaj i otužno je visila. Sperma joj se cijedila iz poluotvorenih usta, a crvena se mrlja širila među nogama — nije imala snage čak ni da ih skupi.

— Dobra je tvoja mačka — rekao je narednik prilazeći Jean-Philippeu.

— Dakako — odvratio je razborito Jean-Phihpe. Kiša pljusaka koje je primio sinoć kad je želio sačuvati djevojku samo za sebe od stražara u sivim uniformama, uvjerila ga je da mora biti oprezan i poštovati uniformu. Ne šali se samo tako s uniformama, shvatio je, i bio je to pripravan potvrditi. Dopušteno je to s djevojkom, ali ne sa stražarima osiguranja.

Narednik je otključao ćeliju, ušao i oslobodio mladića okova.

— Ustani, momče — rekao mu je očinski.

Jean-Philippe je, dakako, poslušao. Uspravio se ali je oborio pogled pred glomaznim podoficirom. Čovjek je mirisao na kolonjsku vodu, bio je ulašten. Jean-Philippe je gledao kako ružičastim i punašnim rukama otkopčava opasač i skida hlače.

— Svuci se — naredio je simpatičnim glasom — i okreni se prema zidu, pa se uhvati rukama za ležaj.

Jean-Philippe je poslušao kao u nekom snu. »Sad je na meni red«, pomislio je. Kad nije vidio podoficira da sudjeluje u seks-seansi, u kojoj je

Sophie bila žrtva, mladić je pomislio da je to ispod njegova dostojanstva. No, shvatio je da se prevario jer mu se zamaglilo pred očima kad mu je narednikov penis prodro u čmar.

— Opusti se, mali! — rekao mu je narednik tapšući ga nježno po bokovima. Potčinjeni su promatrali prizor i cerekali se.

Kad je bilo gotovo, zatvorenik je zaprepašteno ustanovio da plače, sa svoje 22 godine.

Stražari su se pokazali ljubazni. Pomogli su Sophiji i Jean-Phdllippeu da se saberu i oporave, umili su im lica i dali im njihovu odjeću. Zatim su pošli u narednikov ured.

— Znate li, vi, mladi — narednik će strogo — da smo vas zatekli u zabranjenom području? Imamo pravo da vas strijeljamo po kratkom postupku, takvo je naređenje!

— Dakako — rekao je Jean-Philippe, a narednik je oštro pogledao Sophiju. :

— Dakako — rekla je i ona, plačući. Zatim je, glupo i smjelo, kako je zaključio Jean-Philippe, dodala: — Ipak nas nećete ubiti?

Narednik se nasmijao.

— Ma, ne. Vidim da ste dobra djeca, pa ćemo prijeći preko toga. Ali, koga ste vraga radili ovdje, ha?

Valjalo je odmah odgovoriti, ali kako da zna koji bi odgovor zadovoljio? Jean-Philippeovo je srce žestoko tuklo i on se ponovo prepao. Nada da će se spasiti naglo je iščezavala. No, nije smio oklijevati, pa mladić riskira:

— Tražili smo miran kutak gdje bismo vodili ljubav.

Uspjelo je. Narednik je prasnuo u gromki smijeh, a njegovi potčinjeni pratili su ga u koru. On se pljeskao po bokovima.

— Eh, ova ti je odlična! — zamukao je gotovo sa suzama u očima. — Pa, bili ste posluženi, ha, djeco?

Zatim ih narednik odvede do džipa i nekom dobro održavanom stazom do žičane kapije. »Kad samo pomislim da sam još jučer smatrao da sam

usred nedirnute šume«, pomisli Jean-Philippe, Narednik im pomogne da siđu i prijateljski stavi ruku na mladićevo rame.

— Imaš dobru i izglednu stražnjicu, znaš — nostalgično je uzdahnuo. — No, voliš djevojke, zar ne?

— Dakako.

— Pretpostavljao sam — reče narednik. — A uzima li tvoja drugarica pilule?

— Ne, zašto?

Narednik je podigao ruku, uzmaknuo nekoliko koraka pa raskolačenih očiju pogledao Jean-Philippea.

— Ti bokca, pa vi ste šašavi, djeco! — rekao je. Odmah pođite liječniku. Pa ovo je nuklearna elektrana. S obzirom na ono što je dobila ovdje od nas, tvoja bi cura mogla roditi slona sa šest nogu!

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Velemajstori ilustracije u SF-u: Andrej Sokolov

Astronomski ilustratori su uvijek bili svjesni da im daleki svjetovi zbog svoje neobičnosti i tajanstvenosti omogućuju veći polet stvaralačke mašte negoli prikazivanje krajolika rodnog planeta. Zvijezde, koje u noćnoj tišini klize nebom, bude predodžbe neslućenih oblika na površinama nebeskih tijela, a s njihove površine se kroz neviđene atmosferske ovoje i iz potpuno novog kuta gledanja naziru još neotkriveni zakutci univerzuma neshvatljivog čovječjem umu. Oko tih dalekih zvijezda kruže planeti, mjeseci i oblaci svemirske prašine najrazličitijih boja i dimenzija. Kao što su svemirski brodovi, koji su s našeg planeta poletjeli izvan granica Sunčevog sistema, mnogobrojnim otkrićima pobudili zanimanje znanstvenika, tako je i istraživački duh čovječanstva nadahnuo likovne umjetnike i potakao ih na stvaranje slike koje su istodobno sanjarski prikazi sadašnjosti i čovjekova spoznaja bliske budućnosti.

Stalni pratilac kozmičkih vizija je i tehnologija našeg doba a s time i najrazličitije letjelice kojima astronomski ilustratori kreću iz mašte na putovanja. Takav naturalistički način prikazivanja našeg svemira mogli bismo podijeliti na astro nomsku i tehničku ilustraciju ali su ta dva aspekta SF ilustracije u mnogim likovnim djelima organski povezana i nerazdvojno isprepletena.

Mnogi SF ilustratori su tim aspektima likovnog stvaranja dodali još jednu dimenziju koja iznosi na vidjelo posljedice otkrivanja nepoznatoga na ljudsku psihu. Umjetnike su pri tom prije svega vodila filozofska pitanja o značenju čovjekovih težnji i njegovo mjesto u grandioznosti svemira koji nas okružuje.

Možda baš u tom vidu naturalističke SF ilustracije najviše dolazi do izražaja činjenica da i najvjerniji prikazi svemirskih krajolika i letjelica ne mogu nuditi umjetnički užitak ako im slikar ne udahne i sadržaje čuvstvenih doživljaja. Astronomski ilustratori pri tom koriste najrazličitije metode: smišljenu upotrebu perspektive, simbolične kompozicije, impresionistički način slikanja, a ponekad i potpuno surealističke pristupe.

Među najveće SF ilustratore koji su uspješno razvili baš sve aspekte

naturalističkog slikanja SF komponenti spada bez svake sumnje i sovjetski astronomski liustrator Andrej Sokolov.

Sokolov se rodio u Lenjingradu 1931, obrastao je u Moskvi gdje je njegov otac, građevinski inženjer, sudjelovao u gradnji metroa. Andrej Sokolov je diplomirao na Institutu za arhitekturu, a prije tridesetak godina ga je roman »Fahrenhcit 451« nadahnuo do te mjere da je naslikao mnogo prizora iz tog književnog djela. Jedna od tih slika je prije pet godina uvrštena u posebnu zbirku Raya Hradburyja a Los Angelesu.

Adrej Soklov je naslikao gotovo 200 SF ilustracija koje se razlikuju po likovnoj tehnici, tematici i umjetničkim ciljevima. Po njegovim riječima, istraživanje svemira uznemirava svačiju maštu, a izazov njegova života je prikazivanje i skiciranje budućih putovanja po svemiru.

Umjetnički izraz sovjetskog ilustratora ostvaruje se u sitno naslikanim nebeskim tijelima i svemirskim brodovima ilustrativnog smjera SF ilustracije, te u simboličkoj ikonografiji i surealističkim likovima dekorativne SF ilustracije. Sokolov, koji ima izuzetno izoštren dar zapažanja, brižljivo proučava astronomske podatke i svoja zapažanja prenosi u svijet vizija SF žanra. Ipak, ne ograničavaju ga spoznaje znanstvenika o svemiru, pa on u umjetničkom zanosu i u težnji prema dubljim spoznajama razvija tu mladu likovnu vrstu do kranjih granica njenih Izražajnih mogućnosti. U njegovim djelima se naziru svemirski krajolici koje ljudsko oko još dugo neće upoznati, iz njegovog cjelokupnog djela izbijaju strah i želja za novim spoznajama cijele ljudske rase.

Detaljnije raščlanjivanje likovnog opusa sovjetskog umjetnika otkrit će nam da djela Andreja Sokolova možemo razvrstati u tri skupine: realističku, fantastičku i simbolističku astronomsku ilustraciju.

Realističku astronomsku ilustraciju karakterizira želja likovnog stvaraoca da što vjernije prikaže nebeska tijela i naslika svemirske brodove koji su stvarno poletjeli u svemir. Iako je Sokolov na osnovi astronomskih Dodataka i znanstvenih spoznaja slikao i daleke planete i zviježđa, u toj skupini ilustracija zastupljene su prvenstveno ilustracije Mjeseca i bližih poznatih planeta Sunčevog sistema. Taj tip astronomske ilustracije se u priličnoj mjeri dopunjuje tehničkom ilustracijom, jer likovni stvaraoci prikazuju s fotografskom točnošću letjelice koje je čovječanstvo poslalo prema obližnjim nebeskim tijelima. Sokolov je izradio bezbroj ilustracija koje na taj način dokumentiraju čovjekov pohod na zvijezde, a među ostalima spomenut ćemo lansiranje sputnjika (Prvi Sputnjik a orbiti), prvog

sovjetskog umjetnog satelita koji je 4. listopada 1957. poletio u svemir. Andrej Sokolov je naslikao pristajanje prve automatske kapsule Mars 3 (Padobran nad Marsom) koja se 2. prosinca 1971. spustila na Mars. Možemo još spomenuti i vjeran prikaz lansiranja sovjetskog svemirskog broda (Lansiranje u Bajkonuru).

Andrej Sokolov je svoju nevjerovatnu dosljednost u vjernom prikazivanju našeg planeta i sovjetske svemirske stanice Saljut 6 dokazao kad je svemirski brod Sojuz XXVIII, koji je a ožujku 1978. poletio u svemir, ponio sa sobom i dvije njegove astronomske ilustracije: »Jutro u svemiru« i »Nad Aralskim jezerom«. Ta dva likovna djela naslikana su u gvaš tehnici i na tvrdoj podlozi od kartona, imaju dimenzije 47x36 cm i teška su 130 grama. Posada sovjetske letjelice obje je slike ostavila na svemirskoj stanici Saljut 6 gdje su kozmonauti pažljivo proučili nepodudarnost između umjetnikove vizije i stvarnog stanja koje su promatrali kroz okno svemirske stanice. Astronomske ilustracije ostale su na Saljutu 6 četiri mjeseca i tako je prvi put u povijesti čovječanstva oko Zemlje kružila izložba likovnih djela. Kad je Sojuz XXX u supnju 1978. pristao na Zemlji, kozmonauti su Sokolovu osim tih dviju slika uručili i mnogobrojne bilješke i ispravke koje su načinili u svemiru. Sliku Jutro u svemiru, maštovit prikaz jutarnjim suncem obasjane svemirske postaje Saljut 6, Sokolov je darovao zapovjedniku Sojuza XXX, poljskom kozmonautu Miroslawu Hermazenskom. Kao zanimljivost možemo još spomenuti da su obje slike koje su putovale tom prvom svemirskom poštom dobile na palubi svemirske postaje i službeni žig koji je, dakako, izuzetna filatelistička rijetkost i bar za sada još neostvariv san svakog kolekcionara poštanskih žigova. Andrej Sokolov je poštovao zapažanja svemirske posade i na slici Nad Aralskim jezerom ispravio mnoge pojedinosti. Među ostalim promijenio je međusobni odnos veličina Aralskog jezera i svemirske stanice, detaljnije izradio obris sjeverne obale jezera i pažljivije naslikao brda i dolinu na krajnjoj lijevoj strani slike: naslikao ih je toplijim nijansama boje i tako ih prividno približio gledaocu. Zanimljivo je da je Sokolov već otprve ispravno naslikao položaj svemirske stanice prema Zemljinoj površini tako da je popravio samo takve sitnice kao što je, na primjer, točan kut sunčanih baterija Saljuta 6. Ali dok je najprije sliku izradio s jasnim i prilično oštrim linijama, pri ponovnom slikanju poštovao je utjecaj zemaljske atmosfere i zato ublažio crte, upotrijebio topliju paletu boja i naslikao veći broj oblaka koji su poput sitnih zrnaca graška raspoređeni no lijevom rubu slike.

Likovna djela koja možemo uvrstiti u skupinu fantastičkih astronomskih ilustracija predstavljaju većinu stvaralačkog opusa sovjetskog umjetnika. Sokolov je naslikao mnoge svemirske ekspedicije budućnosti, kozmodrome na dalekim planetima, vizije galaksija i neobičnih astronomskih pojava gdje je nedovoljne podatke morao nadopuniti letom vlastite mašte. Ali dok je astronomska komponenta fantastičkih astronomskih ilustracija koje prikazuju dostignuća čovječanstva u Sunčevom sistemu potpuno realistička, tehnička komponenta prikazuje letjelice koje ljudska ruka još nije izradila. U širokom spektru vizija tehničkih dostignuća budućnosti spomenimo sovjetsku varijantu »shuttlea« (Umjetni satelit u orbiti) uzlet teretne rakete i uzletišta na Mjesecu (Uzlet s Mjesečevog kozmodroma) i živahnu ilustraciju kozmodrom na Fobosu gdje je Sokolov slikom dviju letjelica u dijagonalnom smjera uperenih u nebo na kojem se naziru obrisi Marsa, iskoristio specifičnost presječne osi u likovnoj umjetnosti i ilustraciji dao izuzetnu dinamiku. (Reprodukcija te slike je na posljednjoj omotnoj stranici ovoga SIRIUSA).

Čovječanstvo će jednom stići i u najudaljenije zakutke svemira, što je Andrej Sokolov prikazao u djelima kao što su Prema Rakovoj maglini i Let pokraj dvojne zvijezde gdje fotonska letjelica juri prema planetu koji kruži oko dva sunca. Zbog toga što sunca nemaju jednaku temperaturu, ona zrače svjetlost različite valne duljine, što je Sokolov naslikao pravom simfonijom boja u ilustracijama Plavo jutro i Crvena večer. Ujutro je planet obasjan suncem koje zbog svoje visoke temperature zrači plavu svjetlost, a uvečer ga na nebeskom svodu zamjenjuje hladnije sunce koje boji planet crvenim tonom. Sokolov se koristio većom umjetničkom slobodom prilikom prikazivanja različitih razvojnih stupnjeva nastanka galaksija i vizija dalekih zvjezdanih maglica kako bi one izgledale gledane s dalekih planeta (Planet u maglici IC 413), a mnogo stvaralačke mašte udahnuo je ilustracijama koje prikazuju susrete Zemljana s bićima iz svemira. Ilustracija Braća razuma na kojoj se svemirska letjelica približava umjetnom satelitu i nezemaljskog porijekla predstavlja veličanstveni trljumf stranog razuma nad fizikalnim silama svemira. Simbolistička astronomska ilustracija je vrhunac izražajne moći naturalističke SF ilustracije ali su, na žalost, likovni umjetnici do sada razvili malo detalja koje daju svemirskim pejsažima značenje simbola. U likovnom opusu Andreja Sokolova ovamo možemo ubrojiti ilustracije koje stranom, nezemaljskom geometrijom upozoravaju na relativnost doživljavanja prostora, te ilustracije na kojima je Sokolov deformacije gravitacijskih polja, koje prikazuje krivljenjem prostorne mreže, naznačio deformacije

prostora i vremena te višedimenzionalmi zakrivljenost svemira. Nema sumnje da je jedna od najboljih Sokolovljevih ilustracija Planetarna mudrost na kojoj je prikazao daleku galaksiju i samo jednim detaljem koji je nacrtao u prednjem planu dao tom likovnom djelu izuzetnu dubinu.

Iako je Sokolov najpoznatiji sovjetski ŠF ilustrator, koji je požnjeo mnogobrojna priznanja i u inozemstvu, u Sovjetskom Savezu ima još mnogo umjetnika koji su se posvetili tiom likovnom žanru. Svakako valja spomenuti sovjetskog kozmonauta Alekseja Leonova, kojemu je astroriomska ilustracija najmiliji hobi, a od 1965. om usko surađuje i sa Sokolovim tako da su zajedno naslikali oko pedeset astronomskih ilustracija. Naslikali su i dvadesetak poštanskih maraka sa svemirskom tematikom, a djela su im reproducirana na mnogobrojnim razglednicama. Likovna djela te dvojice izašla su u pet bogato ilustriranih knjiga: Zvijezde nas čekaju (1967), K zvijezdama (1970). Put k zvijezdama (1971), Čovjek i svemir (1976) i Život među zvijezdama (1981). Nabrojimo još nekoliko sovjetskih astronomskih ilustratora: Georkij Pokrovski. Georrjij Kumjin, Vjačeslav Davidov, Nikolaj Nedbailo. Gemadij Golobokov, Jurij Koroljev, Emilija Gljebova, Viktor Karpov, Georgij Poplavski, Aleks Kjut, Anatolij Jakušin.

Detaljnija analiza likovnog opusa Andreja Sokolova je zapravo otkrila najosnovije razvojne stupnjeve i trendove suvremene astronomske ilustracije. Kao svaka umjetnost i likovna umjetnost zasniva se na odnosu između objektivne stvarnosti i subjektivnih predodžbi. Prvi razvojni stupanj i korijeni suvremene likovne umjetnosti nalaze se u prikazivanju stvarnosti: osnovno je da se bit likovnog djela nalazi u stvarnome svijetu. Za dalji razvoj likovne umjetnosti je karakteristično prelaženje te biti u likovno ostvarenje, a vrhunac dosiže u uzajamnom odnosu između objektivne stvarnosti i njenog likovnog uobličenja. Na astronomskim ilustracijama Andreja Sokolova zastupljeni su svi razvojni stupnjevi suvremene likovne umjetnosti, U realističkoj astronomskoj ilustraciji otkrivamo zametke umjetnosti koja kopira stvarnost, u fantastičkim i simbolističkim astronomskim ilustracijama dolazi sve više do izražaja uzajamnost odnosa između umjetnika i svijeta koji on slika.

Uz sve to ne možemo zaobići pitanje u kakve se još dimenzije astronomska ilustracija može razviti. Ako se dosadašnji razvoj nastavi, astronomska će ilustracija sve više donositi vlastite zakone likovnog stvaranja i ona će pri prikazivanju futuroloških koncepcija i objektivne stvarnosti doseći nov, viši stupanj krjmmnikativnosti. Stvaralački odnos će

se potpuno obrnuti u usporedbi s umjetnošću koja kopira stvarnost. To dakako, znači da će astronomska ilustracija s vremenom nadmašiti svoju samobitnost i samodovoljnost i da će preko ontološki dovoljnih senzibilnih likovnih umjetnika utjecati na objektivnu stvarnost i sudjelovati u njenom stvaranju. Ali odgovor na to pitanje može nam dati samo budućnost likovne umjetnosti u cjelini.

Žiga LESKOVSEK

Za SIRIUS...

• Moram Vam priznati, dragi čitatelju, da »šljiva« kasnih dana listopada nipošto nije normalna okolnost za ocjenjivanje Vaših priča što ste ih pisali u vrelome Kolovozu i da strahujem neću li biti odviše hladan u njihovim ocjenama. No, gdje smo, tu smo, iz te kože ne možemo pobjeći: tehnologija posla je takva da ocjene vrelih priča moramo donositi hladno...

• Na primjer: **Prag** je možda malo prerazvučen za svoju poentu, no dobro je pisan i stoga zanimljiv za objavljivanje u SIRIUSU. **I zmije**... također, s razlikom: nejasnoća je u priči toliko, da će ona morati poprilično pričekati na objavljivanje — sve dok bude u zalihi jasnijih priča. **Sunčana veza** u ovoj verziji nema logičkih grešaka, no i nakon objavljivanja te priče ostat će otvoreno pitanje: čemu taj sat zapravo služi? (Kratko objašnjenje; sat je protagonist priče). **Stogodišnjak**... je divno ispripovijedan, ali na pohabanu temu. **Kazen** svojim filozofskim potekstom ulazi među najbolje priče pristigle ovoga mjeseca, **Prehodno pokolenje** također, iz istih razloga, **Zatvorenik** (zagubljen u pošiljci od siječnja) također, a **Poslednja ploščad**, pisana izvanredno profesionalno, izvanredno je aktualna priča o opsjednutosti kompjuterima i svakako je najkvalitetnija priča u ovoj pošiljci — čim dobijem njen kvalitetan prijevod, bit će i objavljena. **Pismo sa letovanja**: možda...

...nije za

• Samo da ne bude zabune: iz »gore iznesenog« vidi se da devet priča iz ovoga mjeseca čeka na objavljivanje u SIRIUSU. Iz vrlo konkretnih podataka vidi se da je SIRIUS u dosadašnjih sto brojeva objavljivao, u prosjeku, po četiri priče iz pera domaćih autora po broju. Drugim riječima: od gore navedenih zapriča njih najmanje četiri neće tako skoro osvanuti na stranicama SIRIUSA!

• Sasvim nikad neće biti u SIRIUSU objavljene priče poput **Zakaj nisam uspel v postelji**, kojoj bi bolje pristajao naslov »Zašto priča nema osnovni tok pripovijedanja« (svršetak priče nema nikakve veze s njenim satiričkim početkom), ili priča **Dan** u kojoj se mnogo više pažnje posvećuje odjeći i prehrani glavnoga junaka nego razlozima zbog kojih je on izvršio samoubojstvo. **Fantazija** pak nikako nije SF, a **Zadnje veliko človeško dejanje** posve je neuvjerljivo i naivno (odnosi između ljudskoga i robotskoga društva odveć su pojednostavnjeni i neživotni). **Podaroci** su milijunta varijanta prvoga kontakta, a **Vol čji** zakoni poznata ideja, uz to

patetički obrađena.

• Ako ne računamo rukom pisane priče (?) **Susret** i **Ponovo živ** koje su prije čitanja završile u košu, mogli bismo nabrojati četrdesetak priča koje nisu za SIRIUS iz drugih razloga. To su: **Presuda** (dobar vic, sli nemušto ispripovijedan), **Napredak** (također; uz to: zašto izum vatre miješati a — politikom?), **Prošlost-sadašnjost-budućnost** (sve je u priči dobro osim njene konstrukcije, sastavljeno od pasusa različitih dužina, intonacija i sadržaja, povezanih bez logičkoga reda, tako da djeluju rastrgano i nedosljedno). **Fantazmapoils** bi mogla biti dobra crna minijatura da je ideja, bar na kraju priče, na neki način razjašnjena. **Eto**, to je Izvrsna priča... ali nije SF, na žalost. **Limunada** bi mogla postati sirijusijada, kad bi se skratila na polovicu. **Vremeplov** bi još i mogao uploviti u SIRIUS kad bi mu se uvodne dvije stranice prepolovile i razriješila nelogičnost po kojoj radar koji registrira »sve tri dana unaprijed i unatrag« ipak nije reagirao. **Vrbovanje** nema, kao priča, nekih grešaka, ali ni razloga zbog kojih bi osvanula u SIRIUSU. **Jednostavna dosjetka** je tako jednostavna da su je se ljudi dosjetili još prije petnaestak godina i nema smisla otkrivati toplu vodu, a uz to je priča, čak i kad bi ideja bila svježa, dvostruko preduga i ne pati od premudrog svršetka. **Alma** je vrhunski napisana, no neki »mini-jest-gospodari« nisu dovoljni Sf'-elemeut da bi to ugodno štivo dovrli do SIRIUSOVIH stranica. Jarčev rog se u svojoj drugoj verziji ne razlikuje dovoljno od prve. Prvih pet stranica je dozlaboga razvučeno, sjećanje glavnoga junaka je također predugo i na najpogodnijem mjestu u priči, a cijela se priča zasniva na nelogičnoj kombinaciji avangardnoga seksualnog morala (ljubljeni hermafroditi kao krinka za pederastlju) i već danas zastarjelih shvaćanja o posadama samo muškoga spola, i sl. **Susret**... se ni u ovoj verziji neće susresti sa SIRIUSOM: stil sladunjav, došljaci budale, ideja korištena. **Povratak gladijatora** i dalje ima izvrsnu ideju, no obrada zaostaje (sladunjav stil, loša naracija, dvostruko predugo bujica patetike).

• Vidjeste, dragi čitatelju-autore, sve ovo dosad NIJE ZA... ima i neku šansu da se, nakon mukotrpne preobrade, pretvori u nešto nalik na priču ZA SIRIUS. Međutim, ovo što slijedi posve je drukčijega karaktera: NIPOŠTO nije za SIRIUS:

• **Senzori prijateljstva** su neizmjerno bolje obrađeni u Clarkeovom Stražaru. Pročitajte tu priču! **Lusaka 2578** je u svađi s Asimovljevim zakonima, a još više s vlastitim naslovom. **Program** kompjuterskih igara u snu već su i našI autori mnoso bolje obradili. **Susret**: manji je nedostatak

obrada već poznate teme (inteligencija planetarnih razmjera), a veći gomila nelogičnosti kako znanstvenog tako i metodološkog karaktera. **Priča o stvaraocu** djeluje kao (otužni) ulomak ili sinopsis duže priče. **Izgubljeni u svemiru**: nedostataka je bezbroj, a kad bih Vam ih i nabrojio, većinu njih ne biste shvatili. Savjet: učite što više i što bolje, mnogo čitajte, vježbajte se u pisanju i — javite se za nekoliko godina. **Naučno objašnjenje** je sasvim infantilno ispripovijedan vic, inače ne baš loš. **Pobjeda**, je blijeda, **Recept** neprimjenjiv za SIRIUS. **Kompjuter**: loš stil, slaba naracija, kompjuterart star je već petnaestak godina. **Krug** nejasan, SF-elementi tanahni; **Nitko nije savršen** — pa ni Vi, dragi autore-čitatelju: priča Vam nije SF nego FR (filozofsko-religiozna). **Arheološki predmeti** su odveć nejasni. Vaša priča pogotovu. **Rezerva.**.. nema grešaka, ali ni vrijednosti, dok **Sretni George** možda ima sreće, ali ne i veze sa SF-om; **Snažan želudac**, poput moga, ne može probaviti toliko bezvezarija čak ni u tako kratkom tekstu, a **Posao za novog Noja** bi ipak bio najpovoljniji kad bi zauvijek zabio glavu u pijesak (ili se zauvijek nasukao na Araratu). **Nestašni Bobby**: olinjala priča ispripovijedana na još ollnjaliji način, a kraj joj nije čak ni oltnjao. nego nikakav. **Rekvijem** je rekvijem za obradu SF ideje. **Mi koji ne postojimo** postojat ćemo negdje gdje se objavljuju pjesme u prozi. **Planet Zemlja** je štos star kao planet Zemlja. **Suza** nije priča nego traktat. **Neće biti problema**. To Vi samo mislite: problemi, i te kakvi, su u posvemašnoj nejasnoći priče, u kojoj SF elementi služe jedva kao — ukras. **Atlas** je za školski atlas. **Ping-pong**.. završio je ne u mreži, nego u košu: danas već i najveći primitivci znaju što znači neko arheološko otkriće, a u Vas školovani istraživač najprimitivnije postupa s artefaktom strane civilizacije. Oj, logiko... rekao bi Josip Pejaković... **Izvještaj** objavite u školskom listu. **Humani metod** nehumano harači lošom konstrukcijom i nepoznavanjem stvari (sudska vijeća svuda u svijetu imaju neparni broj članova) te nejasnim svršetkom. **Mirko i mijeh** moraju se sporazumjeti: jesu li namijenjeni mlađim omladincima ili starijim pionirima. SIRIUSOVCIMA nisu... **Bljesak** me je zabljesnuo lošom konstrukcijom i još gorom naracijom. **Sjetva u svemiru** urodila je grozničavim bulažnjenjem na »mitsko-jebačku temu« (kako to sočno i točno reče recenzent). **Sumrak** je BSPF (bajka s podosta filozofije) a ne SF. **Godina rođenja** je vic bez poente, a **Pobjeda** je poraz SF-a. **Do života i natrag** ima pogrešan naslov: bolje bi pristajao Do pakla i natrag (u religiju). **Posljednji besmrtnik** će valjda shvatiti i naslov te priče, a možda i vezu (toga) naslova s (tom) pričom. Ja i moja obitelj nismo shvatili ništa od toga. **Pijesak sjećanja**: u toj su priči jedini SF upotreba slova S i F, a čak nt ona nije pretjerana.

• I tako to. Ja: **B. J.**